AHMET

ALTAN

Nu voi mai vedea lumea

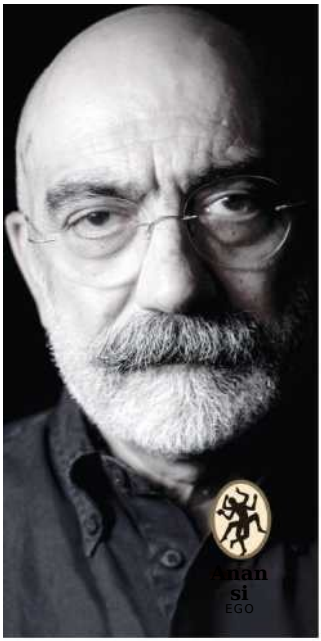

VI

niciodată

Memoriile unui scriitor întemniţat

Profesiunea de credinţă a unui mare scriitor aflat în temniţele lui Erdogan

■
V I

COLECȚIE COORDONATA DE

BOGDAN-ALEXANDRU STANESCU

Anansi

EGO

AHMET
ALTAN

Nu voi mai vedea lumea niciodată

Memoriile unui scriitor întemniţat

Cuvânt-înainte
de Philippe
Sands

Traducere din
engleză de Andrei
Covacîu

editori

Silviu Dragomir Vasile Dem. Zamfirescu Magdalena Mărculescu

fondator:

Ion Mărculescu, 1994

director editorial:

Bogdan-Alexandru Stănescu

design:

Andrei Gamarţ

director producţie:

Cristian Claudiu Coban

dtp:

Eugenia Ursu

corectură: Rodica Creţu Oana Apostolescu

Conţinutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimţământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosinţă al lucrării nu este transferabil.

Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparţin persoanei juridice Pandora Publishing SRL.

Titlul original: Diinyayr bir daha görmeyecegim Autor: Ahmet Altan

Copyright © Ahmet Altan 2018

Copyright © Pandora M, 2020 pentru prezenta ediţie

O.P. 16, Ghişeul 1, C.P. 0490, Bucureşti
Următoarele eseuri au mai fost publicate, într-o formă uşor diferită: „Romancierul care şi-a scris propriul destin” a fost publicat sub tidul „Nu voi mai vedea lumea niciodată” în The New York Times, la 28 februarie 2018; „Paradoxul

scriitorului” a fost publicat în ediţia din iarna anului 2017 a revistei Author, publicaţie a

Societăţii Autorilor din Marea Britanie.

Cuvânt-înainte

L-am întâlnit prima oară pe Ahmet Altan în primăvara anului 2014, în cadrul unui eveniment organizat la Istanbul. Oraşul acesta ocupa de multă vreme un loc special în inima mea, fiind metropola în care mă îndrăgostisem – în urmă cu treizeci de ani, bând ceai de mentă într-o micuţă cafenea de lângă Moscheea Ortakoy, la umbra podului Bosfor – de femeia cu care aveam să mă şi însor. în primăvara aceea, Ahmet susţinuse prima lui conferinţă „Mehmet Aii Birand”, un eveniment care acum se desfăşoară anual, fiind organizat de grupul pentru libertatea presei P24, pentru a onora memoria unui celebru ziarist turc. Mi-a plăcut conferinţa lui Ahmet şi l-am simpatizat pe loc. Vorbea cu pasiune şi curaj, cu inteligenţă şi umor despre locul scriitorului într-o societate decentă. în scurtă vreme am devenit prieteni şi

am început să ne vedem des, fie la Londra, fie la Istanbul.

în primăvara anului 2018, la patru ani de la prima noastră întâlnire, am fost invitat să susţin o conferinţă în cadrul aceluiaşi eveniment anual, organizat în aceeaşi clădire: superbul Consulat al Suediei, construit în secolul al XIX-lea în Beyoglu, pe malul european al Bosforului. Ahmet fusese şi el invitat, însă nu putuse veni, pentru că de 590 de zile afla în închisoare. Motivul? Rostise câteva cuvinte inofensive la un post de televiziune, la scurtă vreme după încercarea ratată de lovitură de stat, care avusese loc în 2016. Guvernul preşedintelui Recep Tayyip Erdogan considerase însă că vorbele lui reprezentaseră o trădare.

Represaliile preşedintelui Erdogan trimiseseră Turcia aproape de limita inferioară a Indicelui Libertăţii Presei realizat de organizaţia „Reporteri fără frontiere". Situaţia era gravă şi promitea să devină şi mai gravă, chiar dacă realegerea preşedintelui Erdogan la cârma ţării nu era complet sigură. Economia suferea, pentru că turiştii se ţineau la distanţă. în noaptea aceea din primăvara anului 2018, atmosfera de la Consulatul Suediei era una de îndârjire sumbră.

Publicul care a asistat la conferinţa mea era compus din scriitori şi ziarişti care urmau şi ei să fie arestaţi. Murat Sabuncu – redactorul-şef al ziarului Cumhuriyet, care fusese condamnat în aprilie 2018 la şapte ani şi jumătate de puşcărie, fiind acuzat de terorism, însă fusese eliberat pe cauţiune, în aşteptarea unui apel – a deschis seria de conferinţe. Discursul lui reprezenta o declaraţie
plină de pasiune în sprijinul numeroşilor ziarişti care fuseseră arestaţi.

Am dedicat propria mea conferinţă lui Ahmet. „Ştim că vorbele pot fi interpretate în fel şi chip”, am spus eu, descriind un punct comun între meseria de avocat şi cea de scriitor, „şi mai ştim că aceasta reprezintă atât frumuseţea lor, cât şi pericolul pe care îl comportă”. Cuvintele periculoase rostite de „dragul meu prieten absent” au determinat un judecător să decidă că Ahmet, care la data aceea avea şaizeci şi opt de ani, va trebui să-şi petreacă restul zilelor în închisoare. „Nu vom fi niciodată graţiaţi şi vom muri într-o celulă de închisoare”, scrisese Ahmet pentru The New York Times, în propria celulă, după ce fusese condamnat.

Ne-am petrecut ziua următoare în compania lui Yasemin Şongar, care administrează P24 şi e o prietenă apropiată de-ale lui Ahmet. Am călătorit împreună până la închisoarea de maximă siguranţă din Silivri – un drum de două ore cu maşina, pornind din Istanbul. Acolo fusese încarcerat Ahmet, împreună cu fratele lui mai mic, Mehmet, un economist dat afară din postul deţinut la Universitatea din Istanbul, unde predase vreme de treizeci de ani. Lui Yasemin nu i se permisese să-l viziteze pe Ahmet – are voie doar să-l sune o dată la două săptămâni şi să poarte cu el câte o conversaţie de zece minute – aşa cum niciunui străin nu i se permisese vreodată s-o facă. Eu am avut voie să-l văd pe Ahmet, pentru că venisem în calitate de avocat al fraţilor Altan, pentru care pledam la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Clădirea închisorii era imensă şi respingătoare, găzduind 11 000 de deţinuţi, însoţit de un avocat turc, am trecut prin cel puţin opt puncte de control, apoi am fost transportaţi cu un microbuz la Blocul 9. Nu s-a efectuat asupra mea niciun control corporal complet, însă mi s-a cerut permisiunea să mi se scaneze ochii,

pentru a fi introduşi în „sistem”. Unul dintre gardieni s-a arătat prietenos, dorind să vorbească cu mine despre fotbal, aşa că am purtat bucuros o scurtă conversaţie despre Arsene Wenger, Mesut Ozil (care, spre mâhnirea mea, avea în curând să fie fotografiat înmânându-i preşedintelui Erdogan un tricou cu însemnele echipei Arsenal) şi despre ceea ce înseamnă să fii turc. Lucra acolo de patru ani şi nu întâlnise niciodată un străin. „Dumneavoastră sunteţi primul”, mi- a spus el zâmbind.

Mai întâi m-am întâlnit cu Mehmet, care era pur şi simplu genial, avea o sclipire aparte în ochi şi o barbă â la Karl Marx. Era încântat să vorbească în franceză, surprinzându-mă cu ideile lui despre globalizare şi despre mişcarea engleză a luddiţilor. Acum avea la dispoziţie suficient timp să scrie despre aceste teme. împărţea celula cu alţi doi bărbaţi, unul dintre aceştia fiind un fost student de-ai săi. Mehmet era şocat de situaţia în care se afla şi de perspectiva de a petrece în închisoare anii pe care îi mai avea de trăit. O condamnare pe viaţă, spunea el, „este ca şi cum ai trăi fără ceasuri, într-un timp nesfârşit”. (Trei luni mai târziu, în vara anului 2018, Mehmet a fost eliberat.)

Apoi Mehmet a plecat, lăsându-mă să-l aştept pe fratele lui, care, în cele din urmă, şi-a făcut şi el apariţia în celula din plexiglas în care se desfăşurau aceste întrevederi. Părea în formă.

— Gantere! a chicotit el.

Am petrecut cele treizeci de minute alocate hohotind de râs. Nu, mi-a spus el, Turcia încă nu a ajuns pe fundul prăpastiei. Suntem o naţie de bungee jumpers care, înainte de a atinge pământul, reuşeşte cumva s-o ia din nou în sus. Am continuat să vorbim despre mâncare, despre politică, despre calitatea ierbii din

grădina mea londoneză şi despre vecinul meu, magistratul englez care, în toamna anului 1998, semnase mandatul de arestare emis pe numele senatorului Pinochet. Ahmet a fost iarăşi uimit de ideea că dreptatea poate fi împărţită de un judecător independent.

— Un adevărat miracol, a comentat el.

— Ce ai vrea să ştie cititorii tăi? l-am întrebat eu.

Am discutat apoi despre judecătorul care îl condamnase, un bărbat „cu pleoapele umflate". Ahmet ştia că mă interesau în mod deosebit judecătorii, în special cei mai puţin independenţi. Mai târziu aveam să aflu că numele judecătorului care îl condamnase – pe nedrept – pe Ahmet la închisoare pe viaţă era Kemal Selţuk Yalţin.

— Ai apucat să te uiţi măcar o dată în ochii lui? m-am interesat eu.

— Numai o dată: „Eu sunt acum cel puternic", părea să-mi spună privirea lui. „Iar puterea pe care o am te va zdrobi", mi-a răspuns Ahmet.

Am vorbit şi despre memoriile lui din închisoare, intitulate Nu voi mai vedea lumea niciodată, remarcabilul volum pe care, printr-un adevărat miracol, dumneavoastră îl ţineţi acum în mâini, pregătindu-vă să-l citiţi.
— Un rit de trecere pentru orice scriitor care este nevoit să-şi petreacă timpul într-o închisoare, mi-a spus Ahmet. Cât despre tine – tu nu vei fi niciodată un astfel de scriitor! a exclamat el, după care am început amândoi să râdem în hohote.

E ceva să ai ocazia să petreci puţin timp în compania unei

persoane condamnate să-şi petreacă restul zilelor în închisoare, în baza unor acuzaţii fabricate, iar acea persoană să mai aibă şi tăria să râdă. Şi e ceva să părăseşti o celulă a închisorii Silivri animat de un neaşteptat sentiment de exaltare, motivat de măreţia pură a unui om precum Ahmet Altan, dar şi de cea a spiritului uman.

Philippe

Sands

Londra 27

septembrie

2018

Nota traducătorului în limba engleză

Eseurile cuprinse în această carte au ajuns la mine de-a lungul unui interval de şapte luni, între noiembrie 2017 şi mai 2018, fiind incluse printre însemnările cu caracter personal pe care Ahmet le încredinţase avocaţilor noştri care îl vizitaseră în închisoarea Silivri.

Toate eseurile sunt scrise de mână, cu cerneală albastră, pe nişte foi albe de hârtie. Am citit fiecare text de câte două ori, apoi l-am introdus în calculator, străduindu-mă să nu mă las copleşită de emoţii. Odată ce textul era aşternut pe ecranul din

faţa mea, începeam să-l traduc. Introducerea textului şi imediata lui traducere, dintr-un singur „foc”, m-au ajutat să empatizez mai bine cu ceea ce va fi trăit Ahmet în momentul scrierii, permiţându-mi să-i simt curajul şi tăria, în momente în care nu aveam voie să-l văd.

în această carte, Ahmet citează copios din alţi autori. în cele mai multe dintre cazuri, o face din memorie, de vreme ce în închisoare nu are acces la textele respective. Ori de câte ori citatele lui nu sunt fidele cu originalul, am respectat memoria lui Ahmet – felul în care mintea lui a reformulat aceste propoziţii, într-o celulă de închisoare, la distanţă de zeci de kilometri de locul în care el le-a întâlnit prima oară. Aceste citate imprecise sunt tipărite cu caractere cursive, nemenţionându-li-se sursa. Pe de altă parte, citatele extrase din cărţile pe care Ahmet le-a citit în închisoare sunt creditate pe măsură ce apar.

Nu voi mai vedea lumea niciodată

O singură propoziţie

M-am trezit. Cineva suna la uşă. M-am uitat la ceasul cu afişaj digital aflat lângă mine, cifrele acestuia licărind ora 05:42.

— E poliţia, am spus.

Asemenea tuturor disidenţilor din această ţară, m-am dus la culcare aşteptându- mă ca în zori să aud soneria.

Ştiam că într-o bună zi vor veni după mine. Acum tocmai o făceau.

Chiar îmi pregătisem un rând de haine, punându-le de cu seară într-o geantă, ca să fiu pregătit pentru raidul poliţiei şi pentru

ceea ce ar fi urmat.

O pereche de pantaloni negri, lălâi, din olandă, având pe talie un elastic, ca să nu fie nevoie de curea, nişte şosete negre până la gleznă, o pereche de adidaşi moi, confortabili, un tricou subţire, din bumbac şi o cămaşă închisă la culoare, de purtat deasupra.

Am îmbrăcat „uniforma pentru razie" şi m-am apropiat de uşă.

Prin vizor am zărit pe palier şase poliţişti purtând vestele echipelor speciale antitero şi având cu toţii inscripţionat pe piept, cu litere mari, acronimul TEM.

Am deschis uşa.

— Iată mandatele de percheziţie şi de arestare, mi-au spus ei în timp ce intrau în locuinţă, lăsând uşa deschisă.

Mi-au comunicat că exista şi un al doilea mandat de arestare, emis pe numele fratelui meu, Mehmet Altan, care locuia în aceeaşi clădire. O echipă de poliţişti se înfiinţase şi la uşa lui, însă nu răspunsese nimeni la sonerie.

Când i-am întrebat la ce apartament sunaseră, mi-am dat seama că greşiseră numărul.
L-am sunat pe Mehmet.

— Avem musafiri, i-am spus. Deschide uşa.

în momentul în care închideam telefonul, unul dintre poliţişti s-a întins să mi-l ia.

— Ăsta rămâne la mine, mi-a spus el, confiscându-mi-l.

Cei şase s-au răsfirat prin apartament şi au început percheziţia.

S-au ivit zorile. Soarele s-a înălţat din spatele dealurilor, razele lui răspândind pe cer valuri de lumină purpurii, stacojii şi violacee, semănând cu nişte petale de trandafir care se deschid.

Se anunţa o dimineaţă liniştită de septembrie, neafectată de ceea ce se petrecea în locuinţa mea.

în vreme ce poliţiştii îmi percheziţionau apartamentul, am pus

ceainicul la fiert.

— Nu doriţi nişte ceai? am întrebat eu.

Mi-au răspuns că nu.

— Nu e mită, am spus eu, imitându-l pe răposatul meu tată. Puteţi lua o gură de ceai.

Cu fix patruzeci şi cinci de ani în urmă, într-o dimineaţă exact ca aceasta, poliţia a năvălit în casa noastră şi l-a arestat pe tata.

Acesta i-a întrebat pe poliţişti dacă nu doresc nişte cafea. Când aceştia au refuzat oferta, tata a râs şi a spus: „Nu e mită. Puteţi lua o gură de cafea".

Ceea ce trăiam nu era un déjà-vu. Pur şi simplu, realitatea se repeta. Ţara aceasta se mişcă prin istorie prea încet pentru ca timpul să înainteze în mod firesc, aşa că acesta adesea se repliază.

Au trecut, iată, patruzeci şi cinci de ani şi timpul s-a întors la aceeaşi dimineaţă.

în spaţiul ocupat de acea dimineaţă care a durat patruzeci şi cinci de ani, tatăl meu a murit, iar eu am îmbătrânit, doar zorile

şi raidul poliţiei au rămas
neschimbate.

Mehmet şi-a făcut apariţia în cadrul uşii deschise, afişând zâmbetul acela al lui, care întotdeauna are darul de a mă linişti. în jurul lui roiau nişte poliţişti.

Ne-am luat rămas-bun, iar poliţiştii l-au luat pe Mehmet cu ei.

Mi-am turnat o ceaşcă de ceai, am pus nişte cereale într-un bol şi am adăugat lapte peste ele. M-am aşezat într-un fotoliu ca să-mi beau ceaiul, să-mi mănânc micul dejun şi să aştept ca poliţiştii să termine percheziţia.

Apartamentul părea liniştit.

în afara fojgăielii poliţiştilor, nu se auzea niciun sunet.

Au umplut câteva pungi groase de plastic cu nişte laptopuri de acum douăzeci de ani, pe care scrisesem câteva dintre romanele mele, mai multe dischete vechi, adunate de-a lungul anilor, precum şi laptopul meu actual.

— Să mergem, mi-au zis.

Am înşfăcat geanta de voiaj, în care am adăugat un schimb de lenjerie intimă şi două cărţi.

Am părăsit clădirea şi am intrat în maşina poliţiei, care aştepta la poartă.

M-am aşezat pe banchetă, punându-mi geanta în poală. Cineva a trântit portiera.

Se zice că morţii nu ştiu că sunt morţi. Conform mitologiei islamice, odată ce cadavrul este vârât în groapă şi acoperit cu ţărână, iar cortegiul funerar începe să se disperseze, mortul

încearcă să se ridice şi să plece acasă şi, abia în momentul în care se izbeşte cu capul de sicriu, îşi dă seama că a murit.

în momentul în care portiera s-a trântit, capul meu s-a izbit de

sicriu.

Nu puteam deschide portiera acelei maşini, ca să ies.

Nu mă puteam întoarce acasă.

Nu voi mai putea săruta niciodată femeia pe care o iubesc, n-o să-mi mai pot îmbrăţişa copiii, să mă întâlnesc cu prietenii, să mă plimb pe străzi. Nu voi mai avea la dispoziţie odaia mea de scris, laptopul, biblioteca. Nu voi mai putea asculta un concert pentru vioară şi orchestră, să plec într-o călătorie, să inspectez rafturile librăriilor, să cumpăr pâine dintr-o brutărie, să privesc marea ori un portocal sau să simt în nări mirosul florilor, al ierbii, al ploii, al pământului. Nu mă voi mai putea duce la cinematograf. Nu voi mai putea să mănânc ouă cu cârnaţi, să beau un pahar cu vin sau să mă duc la un restaurant şi să comand peşte. Nu voi mai putea să privesc răsăritul. Nu voi mai putea să sun pe nimeni la telefon şi nimeni nu mă va mai putea suna pe mine. Nu voi mai putea deschide singur vreo uşă. Nu mă voi mai trezi niciodată într-o încăpere cu draperii.

Până şi numele meu urma să fie schimbat.

Cel de Ahmet Altan avea să fie şters şi înlocuit cu cel din certificatul de naştere: Ahmet Hiisrev Altan.

Când mă vor întreba cum mă cheamă, eu voi răspunde „Ahmet Hiisrev Altan”. Când mă vor întreba unde locuiesc, le voi spune

numărul unei celule.

De acum înainte, alţii vor hotărî ce fac, unde stau, unde dorm, la ce oră mă trezesc şi care îmi este numele.

Voi primi în permanenţă ordine: „stai”, „mergi”, „intră”, „mâinile sus”, „scoate-ţi pantofii”, „nu vorbi”.

Maşina poliţiei a demarat în trombă.

Era prima zi a unei sărbători religioase care durează douăsprezece zile. Cei mai mulţi locuitori ai oraşului, inclusiv procurorul care dispusese arestarea mea, erau plecaţi în concediu.

Străzile erau pustii.

Poliţistul de lângă mine şi-a aprins o ţigară, apoi mi-a întins

pachetul.

I-am zâmbit şi am scuturat din cap:

— Nu fumez decât atunci când sunt nervos, i-am spus.

Cine ştie de unde a izvorât această frază. Mintea mea nu se pregătise defel pentru o astfel de declaraţie. Era o frază capabilă să interpună o distanţă definitivă între ea însăşi şi realitate. De fapt, ignora realitatea, o ridiculiza – şi asta chiar în momentele în care eu mă preschimbam într-o biată gâză care nu era capabilă nici măcar să deschidă portiera maşinii în care se afla, care îşi pierduse dreptul de a-şi hotărî viitorul, al cărei nume tocmai se schimba. O gâză prinsă în plasa unui păianjen otrăvitor.

A fost ca şi cum cineva aflat în interiorul meu, o persoană pe care nu aş prea putea-o numi „eu”, dar care, cu toate acestea, vorbea cu propria mea voce, folosindu-se de gura mea, şi care, prin urmare, făcea parte din mine, a putut spune, în vreme ce era transportată într-o maşină a poliţiei, către o cuşcă cu gratii de fier, că nu fuma decât atunci când era „nervoasă”.

Acea propoziţie, ea singură, a schimbat dintr-odată totul.

A împărţit realitatea în două, asemenea unei săbii de samurai care, dintr-o singură lovitură, taie o eşarfă de mătase aruncată în aer.

într-o parte a acestei realităţi se afla un trup prins în cursă, alcătuit din carne, oase, sânge, muşchi şi nervi. în cealaltă parte se afla o minte căreia nu-i păsa de trup şi care se amuza de ceea ce urma să i se întâmple acestuia, o minte care urmărea de undeva de sus scena din prezent şi ceea ce urma să se întâmple mai departe, care se credea intangibilă şi care, prin urmare, chiar era intangibilă.

Eram asemenea lui Iulius Cezar care, de cum a fost informat că o numeroasă armată a galilor se apropia pentru a-i elibera pe locuitorii asediaţi ai Alesiei, a pus să fie ridicate două ziduri înalte – unul în jurul fortăreţei, pentru a-i opri pe cei dinăuntru să plece, şi unul de jur împrejurul propriilor trupe, pentru a-i opri pe cei din afară să intre.

Zidurile mele înalte fuseseră înălţate cu o sigură propoziţie şi opreau ameninţările letale să intre şi grijile acumulate în cine ştie ce codoane ascunse ale propriei mele minţi să iasă, astfel încât cele două să nu se poată uni, zdrobindu-mă cu sentimente

precum teama şi groaza.

Mi-am dat încă o dată seama că, atunci când trebuie să faci faţă unei realităţi capabile să-ţi întoarcă viaţa pe dos, aceeaşi biată realitate te va lua pe sus, asemenea unui potop, numai şi numai dacă îi cedezi şi dacă te comporţi aşa cum aceasta se aşteaptă de la tine s-o faci.

Ca unul care a fost azvârlit în valurile murdare, învolburate, ale realităţii, pot
spune cu deplină siguranţă că victimele ei sunt aşa-zişii oameni inteligenţi, care cred că trebuie să te comporţi în concordanţă cu această realitate.

Există anumite acţiuni şi cuvinte care sunt impuse de evenimentele, pericolele şi realităţile înconjurătoare. Odată ce refuzi să joci rolul prestabilit, acţionând, în schimb, şi spunând lucruri neaşteptate, realitatea însăşi este luată prin surprindere – se izbeşte de digurile răzvrătite ale minţii tale şi se face fărâme. Apoi tu capeţi puterea necesară de a aduna cioburile şi de a forma din ele, la adăpostul propriei minţi, o nouă realitate.

Secretul este să faci lucruri neaşteptate, să spui lucruri neaşteptate. Odată ce reuşeşti să nu iei în serios sulița destinului îndreptată asupra propriului trup, poţi înfuleca vesel cireşele cu care ţi-ai umplut pălăria, asemenea memorabilului locotenent din povestirea lui Puşkin, împuşcătura, care face exact acest lucru în vreme ce ţeava unui pistol stă îndreptată către inima lui.

Asemenea lui Borges, poţi da cu flit tâlharului care te ameninţă cu formula „Banii sau viaţa” spunând „Viaţa”.

Puterea pe care o vei dobândi în felul acesta este neţărmurită.

încă nu ştiu cum mi-a venit să rostesc propoziţia care a transformat tot ceea ce se petrecea cu mine, precum şi percepţia asupra evenimentelor, după cum încă nu ştiu care ar fi putut fi sursa mistică a acesteia. Ceea ce ştiu este că o persoană aflată în maşina poliţiei, şi anume cea care a spus că fumează numai când este nervoasă, stă ascunsă în mine.

Această persoană este făcută din mai multe glasuri, paragrafe, propoziţii, precum şi din durere.

Dacă nu mi-aş fi surprins tatăl zâmbind cu patruzeci şi cinci de ani în urmă, când a fost şi el luat de o maşină a poliţiei; dacă nu aş fi auzit de la el că trimisul Cartaginei, când fusese ameninţat cu tortura, îşi vârâse mâinile în tăciuni aprinşi; dacă nu aş fi ştiut că Seneca rostise vorbe de consolare prietenilor săi, în vreme ce stătea într-o baie plină cu apă fierbinte, tăindu-şi venele din ordinul lui Nero; dacă nu aş fi citit că, în ajunul zilei în care urma să fie ghilotinat, Saint-Just notase într-o scrisoare: „condiţiile erau dificile numai pentru cei care se opuneau să intre într-un mormânt” şi că Epictet spusese că, „atunci când trupul ne este înrobit, mintea ne poate rămâne liberă”; dacă nu aş fi aflat că Boethius şi-a scris celebra carte într-o celulă, aşteptându-şi moartea, m-aş fi temut de realitatea care
mă înconjura în acea maşină de poliţie. Nu aş fi găsit puterea necesară să o ridiculizez şi s-o rup în fâşii. Şi nici nu aş fi fost în stare să rostesc propoziţia aceea, însoţind-o cu un râs secret, încolţind de undeva din adâncul plămânilor şi ajungându-mi pe buze. Nu aş fi fost în stare să fac toate acestea şi m-aş fi ghemuit, neliniştit, pe banchetă.

Doar că cineva, o persoană despre care îmi imaginez că este

plămădită din umbrele luminoase ale acelor morţi magnifici, s-a reflectat în mine când am deschis gura, făcându-mă să transform situaţia în care mă aflam.

Realitatea nu a reuşit să mă cucerească.

în schimb, am cucerit eu realitatea.

Aflat în maşina de poliţie care accelera de-a lungul străzilor scăldate în soare, am luat geanta pe care o ţinusem în poală şi, cu un sentiment de uşurare, am aşezat-o pe jos, lăsându-mă apoi pe spătarul banchetei.

Când am ajuns la Departamentul Securităţii, maşina a pătruns pe uriaşa poartă de la intrare, continuând să înainteze pe un drum întortocheat. Pe măsură ce coboram panta, era din ce în ce mai puţină lumină, în vreme ce întunericul devenea tot mai profund.

După o ultimă cotitură, maşina s-a oprit, iar noi am coborât. Am intrat pe o uşă şi am păşit într-un spaţios hol subteran.

Aceasta este o lume a adâncurilor complet necunoscută oamenilor care mişună la suprafaţă. Duhnea a piatră, a sudoare şi a igrasie. Avea darul să smulgă din lumea de zi cu zi orice persoană care trecea de zidurile sale galbene, murdare, semănând cu o pădure sulfuroasă.

în lumina aceea crudă, mohorâtă, aruncată de becurile fără abajur, toate feţele păreau să aibă paloarea de ceară a morţii.

Câţiva poliţişti îmbrăcaţi în civil ne întâmpinau, dornici să ne smulgă din lumea obişnuită. în spatele lor, un culoar pătrundea şi mai departe, în măruntaiele subterane ale clădirii. La baza zidurilor

se zăreau mormane de pungi din plastic, arătând asemenea bunurilor lipsite de formă ale unor naufragiaţi, aduse la ţărm de curenţi.
Poliţiştii mi-au confiscat cravata cu care îmi legasem pantalonii, laolaltă cu ceasul şi cu actul de identitate.

Aici, în subteranele acestea slab luminate, cu fiecare gest făcut, poliţia ne smulgea din viaţă aşa cum ai scobi o bucată putredă, mâncată de viermi, dintr-o pară – separându-ne astfel de „lumea celor vii".

L-am urmat pe unul dintre poliţişti pe culoarul acela, târşâindu-mi pe podea pantofii rămaşi fără şireturi. Acesta a deschis o uşă din fier şi amândoi am păşit pe un coridor strâmt, acolo unde o căldură înăbuşitoare m-a prins, asemenea unei sălbăticiuni, în ghearele ei.

De-a lungul coridorului se zărea un şir de celule zăbrelite. Toate erau pline ochi cu oameni care zăceau pe podea. Aveau bărbile crescute sălbatic, ochii obosiţi, picioarele goale, în vreme ce trupurile lor năduşite păreau să-şi fi pierdut conturul, topindu-se toate într-o masă mişcătoare de carne.

Oamenii aceştia mă priveau cu nelinişte şi curiozitate.

Poliţistul m-a vârât într-una dintre celule, închizându-mă acolo.

Mi-am scos pantofii şi m-am întins alături de ceilalţi. în celula aceea mică, plină de oameni, nu aveai loc să stai în picioare.

în câteva ore reuşisem să străbat cinci secole, ajungând în temniţele Inchiziţiei.

I-am zâmbit poliţistului care stătea pe culoar, în dreptul celulei

mele, supraveghindu-mă.

Văzut de afară, eram un Ahmet Hiisrev Altan bătrân, cu barbă albă, zăcând pe jos într-o cuşcă de fier întunecoasă şi lipsită de aer.

Aceasta era însă doar realitatea celor care mă zăvorâseră acolo. în ceea ce mă priveşte, eu o preschimbasem pentru propriul meu uz.

Eram locotenentul care mânca vesel cireşe, în vreme ce ţeava unui pistol îi stătea aţintită către inimă. Eram Borges spunându-i tâlharului să-i ia viaţa. Eram Cezar înălţând ziduri în jurul Alesiei.

Eu nu fumez decât atunci când sunt nervos.

Prima noapte în cuşcă

Am aţipit, preţ de o clipă. Când am redeschis ochii, i-am zărit dormind pe colonelul de stat-major, întins pe priciul lipit de peretele opus, şi pe colonelul de submarine, ghemuit pe o folie din plastic întinsă pe podea.

Tânărul învăţător de ţară căruia i se ceruse să-şi toarne prietenii îşi întinsese covoraşul de rugăciune între două priciuri şi începuse să-şi bată mătăniile.

în lumina zgârcită a celulei îi puteam distinge silueta – o umbră întunecată – întinsă, cu evlavie, pe covoraş.

Nu dormisem de aproape douăzeci şi patru de ore şi mă simţeam epuizat. Mă dureau toate oasele.

Umbrele lungi, negre, ale gratiilor de fier ne acopereau piepturile, feţele, picioarele, tăindu-ne în bucăţi.

în lumina rece care venea dinspre coridor, picioarele goale ale coloneilor luceau asemenea unor pietre albe.

Colonelul de stat-major gemea în somn.

Mă aflam într-o cuşcă.

în clarobscurul acela umed, umbrele gratiilor de fier tăiau rugăciunile rostite în şoaptă ale tânărului învăţător, picioarele lucioase, ca nişte pietre, ale coloneilor, gemetele venite din partea cealaltă a celulei – şi din toate acestea răzbătea ceva mai înspăimântător decât moartea, ceva ce aducea cu spaţiul gol aflat între viaţă şi moarte, un vid al nimănui, în care nu exista nici viaţă, nici moarte.

Cu toţii eram pierduţi în vidul acela.

Nimeni nu ne putea auzi glasurile. Nimeni nu ne putea ajuta.

M-am uitat la pereţi şi mi s-a părut că se tot strâng.

Am avut deodată această senzaţie, că zidurile s-ar putea strânge înspre noi, zdrobindu-ne şi înghiţindu-ne asemenea unor plante carnivore.

Am înghiţit în sec şi am auzit un fel de geamăt ieşindu-mi din gâtlej.

Ceva se petrecea cu mine.

Am simţit un batalion de fantome agitându-se în mine, de parcă celebra armată de războinici din teracotă – pe care împăratul acela chinez o construise ca să-i păzească trupul după moarte –

se trezea la viaţă în interiorul meu, fiecare soldat purtând în el o teamă diferită, o groază diferită.

M-am ridicat în capul oaselor şi m-am sprijinit cu spatele de perete.

Căldura îmi peria faţa asemenea unui animal cu blană. Ceafa îmi era năduşită. Respiram greu.

Pentru o clipă am avut tentaţia irepresibilă de a mă prinde cu mâinile de bare şi de a urla „Daţi-mi drumul de aici! Daţi-mi drumul de aici! Mă sufoc!”.

îngrozit, mi-am dat seama că mă înclinasem în faţă, pregătit s-o fac.

Mi-am încleştat pumnii, încercând să mă potolesc.

Ştiam că un singur urlet mi-ar fi putut pierde trecutul şi viitorul, tot ce aveam, însă nevoia de a ieşi din cuşca aceea, ai cărei pereţi se tot strângeau, devenise irezistibilă.

înfiorătoarea nevoie de a urla şi împovărătoarea conştiinţă a faptului că acel urlet mi-ar distruge întreaga viaţă erau asemenea unor munţi izbindu-se unul de celălalt, zdrobindu-mă.

Simţeam cum mi se rup măruntaiele.

Tânărul învăţător s-a ridicat în picioare, punându-şi palmele pe burtă; colonelul de stat-major a gemut şi s-a întors pe partea cealaltă.

Mi-am strâns picioarele şi mi-am cuprins genunchii cu braţele.

Vederea mi se înceţoşa, iar pereţii continuau să se mişte.
îmi doream să ies de acolo, să ies imediat, iar conştiinţa faptului că acest lucru era imposibil înfigea în creierul meu ace şi cuie, de parcă mii şi mii de furnici mi s-ar fi strecurat printre

circumvoluţiuni.

Dându-mi seama că era cât pe ce să mă fac de ruşine, am simţit cum mă copleşeşte o frică şi mai intensă.

Apoi am zărit doi ochi. Doi ochi aţintind asupra mea o privire rece, crudă, aproape ostilă, lucioasă ca sticla. Doi ochi de lup care îşi urmăreşte prada printr- o pădure foşnitoare. Acei ochi se aflau în interiorul meu, supraveghindu-mi fiecare mişcare.

în tinereţe supravieţuisem unor asemenea momente, în care mă aflasem în pragul nebuniei. Ştiam că trebuie să-mi revin. Dacă aş mai fi făcut un pas în direcţia aceea, aş fi trecut de punctul de la care întoarcerea nu ar mai fi fost posibilă.

îmi simţeam plămânii în gât, blocându-mi respiraţia.

Tânărul învăţător îngenunchease din nou pe covoraş.

Acum murmura o rugăciune.

Şi el implora să fie salvat.

Colonelul întins pe podea a gemut în somn.
Străduindu-mă să-mi aşez plămânii la locul lor, am inspirat adânc. Am luat câteva gâturi de apă caldă din sticla de plastic pe care o ţineam alături.

M-am gândit la moarte.

Instinctiv, am încercat să continui să mă gândesc la moarte. Eternitatea ei are puterea de a banaliza până şi cele mai înfricoşătoare momente ale vieţii.

Gândul că aş putea muri a avut asupra mea un efect liniştitor. O persoană care urmează să moară nu are motive să se teamă de vicisitudinile vieţii.

Ca orice alt om, şi eu eram insignifiant, ceea ce trăisem fusese de asemenea insignifiant, cuşca aceasta, la fel, era insignifiantă, neliniştea care mă sufoca era insignifiantă, la fel cum era răul cu care mă confruntam.
M-am ţinut cu fermitate de gândul propriei morţi, iar aceasta a avut darul să mă calmeze.

învăţătorul le-a adresat un salut îngerilor, şi-a întors capul mai întâi spre dreapta, apoi spre stânga – şi şi-a încheiat rugăciunea.

Apoi s-a răsucit şi s-a uitat la mine.

Privirile noastre s-au întâlnit.

Un zâmbet timid i s-a conturat pe chip, de parcă tânărul s-ar fi simţit stânjenit – cu toate că nu-mi puteam da seama din ce motiv anume.

Strecurându-se cu dificultate printre cele două priciuri, s-a întins lângă colonelul care zăcea pe foaia de plastic aşternută pe duşumea.

Picioarele lui goale lucesc acum alături de ale ofiţerului.

Umbra unei gratii de fier îi taie gleznele asemenea unui brici negru. Vedeam două picioare neataşate la nimic.

într-o bună zi aveam să mor.

Ceea ce sufeream în momentele acelea era ceva insignifiant.

Ochii din interiorul meu stăteau închişi. Lupul plecase.

Nu aveam să-mi pierd minţile.

în timpul câte unui val de căldură, când recoltele iau foc, se trasează un cerc în jurul vâlvătăii, iar grânele sunt aprinse în mod deliberat înainte ca incendiul să ajungă la ele. Odată ce focul ajunge la cerc, se opreşte, nemaiavând ce să ardă. Focul se stinge cu foc.

Am înconjurat şi am stins cu focul morţii focul groazei pe care viaţa îl aprinsese într-o cuşcă.

Ştiam că din clipa aceea viaţa mea urma să fie compusă dintr-o serie de focuri venind din direcţii opuse. Că aveam să le încercuiesc pe cele stârnite de cei care mă azvârliseră în închisoare cu focurile propriei mele minţi.
Uneori moartea va fi scânteia care le va aprinde; uneori poveştile pe care mi le scriu în gând; uneori mândria de a nu lăsa în urmă un nume asociat cu laşitatea; alteori va fi sexul, stârnind cele mai sălbatice fantezii; uneori nişte reverii tihnite; uneori, schizofrenia specifică scriitorilor care sucesc şi răsucesc adevărul în palmele lor fierbinţi pentru a crea noi adevăruri; uneori va fi speranţa.

îmi voi petrece viaţa luând parte, între doi pereţi, la bătălii invizibile; voi supravieţui agăţându-mă de crengile propriei mele minţi, atârnând pe marginea abisului şi necedând nici măcar pentru o clipă în faţa năucitoarei beţii a slăbiciunii.

Zărisem deja monstruosul chip al realităţii.

De acum înainte voi trăi asemenea unui om care se ţine de o

singură creangă.

Nu aveam dreptul să fiu, nici măcar pentru o clipă, speriat sau deprimat sau îngrozit şi nici să cedez dorinţei de a fi salvat, de a trăi un moment de nebunie sau de a mă preda în faţa oricărei alte – atât de omeneşti – slăbiciuni.

O slăbiciune de moment mi-ar fi distrus întregul trecut şi întregul viitor – mi-ar fi distrus fiinţa însăşi.

Dacă aş obosi şi aş da drumul crengii de care mă ţin, gestul mi-ar fi fatal; aş ajunge pe fundul abisului, preschimbându-mă într-un maldăr de sânge şi oase.

Oare voi fi capabil să îndur zile, săptămâni, luni şi ani atârnând în aer, fără putinţa de a da – nici măcar pentru o clipă – drumul acelei crengi?

Dacă m-aş desprinde de ea şi m-aş face fărâme în prăpastia propriei slăbiciuni, nu mi-aş pierde numai trecutul şi viitorul, ci şi puterea care îmi permite să scriu.

Perspectiva de a pierde legătura cu preţiosul filon al scrisului mă înspăimântă mai mult decât orice altceva. Această teamă este capabilă să suprime toate celelalte temeri, oferindu-mi capacitatea de a îndura. Astfel, curajul s-ar zămisli din frică.

Acum, că teama de a-mi pierde minţile – care îmi răscolise temporar măruntaiele – a trecut, dimpreună cu neplăcerea acelui împovărător sentiment de sufocare, o oboseală adâncă mi-a luat corpul în stăpânire.
învăţătorul, asemenea colonelului, s-a cufundat şi el într-un somn adânc. Mişcările nervoase ale acelor picioare tăiate la nivelul

gleznelor au încetat.

Cu toate că îmi venea să leşin de oboseală, nu reuşeam să adorm. De parcă somnul însuşi era prea obosit ca să vină şi să mă ia în braţe.

Atunci când poliţia m-a săltat din propriul apartament, apucasem să arunc în geantă o carte, recent comandată, despre filosofii creştini medievali, gândindu- mă că voi găsi acolo poveşti distractive, amuzante, despre viaţa acestora.

Pentru a evada din ceea ce îmi era dat să trăiesc, pentru a mă odihni şi a mă relaxa puţin, aş fi putut să mă refugiez în suferinţele lor.

Aceşti filosofi s-au căznit să-şi descâlcească secretele propriilor vieţi, îndrăznind în acelaşi timp să dezlege şi misterele universului. Puşi în faţa întrebării „Ce este viaţa?”, ei au trăit o neputinţă ingenuă, chiar dacă unii dintre ei scriseseră deja mii de pagini pe marginea acestui subiect. Mie dintotdeauna mi s-a părut că acesta reprezintă un rezumat amuzant al condiţiei umane.

în lumina aceea chioară, în vreme ce tovarăşii mei de detenţie gemeau şi suspinau, am deschis cartea.

Nutream speranţa că lectura mă va calma, aruncându-mă în braţele somnului. M- am înşelat însă.

Cartea nu era compusă dintr-o suită de biografii distractive, ci conţinea captivantele puncte de vedere ale filosofilor respectivi.

Iar Sfântul Augustin, desigur, a fost primul care m-a întâmpinat.

Acest munte de om se roagă cu sinceritate să fie scutit de povara sexualităţii, însă îi cere lui Dumnezeu să nu se grăbească, pentru că tocmai trece printr-o perioadă bună a vieţii. în mod insistent, el încearcă să găsească o explicaţie rezonabilă a faptului că Dumnezeu, reprezentând „binele absolut", a putut crea un rău atât de adânc. Augustin îmi trezeşte o senzaţie de tandreţe care contrastează puternic cu statura, cu însemnătatea lui.

Aşa că am început să citesc.

Faptul că un om zăvorât într-o cuşcă nu găseşte altceva de făcut decât să citească de ce Dumnezeu a creat răul pare a fi o fărâmă a insondabilei făţărnicii a vieţii.

De data aceasta, lectura din Sfântul Augustin m-a nemulţumit. El spune că Dumnezeu a avut motivele lui să creeze tortura, persecuţia, întristarea, crima – şi cuşca în care am fost eu închis, dimpreună cu oamenii care au zăvorât-o în urma mea. Tot acest rău, spune Augustin, este rezultatul felului în care Adam şi- a exercitat „liberul arbitru" şi a muşcat din măr.

Mă aflam închis într-o cuşcă pentru că un bărbat a mâncat, cândva, un măr.

Iar bărbatul care a mâncat mărul era însuşi Adam al lui Dumnezeu, pe care îl plămădise cu propriile mâini. Bărbatul care zăcea în cuşcă eram eu.

Iar Augustin îmi cerea să fiu

recunoscător pentru aceasta?

Am început să boscorodesc, de parcă el s-ar fi aflat în faţa mea, îmbrăcat modest, având un cap mare, pleşuv, o barbă lungă şi un zâmbet şarmant.

– Ia spune-mi, l-am întrebat, ce constituie un păcat mai mare? Un bărbat care mănâncă un măr sau să pedepseşti întreaga omenire pentru că un bărbat a mâncat cândva un măr?

Apoi am adăugat furios:

– Dumnezeul tău e un păcătos.

Colonelul de stat-major s-a întors, cu un geamăt, într- o rână. Umbra gratiei i-a tăiat faţa în două.

– Eu plătesc acum pentru păcatele Dumnezeului tău.

Simţeam cum îmi ard ochii de

oboseală, de nesomn. O piroteală paralizantă mă cuprindea treptat.

Colonelul de pe prici a gemut.

M-am uitat la el şi am observat că era treaz şi că plângea.

în vreme ce el zăcea în închisoare, copilul lui în vârstă de trei ani se afla în spital, luptându-se cu moartea.

M-am întors cu faţa la perete, ca să nu-şi dea seama că-l surprinsesem plângând.

Nu voi da niciodată drumul crengii aceleia. Nici măcar o clipă.

în timp ce mă cufundam în somn, m-am gândit la fetiţa aceea care se lupta cu moartea.

— Oare merită toate astea pentru un măr? m-am întrebat eu.

Oglinda şi doctorul

Ţi s-a întâmplat vreodată să-ţi dispară brusc faţa?

Faţa pe care ai văzut-o reflectată de zeci de ori pe zi, în oglinzi şi în vitrinele magazinelor, pe suprafeţe lucioase şi pe ecranul telefonului mobil, fiecare curbă şi rid cu care eşti atât de familiar – a mai fost vreodată această faţă eliminată din propria-ţi viaţă?

Nu cred că poate trece o zi fără să-ţi vezi faţa.

O vezi atât de des încât uiţi cum imaginea acesteia, faptul că te poţi zări pe tine însuţi, constituie un mic miracol.

în prima dimineaţă petrecută în cuşcă m-a trezit huruitul unui cărucior de cumpărături.

Poliţiştii împărţeau sandviciuri cu caşcaval proaspăt scoase din congelator, precum şi sticle mici, din plastic, cu apă.

Sandviciurile erau bocnă.

Apoi poliţiştii au deschis uşile cuştilor.

La capătul coridorului flancat de celule se afla o uşă din fier. Dacă o împingeai, îndărătul ei descopereai două chiuvete.

Deasupra lor nu se afla nicio oglindă, doar peretele gol.

Ca orice alt om, sunt într-atât de obişnuit să mă văd reflectat în ceva de cum mă trezesc, încât am privit drept înainte, aşteptându-mă să-mi zăresc faţa.

Aceasta dispăruse.

în clipa aceea m-am simţit de parcă m-aş fi zdrobit de perete.

Aşa cum ar face orice om normal, m-am uitat în jurul meu,

căutându-mă.
Nu eram acolo.

Era ca şi cum aş fi fost exclus din viaţă, dat la o parte.

Privind peretele gol, mi-am adus aminte ce înseamnă să-ţi poţi vedea reflexia. Indiferent de câte mii de ori oglinzile ar fi folosite ca metafore literare, realitatea este mai plină de semnificaţie decât ar putea fi vreodată o metaforă.

Oglinda te arată pe tine ţie, îţi confirmă existenţa. Distanţa dintre tine şi oglindă creează un câmp care îţi aparţine numai ţie, un câmp care te înconjoară, care este al tău, în care nu se poate furişa nimeni altcineva.

în absenţa unei oglinzi, chiar şi acest câmp dispare.

Ai atunci impresia că toată lumea şi tot ce se află în jurul tău se lipeşte de tine, înghesuindu-te.

îţi poţi vedea mâinile, braţele, picioarele, labele acestora, nu însă şi faţa.

în absenţa unei feţe, toate acele braţe, mâini, labe şi picioare se aseamănă trupului unui animal jumătate-maimuţă-jumătate-pasăre găsit undeva prin pădurile Madagascarului.

Atunci când ţi-a dispărut faţa, nici măcar nu mai poţi fi sigur că mâinile şi picioarele acelea îţi aparţin cu adevărat.

în cuşti nu se afla nicio oglindă, nicio bucată de sticlă, nicio suprafaţă lucioasă.

Oricine va fi proiectat acest loc, l-a făcut aşa cu bună ştiinţă. Omul acela trebuie să se fi gândit că oamenii închişi în clădirea aceea, supuşi unor interogatorii dure, vor ceda mai uşor dacă îşi vor fi pierdut chipuriîe.

Ca şi mine, toată lumea îşi căuta faţa.

Unii se holbau în câte o sticlă din plastic, cu apă, însă plasticul nu reflecta lumina.

Prin simpla îndepărtare a oglinzilor, fuseserăm scoşi din viaţă.

M-am gândit la Narcis şi la heleşteul din povestirea lui Oscar Wilde. Când Narcis a murit, apele dulci care umpluseră heleşteul în care el obişnuia să se uite, în fiecare zi, la sine însuşi, s-au preschimbat în lacrimi.

Iar lacrimile i-au spus heleşteului: „Nu ne mirăm că jeleşti... el... va sta pe malul tău şi se va uita la tine... în luciul apei tale el îşi va oglindi propria frumuseţe".

„Dar eu l-am iubit pe Narcis pentru că... în oglinda ochilor lui mi-am văzut reflectată propria frumuseţe", a răspuns heleşteul.

Până şi un heleşteu doreşte să se uite la sine. Cu toate acestea, legăturile noastre cu noi înşine fuseseră tăiate.

Până şi gestul de a te spăla pe faţă devenise dificil în absenţa unei oglinzi. Când îţi ridicai palmele făcute căuş, pline cu apă, ca să te speli pe faţă, te temeai că ţi- o vei rata cu totul.

Sub chiuvete se afla un butoi mare din plastic, plin până la refuz cu bucăţi de hârtie murdară, câteva astfel de cocoloaşe găsindu-se împrăştiate şi pe jos.

Pentru că în ziua aceea era o sărbătoare religioasă, cei mai mulţi dintre oamenii de serviciu erau plecaţi, aşa că nu existau role de prosoape de hârtie, podelele nu erau spălate şi peste tot domnea mizeria.

Lângă chiuvete se aflau două veceuri.

Nu mai văzusem niciodată un astfel de veceu.

Avea nişte uşi batante, ca ale barurilor din westernurile vechi. Partea de sus şi de jos a uşilor pur şi simplu nu exista.

Lângă toalete exista şi un duş. Şi la acesta se ajungea prin nişte uşi

batante.

Nu exista niciun loc în care ţi-ai fi putut atârna hainele.

Când făceai duş, erai nevoit să-ţi pui hainele sau prosopul pe

uşile batante. Podeaua era acoperită cu o mâzgă groasă.

începusem să put, aşa că am cedat nevoii şi am făcut un duş.

Pentru că nu
îndrăzneam să calc desculţ pe podea, m-am spălat continuând să port ciorapi în picioare. Puţin mai târziu am descoperit cât de greu este să-ţi pui haine uscate purtând nişte ciorapi uzi.

După ce ne-am spălat pe mâini şi pe faţă, ne-am întors în cuştile

noastre. Ne-am mâncat sandviciurile îngheţate şi ne-am băut sticlele de apă.

Colegii mei de cuşcă şi cu mine am început să discutăm.

Toţi coloneii închişi aparţineau Marinei Militare şi fuseseră colegi de clasă, absolvind Colegiul Naval de Război în acelaşi an.

Partea amuzantă este că aceştia nu se număraseră printre complotiştii loviturii de stat, fiind ofiţerii numiţi în posturile celor arestaţi iniţial.

Apoi unul dintre colegii lor de clasă îi arătase cu degetul.

Se pare că în sânul forţelor armate existase o uriaşă epidemie de trădare în zilele acelea, ofiţerii turnându-se fără milă unii pe ceilalţi.

Când un prieten al acestui grup de ofiţeri i-a dat pe goarnă, poliţia i-a arestat pe toţi coloneii de Marină care absolviseră colegiul în acelaşi an.

Cei mai mulţi dintre ei erau colonei de stat-major.

Erau nişte bărbaţi bine educaţi: toţi deţineau doctorate în diverse subiecte şi avuseseră nişte cariere promiţătoare.

Erau consternaţi şi neliniştiţi, însă, fiind prieteni din copilărie, au reuşit să transforme coridorul nostru într-un dormitor de şcoală militară. Se tachinau reciproc, glumeau şi râdeau ţinându-se cu mâinile de gratiile de fier.

Ne cantonaserăm într-o ciudată stare de râs şi agonie, în vreme ce, unul câte unul, sufletele lor se cristalizau sub presiune. în numai o oră, reticentul, glumeţul, nevroticul, necioplitul şi

ambiţiosul şi-au făcut cu toţii, rând pe rând, apariţia.

Se pare că personajul care avusese cea mai strălucită carieră dintre toţi era colonelul de stat-major care dormea în partea cealaltă a celulei. Fusese trimis la post în străinătate, călătorise peste tot, încheiase primul toate misiunile şi manevrele încredinţate şi, în vreme ce se aştepta să acceadă la gradul de general, s-a trezit desculţ în arestul poliţiei.

Nutrise pentru sine visuri măreţe – însă toate acestea au fost date peste cap într- o singură noapte, în momentul în care s-a trezit cu cătuşe la mâini.

Toţi ofiţerii de acolo avuseseră parte de acelaşi duş rece, experimentaseră acelaşi şoc, însă cel care pierduse cel mai mult era colonelul de stat-major, pentru că el nutrise visele cele mai măreţe.

Era îngrijorat atât de soarta fiicei lui spitalizate, cât şi de viitorul lui care fusese aruncat, de la o zi la alta, în incertitudine.

Pe de altă parte, colonelul de submarine era un tip vesel, lipsit de griji. Cu toate că era inteligent, nu dorise să ajungă colonel de stat-major, nu aceasta fusese ambiţia lui.

— Cum e viaţa într-un submarin? l-am întrebat eu.

A râs şi a răspuns:

— Mai rea decât aici.

El era obişnuit să trăiască în spaţii închise.

Pe măsură ce zilele treceau, subiectul mâncării a început să acapareze conversaţiile.

Muream de foame. Dimineaţa primeam câte un sandvici îngheţat; la prânz, nişte mazăre din conservă, iar la cină, nişte sarmale în foi de viţă, tot din conservă.

Nu primeam nici ceai, nici cafea, nici ţigări şi nici un alt fel de mâncare.

în timpul celor douăsprezece zile pe care le-am petrecut acolo am mâncat sandviciuri cu caşcaval, mazăre şi sarmale în foi de viţă din conservă.

Un adevărat regim de slăbire: am pierdut şapte kilograme în douăsprezece zile; ceilalţi, în funcţie de timpul petrecut acolo, au pierdut câte zece – chiar câte cincisprezece kilograme.
Visam mâncare.

într-o zi, poliţiştii au deschis porţile cuştilor, trezindu-ne ca să ne plimbe în susul şi-n josul culoarului. în vreme ce păşeam înşiraţi pe un singur rând, am spus:

— Haideţi să spunem pe rând felul de mâncare de care ne este cel mai tare dor.

Numele mâncărurilor au început să explodeze în cascadă, ca focurile de artificii: „kebab Adana", „kebab iskender", „tocăniţă cu fasole", „peşte cu rucola", „lahmadjun", „pastramă", „găluşte".

în vreme ce o rosteam, savuram fiecare denumire – strigând-o cu atâta poftă încât ai fi putut avea impresia că tocmai ne aflam în toiul unei orgii culinare. Numele fiecărui fel de mâncare era

urmat de câte un „uau” apreciativ, trădând poftă.

După astfel de momente vesele, o povară se strecura în sufletele noastre. Energia care ne permisese să zidim un scut protector de jocuri, glume, tachinări şi amintiri fericite se istovea, iar realitatea se grăbea să-i ia locul:

Eram închişi în nişte cuşti, iar viitorul nostru nu se arăta deloc luminos.

— Dar nu am făcut nimic, a spus colonelul de stat-major care stătea vizavi de mine.

în noaptea loviturii de stat el se afla în vacanţă, în Anatolia, împreună cu familia – a ţinut el să ne repete.

Colonelul de submarine i-a răspuns pe un ton indiferent:

— Tipii ăştia mai întâi ne bagă în puşcărie, după care ne

dau afară din armată. Colonelul de stat-major s-a revoltat:

— De ce să ne dea afară? Ce am făcut?

Bărbaţii aceştia purtaseră uniforma militară încă dinainte de a deveni nişte persoane adulte, iar perspectiva excluderii lor din armată îi făcea să simtă fiori reci pe şira spinării.
De obicei mă ţineam departe de conversaţiile lor. Fie citeam cugetările Sfântului Augustin sau ale lui Toma de Aquino referitoare la rău, fie visam cu ochii deschişi.

îmi tot repetam cel mai cunoscut, cel mai banal adevăr al vieţii, nutrind un respect nedisimulat pentru acest clişeu: „Timpul trece, totul se schimbă”.

Mi-am amintit vorbele lui Elias Canetti: „Când atingi timpul cu vârful degetelor, acesta începe imediat să râdă, împrăştiindu-se asemenea unui nor de praf”.

Aici însă timpul nu râdea.

Nu a râs nici măcar atunci când l-am atins cu vârful degetului.

Era însă adevărat că se preschimba în praf. Pe acesta l-am putut simţi în gură, în nas, în gât. I-am mestecat şi înghiţit fiecare firicel.

Şi fiecare firicel de praf a confirmat clişeul: „Timpul trece”.

într-una dintre orele acelea moarte, am auzit un poliţist strigând:

— Pregătiţi-vă! Mergeţi la doctor.

— Ce se întâmplă? am întrebat eu.

— Ne duc la doctor ca să poată dovedi că nu am fost torturaţi, mi-a explicat tânărul învăţător.

Urma să merg afară, la soare, la lumină.

Dintr-odată m-am simţit cuprins de neliniște.

Nu voiam să ies la soare, la lumină. Ideea de a părăsi cuşca mă

înspăimânta.

Asemenea unui crab îngropat în noroi, mă pitisem şi eu în cuşca aceea, în visurile mele şi în trecerea timpului. îmi făcusem acolo un cuib, departe de lume.

Odată ce aş fi păşit din nou la soare, la lumină, în viaţă, acest „cuib” ar fi fost distrus. Nu ştiam dacă aş mai fi găsit puterea necesară pentru a-l reclădi, odată revenit în cuşcă.
Dacă aş fi putut, aş fi rămas pitit în aceasta – însă trebuia să mă urnesc, aşa că m-am ridicat în picioare împreună cu toţi ceilalţi.

în lipsa curelei, pantalonii de pânză îmi tot cădeau, expunându-mi părţile ruşinoase. Nu era o ţinută potrivită pentru a da ochii cu cineva.

Unul dintre colonei a înţeles dilema în care mă aflam.

— Hai să-ţi confecţionăm o curea, a spus el.

— Cum o să reuşeşti să faci acest lucru?

A descojit eticheta uneia dintre sticlele din plastic şi, răsucind-o, a preschimbat-o într-un fel de sârmă, pe care a petrecut-o printre găicile pantalonilor mei, legând- o în faţă.

Pantalonii mi-au rămas fixaţi în jurul taliei.

Am ieşit din celule, înaintând printre două şiruri de poliţişti în uniformă şi îndreptându-ne către un autobuz ce avea geamurile acoperite cu plasă de sârmă.

Probabil că niciun alt tip de scenă nu face mai bine un individ să arate asemenea unui criminal ordinar precum cea în care este pus să înainteze într-un şir uman zdrenţăros: pantaloni boţiţi, maiouri jegoase, şlapi desperecheaţi, păr încâlcit şi bărbi neîngrijite.

în acest şuvoi uman străduindu-se să-şi coordoneze paşii haotici la ordinele răcnite ale poliţiştilor, în năuceala cauzată de

neadaptarea la această nouă situaţie în care nici nu mai ştiai cine eşti, toate caracteristicile vizibile care îţi conturau personalitatea, care te făceau să fii cine erai – expresiile chipului tău, gesturile, vocea, felul de a păşi –, dispăreau.

în această masă cenuşie de oameni, am văzut cât de jalnici ajunseserăm să arătăm cu toţii.

Am urcat în autobuz. Acesta s-a urnit cu un geamăt, a trecut printre nişte şiruri de maşini parcate, a părăsit curtea Departamentului Securităţii, a cotit la dreapta şi s-a oprit în faţa spitalului care se afla la următorul colţ de stradă.

Lângă spital se zărea o piaţetă. Un grup de oameni aştepta acolo, în soarele arzător.

Imediat am zărit în mulţime feţele unor oameni pe care îi iubeam şi de care mi se făcuse dor.

întinzându-şi gâturile şi mijindu-şi cu putere ochii, aceştia se străduiau să vadă prin plasa de sârmă dacă mă aflam sau nu în autobuzul acela.

Vederea lor mă umpluse de bucurie.

Pentru a putea înţelege bucuria revederii unor fiinţe dragi, chiar şi de la distanţa aceea, trebuie să ai pantalonii prinşi cu o bucată de hârtie rulată şi să te afli într- un autobuz al poliţiei având geamurile acoperite cu plasă de sârmă.

Iubim şi ne obişnuim să iubim.

Uneori este posibil să ne dăm seama cât de mare este dragostea care zace sub obişnuinţă numai când obişnuinţa este întreruptă

într-o manieră atât de grosolană.

Am început să flutur, cu entuziasm, din mână, pentru a mă face văzut. Faptul că ei m-ar fi putut vedea în momentul acela devenise pentru mine cel mai important lucru din viaţă. M-am agitat în fel şi chip, însă cei dragi nu au reuşit să mă remarce printre umbrele pe care le puteau întrezări în interiorul autobuzului.

Nu mă puteam mişca atât de mult pe cât mi-aş fi dorit, pentru că poliţiştii erau în permanenţă pregătiţi să intervină.

Cei dragi mie nu mă puteau vedea.

în clipele acelea, nimic nu mi se părea mai important decât să fiu văzut de ei.

Unul dintre coloneii aflaţi în partea din faţă a autobuzului mi-a spus, oferindu-mi locul lui:

— Vino mai în faţă. Se pare că familia ta se află aici.

în pofida diferenţelor de idei, convingeri şi credinţe, întotdeauna există o anumită solidaritate între oamenii care se intersectează în momentele dificile ale vieţii lor. Toată lumea ajuta pe toată lumea. Ne ţineam unul de celălalt asemenea unui stol de grauri care nimereşte peste nişte păsări de pradă.

M-am mutat în faţă.

Am făcut cu mâna.

M-au văzut.

La început, au zâmbit şi mi-au făcut, la rândul lor, veseli, cu mâna.

Apoi am zărit nişte vălurele luând-o în sus dinspre rotulele fiicei mele, iar apoi vălurelele acelea au explodat din ochii ei sub forma unor lacrimi.

Se căznea să se abţină, însă nu reuşea. Tremura din tot trupul.

Fiul meu o ţinea strânsă la piept.

M-am uitat la ei.
Ştiam că rănile adânci, deschise în interiorul meu în clipa aceea, nu se vor vindeca niciodată.

Ştiam prea bine ce trebuie să fi simţit ei văzându-şi tatăl într-un autobuz acoperit cu plasă de sârmă, stând printre alţi oameni la fel de nefericiţi.

După arestarea tatălui meu am mers împreună cu fratele meu Mehmet să asistăm la audierea lui, desfăşurată într-un tribunal militar.

în sala de judecată din interiorul Barăcilor Selimiye, noi doi am constituit singurul public. Din pură coincidenţă, amândoi purtam în ziua aceea nişte costume bleumarin-închis.

în dimineaţa zilei următoare, un ziar de extremă dreaptă a publicat o fotografie mare cu noi, sugerând faptul că ar fi existat „un mesaj ascuns" în faptul că purtaserăm costume având aceeaşi culoare.

Totul se preschimbă pe Pământ, numai prostia şi răutatea,

niciodată.

Tatăl meu stătea în boxa acuzaţilor, fiind flancat de doi jandarmi.

Apoi tata s-a ridicat în picioare ca să-şi prezinte apărarea. A vorbit

cu o voce
puternică, impresionantă, care răsuna de-a lungul culoarelor acoperite cu marmură ale Barăcilor Selimiye. Sala de judecată a început, treptat-treptat, să se umple, pentru că ofiţerii părăseau încăperile în care se aflaseră până atunci ca să vină să-l asculte pe tata.

Preşedintele completului de judecată a încercat să-l facă să tacă, însă el nu a cedat presiunii.

Apoi judecătorul a răcnit:

— Forţaţi-l să stea jos.

Cei doi jandarmi l-au împins pe tata de umeri, obligându-l să se aşeze la loc pe scaun.

Nu am uitat niciodată sentimentul de neajutorare şi de furie pe care l-am trăit în momentul acela. Ura mea pentru despoţi şi pentru pucişti nu avea să se stingă niciodată.

Văzând acum durerea întipărită pe chipurile copiilor mei, nu numai că am înţeles prin ce treceau, însă am simţit din nou sentimentul acela de neajutorare şi de furie care mă copleşise cu atâţia ani în urmă, în vreme ce-mi priveam tatăl.

în încercarea de a le domoli suferinţa, le-am zâmbit şi le-am făcut

semne că sunt în regulă. în realitate, ceea ce mă preocupa era felul în care arătam. Eram îngrijorat că, dacă aş fi arătat prea obosit şi prea şleampăt, nu aş fi făcut altceva decât să le adâncesc durerea.

Poliţiştii ne-au zorit să ieşim din autobuz şi să intrăm în spital, formând un singur şir.

O recepţioneră stătea în faţa unui calculator, cerând fiecăruia dintre noi să-şi spună codul numeric personal şi numele.

Când mi-a venit rândul, mi-a cerut şi mie să-i spun CNP-ul.

— Nu-l cunosc, i-am mărturisit eu.

Imediat am auzit în spatele meu vocea poliţistului tânăr care se remarca prin tunsoarea lui ostentativă:

— Iaca la el, marele scriitor care nici măcar nu-şi cunoaşte cenepeu'!

Devenisem un „nimeni" absolut în ochii unui tânăr ofiţer de poliţie pentru că nu îmi cunoşteam CNP-ul.

Aşa fusese învăţat să trăiască: primul lucru pe care trebuie să-l faci în viaţă este să-ţi memorezi numărul.

Când am păşit în cabinetul doctorului, acesta m-a salutat:

— Cum o mai duceţi, Ahmet Bey?

— Sunt bine, mulţumesc.

Doctorul mi-a arătat o draperie aflată în partea din spate a

cabinetului.

— Acolo există o oglindă, poţi s-o foloseşti dacă vrei.

Era limpede că ştia care era importanţa oglinzilor, impactul psihologic pe care îl are senzaţia că ţi-a dispărut chipul.

Am tras imediat draperia la o parte şi m-am uitat în oglinda atârnată deasupra unei chiuvete. Faţa mea se afla acolo, privindu-mă. îmi regăsisem piesa lipsă. Eram complet. Părăsisem trupul creaturii pe-jumătate-maimuţă-pe-jumătate- pasăre şi redevenisem om.

Nu arătam atât de epuizat pe cât îmi închipuisem.

Ceea ce a avut darul să mă binedispună.

Cei dragi mie nu vor trebui să se îngrijoreze şi mai mult.

— Aţi fost tratat cu violenţă sau aţi fost torturat? m-a

întrebat tânărul doctor.

— Nu.

— De ce altceva v-aţi putea plânge?

— Uneori, noaptea, îmi este greu să înghit.

— Să vă scriu o reţetă.

— Sunteţi cumva otorinolaringolog?

— Nu, sunt ortoped.

— Şi atunci, cum de vă pricepeţi la medicina gâtului?

— Sufăr de acelaşi lucru, iată de ce mă pricep.

După ce toată lumea a fost examinată de medic, ne-au încolonat din nou într-un singur şir şi ne-au escortat înapoi la autobuz. Pe drum, m-am întors şi am făcut cu mâna:

— Sunt bine!

Autobuzul s-a pus în mişcare şi am pătruns în curtea Departamentului Securităţii.

Cei dragi nouă se ţineau de barele gardului din fier forjat care înconjura curtea, în vreme ce autobuzul îi lăsa în urmă.

Pe măsură ce distanţa dintre noi devenea tot mai mare, ei păreau tot mai mici.

Mă uitam la ei prin plasa de sârmă care acoperea geamurile autobuzului. Pe măsură ce ne îndepărtam, durerea aceea interioară, înţepătoare, se intensifica.

Ne-au aruncat din nou în cuşti.

în arest s-a aşternut liniştea.

Unii, asemenea mie, reuşiseră să-i vadă pe cei dragi în afara spitalului, însă alţii, nu. Nouă ne era dor de cei pe care tocmai îi revăzuserăm, în vreme ce celorlalţi le era dor de cei pe care nu reuşiseră să-i zărească.

Până la ora cinei, nimic nu a spart tăcerea aceea.

Fiecare dintre noi se refugiase în propria singurătate.

Seara, poliţiştii ne-au împărţit conservele de sarmale în foi de viţă.

în timp ce mâneam, am reînceput să vorbim.

Ne reîngropaserăm în lumea tulbure a cuştii, făcându-ne acolo

sălaş.

Cum tânărul învăţător se afla închis de patru săptămâni, l-am

întrebat:

— Au apucat să te interogheze?

Cu două săptămâni în urmă, îl luaseră în zori la un interogatoriu,

unde i-au spus:

— Toată lumea încearcă să-şi scape pielea. Acum te întorci în celulă şi te gândeşti o vreme. Dă-ne câteva nume. Scapă-ţi pielea.

— Nu vă pot da niciun nume. Nu pot face rău nimănui, a răspuns el.

în noaptea aceea m-am trezit pentru o clipă din somn şi l-am văzut din nou sprijinit de perete, citind din Coran.

în ziua următoare ne-au dus din nou la doctor.

De data aceasta eram pregătit să dau ochii cu cei dragi.

Şi ei erau pregătiţi să dea ochii cu mine.

Mi-au zâmbit, iar eu le-am făcut vesel cu mâna.

Acum, de serviciu era o doctoriţă uşor supraponderală.

— Aţi fost tratat cu violenţă?

— Nu.

— Vă voi examina.

— Nu am fost bruscat.

— Va trebui să vă examinez.

Ne-am retras după draperia aceea. M-am uitat în oglindă. Aveam o faţă. Existam.

— Daţi-vă jos pantalonii, mi-a spus doctoriţa.

Mi-a venit să-i răspund „Dumneavoastră prima", însă am reuşit să mă abţin.
Mi-am dat jos pantalonii.

Femeia se uita la picioarele mele, iar eu mă uitam la ea. Pur şi simplu stăteam amândoi acolo.

Apoi prin minte mi-a trecut memorabila scenă din Joia dulce a lui Steinbeck.

Doc se duce în vizită la Suzy, care se mutase într-un cazan gol de pe un teren viran. în momentul în care intră de-a buşilea în

cazan, ţinând într-o mână flori, el se gândeşte: „Un bărbat care poate face asta cu demnitate nu se va mai teme niciodată de nimic”.

Un bărbat – având pantalonii lăsaţi în vine – care poate sta cu demnitate în faţa unei femei, nu se va mai teme niciodată de nimic.

Apoi doctoriţa mi-a spus:

— Vă puteţi trage pantalonii.

îndreptându-mă către uşă, am întrebat-o care era specializarea ei.

Am fişat răspunsul ei, punându-l în categoria „de neuitat”.

— Ginecologie.

învăţătorul

„A început să cadă zăpada. Totul a devenit alb. Drumul din faţa noastră a dispărut şi nu ne mai puteam da seama unde se termina acesta şi unde începeau câmpurile. Fulgii de nea care se izbeau de geamurile microbuzului se lipeau de ele atât de repede încât cu greu mai distingeam ceva dincolo de acestea. Atunci şoferul a spus:

— Eu mă întorc. Dacă vom mai rămâne aici multă vreme, drumul va fi închis, iar noi ne vom împotmoli.

— Tu te întorci, dar eu mă voi duce pe jos până în sat, am spus eu în vreme ce şoferul întorcea.

Am ieşit din vehicul.”

Aşa începe cea mai surprinzătoare poveste despre fericire pe care am auzit-o vreodată.

Aerul şi lumina din cuşca noastră nu se schimbau niciodată. Fiecare minut era identic cu cel precedent. Era ca şi cum un afluent al râului Timp s-ar fi izbit de un baraj şi ar fi format un lac de acumulare. Iar noi stăteam pe fundul acelui bazin nemişcat.

în adâncul acelei ape tulburi suntem la fel de insignifianţi precum un pachet de ţigări gol sau precum monedele pe care un beţiv le scoate din buzunar şi le aruncă în vreme ce traversează un pod.

Nu ne puteam da seama în ce direcţie curgea timpul. Uneori curgea spre trecut, către amintirile noastre. Uneori curgea spre viitor şi către grijile noastre. în general însă, stagna în acest semiîntuneric ciudat mirositor.

Cunoşteam fiecare element al acelui miros: mirosul de piatră, mirosul de fier, mirosul căldurii apăsătoare, mirosul pielii de om, mirosul de closet neigienizat, mirosul de hârtie aruncată la gunoi, mirosul absenţei luminii.

Atâta doar că mirosul acela acru şi nervos care rezulta din combinarea tuturor acestor mirosuri era pentru noi toţi o duhoare necunoscută şi deprimantă.

Inactivitatea ne obosea.

Singurul fel în care te puteai mişca era să-ţi foloseşti vocea – vorbind şi povestind.

Orice om de pe acest pământ care îşi găseşte un ascultător are o poveste de depănat. Nu povestea e greu de găsit, ci ascultătorul. în cuşca aceea, eu eram ascultătorul.

Cu ajutorul acelui straniu, înşelător instinct al scriitorilor, ascultam ceea ce mi se spunea, înregistrând totul în memorie, pentru a putea rumega mai târziu informaţiile.

Povestitorii credeau probabil că spusele lor aveau să fie în curând uitate. Ei nu cunoşteau uşurinţa cu care scriitorii comit păcatul neuitării.

Coloneii dispuneau de un repertoriu bogat de poveşti. Erau deosebit de vorbăreţi. Tânărul învăţător însă nu vorbea mult. Fie îi asculta pe ceilalţi, fie citea din Coran.

După ce poliţiştii îi spuseseră să se retragă, să se gândească mai bine şi să le dea câteva nume, l-au lăsat în plata lui, în cuşcă.

Aşa cum se întâmpla cu mulţi alţi oameni aflaţi în aceste celule, gândurile lui oscilau: oare ar fi trebuit să se salveze pe sine devenind un informator şi scoţându-şi la mezat cunoscuţii sau ar fi trebuit să evite să comită o astfel de josnicie, plătind însă preţul propriei purităţi morale şi riscând să fie condamnat să putrezească în închisoare?

Din când în când, învăţătorul spunea:

— Nu le pot da numele nimănui, nu pot fi într-atât de ticălos.

Doar că nu avea curajul să le zică poliţiştilor „Nu am nimic în plus

să vă spun”.

Aşa că se lupta cu amarele consecinţe ale acestei lupte interioare.

Când vorbea cu noi, ne povestea numai despre perioada pe care o petrecuse în satul acela kurd înzăpezit, o perioadă pe care o descria spunând „Au fost cei mai fericiţi ani din viaţa mea”.

„Deodată, zăpada a început să cadă.

Aventurile lui începuseră în ziua în care i se oferise un post de dascăl în sud-estul ţării, într-un sat proguvernamental controlat de gărzile locale.

împreună cu doi alţi prieteni, învăţători şi ei, a închiriat o casă într-unul dintre oraşele din apropiere. Se ducea în sat dimineaţa şi revenea noaptea.

în ziua în care a început furtuna de zăpadă, el a ieşit din microbuz şi a început să-şi taie calea prin nămeţi.

A mers ore întregi, de câteva ori s-a rătăcit, o dată chiar s-a prăbuşit, înfrigurat şi stors de vlagă, la rădăcina unui copac. Cu un ultim efort, însă, a continuat să meargă, ajungând pe seară, aproape degerat, în sat.

S-a dus la casa primarului, a sunat la sonerie, iar acesta l-a ascultat cu o faţă uimită cum îi declară:

— De acum înainte voi locui în sat.

Din momentul în care spusese „Eu cobor aici şi mă duc pe jos”, devenise limpede că învăţătorul luase o decizie care avea să-i schimbe viaţa.

Există astfel de momente în viaţa unui om, momente care ne aşază destinul pe un alt făgaş, însă puţini oameni îşi dau seama,

cu claritate, de existenţa lor.

Tânărul învăţător îşi consemnase în memorie toate detaliile acelui moment în care hotărâse să-şi schimbe viaţa.

Iar hotărârea aceea fusese luată din toată inima şi din tot sufletul.

El nu ne descria niciodată emoţiile pe care le trăise când luase decizia aceea şi nici felul în care se simţise după evenimentele care aveau să se petreacă mai târziu.
Toate sentimentele lui rămâneau încuiate îndărătul acestei propoziţii: „Au fost cei mai fericiţi ani din viaţa mea”. Iar el nu lăsa pe nimeni să i le întrezărească.

Mie, unuia, tăcerea lui îmi deschidea accesul către o câmpie întinsă, fertilă, una pe care o puteam umple cu propriile mele gânduri, previziuni şi visuri.

Când a luat hotărârea să trăiască în sat, când a spus „Eu cobor aici”, el trebuie să fi ştiut că, făcând asta urma să-şi taie toate legăturile cu lumea aflată dincolo de cătunul acela de munte şi că acolo nu îl aşteptau decât o adâncă singurătate şi nişte condiţii de viaţă dintre cele mai aspre.

în momentul acela, el a întors spatele vieţii.

A întors spatele tuturor plăcerilor, tuturor distracţiilor, tuturor conversaţiilor purtate cu prietenii lui, tuturor plimbărilor fără ţintă pe străzile oraşului, atât posibilităţii de a zări în vitrina unui magazin o cămaşă care să-i placă, precum şi aceleia de a o cumpăra. Mai presus de toate, în momentul acela el a întors spatele iubirii şi posibilităţii de a-şi găsi un partener de viaţă, dedicându-se astfel unui lucru total diferit.

Acela a fost momentul în care el s-a dedicat altor oameni.

S-a abandonat pe sine şi şi-a dedicat fiinţa unui alt lucru, exact aşa cum ar fi făcut un călugăr, un mahatma sau un sfânt.

în cuşca aceea lipsită de lumină mă puteam imagina trăind în locul lui şi puteam simţi ceea ce trebuie să fi simţit el în momentul în care ieşise din microbuzul acela.

Cu toate acestea, nu simţeam numai ceea ce trebuia să fi simţit el. Asemenea personajului lui Siiskind, cel care fură mirosurile altora, am preluat aventurile tânărului învăţător şi le-am umplut cu propriile mele emoţii, pentru a-mi ţese din amintirile lui o mantie de vis, o mantie în care să mă pot înveli, ascunzându-mă.

Mă aflam afară, în zăpadă. Simţeam cum îngheţ. Simţeam în fiecare particulă a propriei fiinţe un acut sentiment de exuberanţă care venea din faptul că fisurasem cu propria voinţă coaja de ou din jurul meu, din faptul că navigam către o stare vecină cu neţărmurirea, lăsând în urmă toate plăcerile lumeşti, simţind cum mă răsfir, asemenea unor fulgi de zăpadă, în infinit. Am experimentat ameţitoarea senzaţie de a mă descotorosi de propriile aripi, cele făurite din viaţă şi din moarte, începând să zbor, fără de aripi, către infinit.

Lăsându-mi trupul în cuşcă, am început să zbor asemenea unui fulg de zăpadă zâmbind în toiul unui crivăţ.

Faptul de a mă fi preschimbat într-un fulg de zăpadă aducea cu sine o vioiciune atât de delicioasă, de arzătoare, un sentiment de sângerare şi de despicare, de parcă ţi-ai fi dat naştere, într-o nouă formă, ţie însuţi.

Timpul pe care l-am petrecut în universul acela alb a fost unul dintre cele mai fericite momente ale vieţii mele. O fericire împrumutată, însă nu mai puţin o fericire.

Habar n-am dacă tânărul învăţător trăise chiar aşa acel moment sau dacă nu cumva este vorba doar despre hălăduielile imaginare, de basm, ale propriei mele minţi, bucurându-se de evadarea onirică din sentimentul opresiv cauzat de faptul că, în realitate, mă aflam închis în cuşca aceea. Adevărul rămâne însă că aşa m- am simţit eu în vreme ce îl ascultam pe tânărul învăţător.

Viaţa împărtăşită, compusă din lucrurile pe care le trăise el şi ceea ce visam eu, se încheia acolo.

Puteam simţi momentul în care el ieşise din microbuz: o persoană a făcut implozie, trăind un „Big Bang" capabil să plămădească o altă persoană, o nouă viaţă, un alt univers zămislit din sine – toate acestea nu erau nişte lucruri cu care mi-ar fi fost greu să empatizez.

Puteam simţi în propriul suflet momentul acela de contemplare mistică.

îmi era uşor să mă furişez afară din căldura aceea lipicioasă a cuştii întunecate şi să mă plimb prin viscol, simţind fulgii de zăpadă pe faţă, furnicăturile din degete, excitarea combinată cu teamă. Cu un spasm în stomac, puteam simţi strania călătorie interioară prin care lăsam în urmă o viaţă numai pentru a plonja în gol, către o altă viaţă.

Dar nu reuşeam nici să simt, nici să înţeleg „fericirea" următorilor trei ani.

în noaptea aceea cotropită de ninsoare, primarul satului l-a invitat pe învăţătorul care îi bătuse la uşă să se aşeze lângă sobă, apoi i-a oferit ceva de mâncare şi i-a făcut o cafea.

După cafea, primarul a spus:

— Nu există case libere în sat.

Hotărât să trăiască acolo, învăţătorul a răspuns:

— Ce-am putea face?

Primarul a căzut o vreme pe gânduri.

— Lângă moschee există o încăpere plină cu mobilă. Dacă vrei, am putea vorbi cu imamul, iar tu ai putea locui acolo.

— în regulă, a spus învăţătorul.

Cum acesta era nerăbdător să se instaleze în noua lui locuinţă, cei doi au luat cu ei o lanternă şi s-au îndreptat, prin ninsoare, în frigul acela cumplit, către moschee, acolo unde l-au găsit pe imam.

Acesta, nedorind să-l supere pe primar sau pe învăţătorul care venise pe timp de noapte la uşa lui, a ieşit, i-a condus pe cei doi lângă moschee şi a deschis uşa camerei disponibile.

Aceasta era o odăiţă fără apă curentă sau electricitate, plină cu lăzi sparte, capace de sicriu, coşciuge şi o mulţime de covoraşe zdrenţuite. Geamlâcurile îngheţate erau albe, opace, de parcă nu ar fi fost făcute din sticlă.

Imamul a intrat în propria locuinţă, de unde s-a întors cu un godin. Au făcut focul, iar încăperea s-a dezmorţit puţin. Apoi imamul şi primarul au plecat.

învăţătorul a întins pe jos unul dintre covoraşele zdrenţuite, s-a înfăşurat în propria haină şi a adormit printre coşciuge.

Cei trei ani pe care i-a petrecut în această încăpere fără toaletă, fără baie şi fără bucătărie au reprezentat cea mai fericită perioadă din viaţa lui.

îşi gătea mâncarea pe mica plită a godinului şi îşi spăla rufele într-un ciubăr găsit.
în vreme ce vorbea despre zilele acelea, o scânteiere asemănătoare luminii unei comete zburând înapoi prin timp, către trecut, şi-a făcut apariţia.

Chiar şi în cuşca noastră întunecoasă, lumina fericirii putea fi întrezărită pe chipul învăţătorului.

Tânărul singur care stătea înfăşurat în propria haină, întins pe covoraşul zdrenţuit pe care şi-l aşternuse pe podeaua din piatră rece ca gheaţa îşi găsise acolo fericirea, iar acum rememora acele ziîe în încercarea de a nu deveni un informator în acest arest al poliţiei în care îşi petrecea probabil cele mai grele zile din întreaga viaţă.

M-am gândit îndelung, încercând să desluşesc misterul nemaipomenitei lui fericiri trăite vreme de trei ani.

Oare ce provocase fericirea acestui tânăr care îşi petrecuse trei ani din viaţă lipsit de iubire, de prezenţa unei femei, singur-singurel într-o odaie pe care o împărţea cu nişte coşciuge, într-

un cătun izolat, pe un munte înzăpezit?

Să fi fost vorba de senzaţia aceea pe care mi-o imaginasem eu?

Oare tânărul învăţător reuşise să simtă acel extaz, clipă de clipă, vreme de ani şi ani, asemenea unui anahoret, unui sfânt, în vreme ce eu nu reuşisem să-l simt decât pentru o clipă?

Sau să fi fost vorba despre faptul că viaţa lui din satul acela păruse atât de tihnită – pentru ca acum, dată fiind nefericirea lui actuală, el să vadă în zilele acelea o perioadă de „fericire”?

Sau poate că la mijloc ar putea fi încrederea şi afecţiunea localnicilor – acestea făcându-l să se simtă într-atât de fericit?

Oare umpluse cu afecţiunea pe care i-o arătase un sat întreg golul cauzat de lipsa iubirii unei femei?

Căldura unei femei nu există în această poveste despre fericire. în locul acesteia a existat un alt fel de afecţiune, una mai puţin cuprinzătoare şi, prin urmare, mai puţin intensă şi mai puţin înflăcărată, însă mai trainică.

Oare această afecţiune a sătenilor să fi constituit pentru tânărul învăţător o
amintire de neşters?

Poate afecţiunea locuitorilor unui cătun să fericească un bărbat la fel de mult precum iubirea unei femei?

Nu am reuşit să găsesc, în amintirile învăţătorului, răspunsurile la aceste întrebări.

în zilele petrecute împreună în cuşcă, el nu a povestit nimic despre viaţa lui de dinainte sau de după perioada petrecută în

satul acela.

Nu ştiam nimic despre viaţa lui, cu excepţia timpului petrecut de el acolo. Era ca şi cum singura perioadă din propriul trecut de care era în stare să-şi aducă aminte se limita la cei trei ani. Nimic altceva nu-l afectase la fel de profund.

Ori de câte ori dădea în lături draperiile propriei vieţi, noi vedeam decorul aceluiaşi sat; raza amintirilor lui nu lumina vreo altă scenă.

Atunci când nu vorbea despre satul acela, fie citea din Coran, fie se ruga, fie murmura, părând să vorbească cu sine: „Nu voi da niciun nume. Nu pot fi într- atât de ticălos”.

Uneori, când mă trezeam în timpul nopţii, îl surprindeam rugându-se.

Povestea despre fericire a acestui tânăr mi-a adus aminte de ceea ce spusese Brodsky în cartea lui despre Veneţia. Mirosul algelor îngheţate era pentru Brodsky sinonim cu fericirea.

Un miros cu totul necunoscut mie mă făcea să mă gândesc la „fericirea absolută”.

Mirosul de alge îngheţate, un sat izolat, o plimbare prin zăpadă, îndepărtarea de viaţă... Toate acestea ar putea duce către fericire.

Cum de au putut Brodsky şi învăţătorul de ţară, doi oameni întru nimic asemenea, să hălăduiască prin diferite adâncimi ale vieţii, să o apuce pe căi diferite pentru ca în cele din urmă să ajungă amândoi la acelaşi cuvânt – „fericire”?

îmi doream să înţeleg acest lucru.
Aflat într-o cuşcă zăbrelită, care simboliza nefericirea, eu mă gândeam la semnificaţia fericirii. Asemenea unui alchimist orb aflat în căutarea formulei magice care preschimbă cuprul în aur, eu mă străduiam să aflu formula secretă care preschimba „algele îngheţate” şi „capacele de sicriu” în bucurie.

Ştiam cum arată cuprul, ştiam cum arată aurul şi îmi puteam imagina cu ochii minţii cuprul preschimbându-se în aur, cu toate că nu eram în stare să găsesc formula magică.

Asemenea unui divinator care priveşte în globul său de sticlă, şi eu mă uitam la cuvântul pe care îl ţineam în mâini: „fericire”. Cât de strălucitor şi de încântător era acesta! Şi cu câtă putere rezista eforturilor mele de a-i smulge secretul. De fiecare dată când îmi îndreptam privirea asupra lui, acesta arăta diferit.

Arama se preschimbă în aur, am spus eu în cele din urmă, însă fiecare om are metoda lui personală de a o face – nu există o formulă general valabilă; formula zace în fiecare alchimist, ascunsă în însuşi sufletul acestuia, în propriul lui trecut.

Am învăţat acest lucru de la tânărul învăţător care se lupta cu sine în cuşca aceea.

Nu i-am înapoiat momentul împrumutat – cel în care am ieşit afară din microbuz, începând să păşesc prin zăpadă. Momentul acela a rămas la mine. A devenit al meu.

în timpul nenumăratelor nopţi în care căldura care se târa printre umbrele ascuţite ale gratiilor de fier îşi înfigea colţii în carnea mea, asemenea unui crocodil îmblănit, obişnuiam să ies din

microbuz şi să mă plimb prin zăpadă. Eram „rece de fericire”.

Făuream aur din aramă fără să ştiu cum anume reuşisem să fac acest lucru.

Apoi, într-o dimineaţă, l-au luat de acolo pe tânărul învăţător, trimiţându-l la închisoare.

Nu le dăduse niciun nume.

Cimitirul dosarelor roz

Este aproape dimineaţă, însă afară e încă întuneric. Fratele meu Mehmet şi cu mine ne aflăm la etajul al şaptelea al judecătoriei, aşteptând pe un coridor luminat de neoane, ai cărui pereţi presăraţi cu mică îmi amintesc de cafenelele din America rurală. Suntem înconjuraţi de vreo doisprezece poliţişti.

Amândoi am pierdut în greutate. Feţele noastre trădează lipsa unui regim alimentar adecvat şi a somnului.

în seara precedentă, am fost scoşi din cuştile din arestul poliţiei, în care fuseserăm ţinuţi douăsprezece zile, şi am fost aduşi la judecătorie. La început, ne-au vârât într-o sală de aşteptare de la parter, cu bănci aliniate de-a lungul pereţilor şi cu gratii de jur împrejur.

Ne-am aşezat pe bănci. împreună cu noi se mai afla un acuzat, un bărbat pe care îl vedeam prima oară în viaţă, însă care urma să fie judecat împreună cu noi.

Un televizor montat pe peretele opus transmitea o telenovelă

turcească. Calitatea imaginii era foarte proastă şi ecranul era plin de purici. Pe un panou aflat lângă televizor se putea citi un avertisment: „Nimeni nu are voie să atingă televizorul, cu excepţia angajatului responsabil cu televizoarele”.

Am aşteptat acolo vreme de peste trei ore.

Apoi au venit poliţiştii şi m-au dus în biroul procurorului. Ni s-a alăturat şi avocatul meu.

Procurorul la care am fost dus era cel care ne săltase pe mine şi pe Mehmet, acuzându-ne că transmiseserăm nişte „mesaje subliminale”, într-o emisiune de televiziune, cu o noapte înaintea puciului militar eşuat, din 15 iulie 2016.

încăperea în care ne aflam era mică.

Procurorul a început interogatoriul. Nu mi-a pus nici măcar o întrebare referitoare la lovitura de stat militară, la pucişti sau la „mesajele subliminale” pe
care le-am fi transmis.

întrebările lui se refereau la ziarul pe care îl înfiinţasem în urmă cu zece ani, cel pe care îl editasem vreme de cinci ani, până în 2012, când mi-am dat demisia.

La un moment dat, procurorul a spus:

— Am stabilit faptul că pucistii au legătură cu ziarul.

— Unde sunt dovezile care certifică acest lucru? l-am

întrebat eu.
A răspuns cu o propoziţie pe care o învăţase probabil din filmele

produse la Hollywood, părând nerăbdător să o folosească în ziua aceea:

— Eu sunt cel care pune întrebările aici.

— Dumneavoastră puneţi întrebările, însă când spuneţi că aţi stabilit un adevăr, trebuie să prezentaţi şi dovezile pe care vă bazaţi.

Bineînţeles că nici o astfel de dovadă nu a fost vreodată prezentată, nici în ziua aceea, nici mai târziu.

Procurorul era extrem de agitat, bătând întruna încăperea cu pasul. Din când în când se aşeza pentru scurtă vreme în fotoliul său, numai ca să ţâşnească din nou în picioare.

La jumătatea interogatoriului a început să-i sângereze urechea. Şi-a vârât un şerveţel înăuntru, sperând să oprească hemoragia, şi a continuat să-mi pună întrebări referitoare la ştirile pe care le publicaserăm cu şase-şapte ani în urmă.

Din când în când punea câte un şerveţel pătat cu sânge pe birou.

După ce a construit pe tăblia acestuia un turnuleţ din şerveţele înroşite, a încheiat interogatoriul fără să mă întrebe absolut nimic despre puci.

Poliţiştii m-au condus înapoi la parter, în vreme ce Mehmet era dus la interogatoriu.

Era aproape de miezul nopţii.

M-am aşezat pe una dintre băncile de lemn, uitându-mă la ecranul plin de purici

al televizorului. Acolo tocmai se desfăşura o bătălie în care cele două tabere schimbau focuri de armă. Apoi o fată şi un tip au început să fugă, ţinându-se de mână.

Din întrebările procurorului nu am reuşit să-mi dau seama ce acuzaţii urmau să ni se aducă.

Plictisit să stau jos, am început să mă plimb prin celula-sală-de-aşteptare, de la un perete la altul.

După două ore, poliţiştii l-au adus înapoi pe Mehmet.

Ne-am continuat împreună aşteptarea.

Apoi, deodată, un grup mare de poliţişti şi-a făcut apariţia, escortându-ne pe scări, la etaj.

Procurorul ne deferise tribunalului, cerând să fim arestaţi.

Tribunalul era compus dintr-un singur judecător. Era evident că îl deranja căldura, pentru că îşi flutura întruna gulerul înalt al robei, sperând să se poată răcori.

Fuseserăm arestaţi sub acuzaţia că „transmiseserăm mesaje subliminale", însă această alegaţie fusese brusc înlocuită cu altceva. Acum fuseserăm deferiţi justiţiei pentru că am fi participat, chipurile, la puciul militar.

Când au început audierile, i-am spus judecătorului:

— Am fost arestaţi sub acuzaţia că am fi transmis mesaje subliminale, însă acum nici măcar nu se face referire la acest lucru. Ce s-a întâmplat cu acuzaţia de „transmitere a unor mesaje subliminale"?

Răspunsul dat de judecător, în vreme ce faţa îi era străbătută de un zâmbet cinic, merită să fie consemnat în analele justiţiei:

— Procurorilor noştri le face plăcere să folosească cuvinte al căror înţeles nici măcar nu-l cunosc.

Zăcuserăm vreme de douăsprezece zile într-o cuşcă din arestul poliţiei pentru că
procurorului îi făcuse plăcere să folosească un cuvânt al cărui înţeles nici măcar nu-l cunoştea. Asta ne spusese judecătorul.

Apoi a început să ne pună întrebări:

— N-aţi anticipat faptul că oamenii aceia vor organiza o

lovitură de stat?

Apoi, cu un zâmbet autosuficient, a ţinut să adauge:

— Eu am anticipat.

Avocaţii noştri au protestat:

— Incapacitatea de a anticipa o lovitură de stat nu constituie o infracţiune. Nu ne puteţi acuza clienţii în baza unei astfel de presupuneri.

Judecătorul şi-a întins oasele şi a spus:

— Nu-i acuz, drăguţule, stăm doar de vorbă.

A urmat o altă întrebare stranie:

— Aţi spus că guvernul este corupt?

Avocaţii au intervenit din nou:

— Şi liderul opoziţiei spune că guvernul este corupt... A spune că guvernul este corupt nu echivalează cu crima de a participa la un puci.

Judecătorul nu a comentat această afirmaţie.

S-a întors apoi către mine:

— Ce bine ar fi fost dacă v-aţi fi văzut de romanele dumneavoastră, în loc să vă băgaţi nasul în politică.

Fuseserăm duşi la judecătorie înainte de revărsatul zorilor, la cererea procurorilor de a fi trimişi în puşcărie sub acuzaţia de „pucism", iar bărbatul din faţa noastră spunea tot ce-i trecea prin minte. începusem să mă enervez.

— Ne-aţi arestat pentru că am fi transmis mesaje subliminale, apoi aţi schimbat
acuzaţia fără nicio explicaţie. Aţi dat de înţeles că am fi nişte pucişti. Nici dacă s-ar aduna toţi judecătorii şi toţi procurorii din această judecătorie, tot nu s-ar putea produce vreo dovadă în acest sens.

— M-am opus loviturilor de stat militare de-a lungul întregii mele vieţi, a spus Mehmet. Iar acum mă acuzaţi că am pus la cale un puci, pentru că am criticat guvernul. Nu există nicio dovadă în acest sens – nu are cum să existe.

Judecătorul a anunţat o pauză, timp în care ar fi urmat să ia o

hotărâre.

Este aproape dimineaţă, însă afară e încă întuneric.

Aşteptăm verdictul judecătorului.

Oare vom merge acasă – sau la închisoare?

Ne va decide soarta un bărbat care pune întrebări bizare.

Suntem obosiţi şi stresaţi.

Stăm înconjuraţi de un grup numeros de poliţişti.
Mă uit pe fereastră. Oraşul este liniştit. Doarme. Străzile sunt pustii. Luminile stradale par aproape stinse.

Apoi se face simţit un val de activitate.

Judecătorul a luat hotărârea.

Suntem escortaţi înapoi în sala de judecată.

Judecătorul începe să citească verdictul:

— Ahmet Hiisrev Altan va fi eliberat sub control judiciar...

Chiar în momentul în care mă pregăteam să mă bucur, am auzit şi restul deciziei:

— Iar Mehmet Hasan Altan va fi trimis la închisoare...
Am simţit o durere fizică, de parcă mi-ar fi fost înfipt în ficat un fier înroşit. O senzaţie de furie. O disperare adâncă.

Mehmet s-a întors cu faţa către mine, zâmbindu-mi. Este bucuros pentru că mi se va da drumul.

Poliţiştii ne escortează înapoi la parterul clădirii.

O maşină de poliţie îl aşteaptă pe Mehmet în curte, pregătită să-l ducă la închisoare.

Ne îmbrăţişăm.

Mehmet încearcă să mă consoleze:

— Nu-ţi face griji... E bine că măcar unul dintre noi va rămâne

afară.

Poliţiştii îl bagă în maşină.

Mă uit la aceasta cum se îndepărtează.

Abia atunci îmi dau seama că nu i-am spus nimic lui Mehmet

înainte de plecare.

Doi poliţişti se apropie de mine. Mă vor lua de la tribunal şi mă vor

elibera.

împing o uşă de fier şi păşim cu toţii pe un coridor. Acolo văd ceva ce nu am mai văzut niciodată. Mii de dosare roz zac aruncate pe jos, ca nişte ţestoase moarte. Conţin file pline cu nume, cu trădări, cu crime, cu despărţiri, cu falimente, cu lupte. Vieţi pierdute în măruntaiele unei judecătorii. Un cimitir secret de dosare roz.

Străbatem coridorul, lovind dosarele cu picioarele. Coridoarele nu se mai sfârşesc. Dosarele acelea nu se mai sfârşesc... Ne oprim cu picioarele pe câteva dintre ele şi mă las stăpânit de nelinişte – e ca şi cum am călca pe trupurile unor oameni.

Apoi coridoarele se termină.

Urcăm nişte trepte.

Poliţiştii deschid poarta principală şi mă lasă să plec.

E dimineaţă.

Aerul răcoros al zorilor mă înfioară.

Inspir adânc.

Sunt liber, furios – şi teribil de întristat.
încă nu ştiu că tristeţea mea nu va dura prea mult, că pe seară vor emite un „ordin de reţinere" şi că voi fi din nou arestat.

Că mă vor trimite în închisoarea în care l-au trimis deja pe fratele meu.

înşelăciune

Mă urc în maşina poliţiei, însoţit de patru ofiţeri de la Brigada Antiteroristă, veniţi să mă ducă la puşcărie.

De cum se pune maşina în mişcare, unul dintre poliţişti îmi spune:

— V-am citit romanul înşelăciune.

Am rămas surprins:

— Serios?

Dintre toate cărţile mele, aceasta a avut parte de cele mai aspre recenzii; a cauzat cele mai mari supărări şi denigrări. în pofida tuturor acestor critici, s-a vândut în peste o jumătate de milion de exemplare.

Acum nu mai ţin minte cu exactitate ce anume nu le-a plăcut criticilor în cartea aceea, în care spun povestea unei femei care îşi înşală bărbatul.

îmi amintesc o scenă legată de acest roman – una destul de diferită de subiectul poveştii.

Trăiesc într-un cartier în care vechile conace ale paşalelor otomane, cu domeniile lor întinse, au fost preschimbate în apartamente mari, cu mici grădini în faţă, în care mai pot fi întâlniţi portocali sălbatici, rodii şi pruni, precum şi straturi de trandafiri – toate rămase din trecut. Nepoţii acelor paşale încă locuiesc în aceste apartamente.

Străzile cartierului sunt deosebit de liniştite.

Obişnuiesc să mă plimb prin cartier.

în timpul unei astfel de plimbări, la scurtă vreme după publicarea romanului înşelăciune, am nimerit peste trei doamne care stăteau de vorbă în faţa uneia dintre grădini. Trei doamne în vârstă. îţi puteai da seama după eleganţa lor discretă – după broşele făcute la comandă de nişte bijutieri din trecutul îndepărtat, broşe a căror valoare doar un ochi expert ar

fi putut-o ghici; după şiragurile simple de perle care le atârnau la gât sau după părul lor grizonant, bine îngrijit, şi după graţia lor seniorială – că îşi petrecuseră anii tinereţii în aceste conace.

în clipa în care m-au zărit s-au întors cu faţa spre mine şi mi-au

aţinut calea.

Am rămas aşa, privindu-ne.

Un zâmbet misterios, şăgalnic, li se conturase pe chipuri.

Doamnele s-au apropiat de mine.

Cu un râs discret, una dintre ele m-a întrebat:

— De unde aţi ştiut toate acele lucruri?

Fiind adresată unui romancier care pusese pe hârtie povestea unei femei adultere, această întrebare, precum şi maniera în care fusese pusă, echivala cu o formă de mărturisire, ba chiar cu un parteneriat de natură infracţională.

Nu există pe acest pământ niciun farmec mai discret şi mai provocator decât cochetăria învelită într-un pospai de eleganţă.

Preţ de câteva minute am savurat împreună acea mărturisire, apoi ne-am despărţit.

Nu le-am uitat niciodată pe doamnele acelea.

întrebarea pe care poliţiştii care mă duceau la închisoare mi-au pus-o în mod repetat era destul de diferită:

— Femeile chiar sunt în stare să înşele în felul acesta?

Nu cred să existe prea mulţi oameni care la întrebarea „Cine este mai naiv – nişte doamne în vârstă, din cartierul fostelor conace, sau poliţiştii de la Brigada Antiteroristă?” să răspundă „poliţiştii”.

însă vă pot spune cu mâna pe inimă că, atunci când vine vorba despre femei,
poliţiştii se numără printre cele mai naive persoane.

întâlnire cu timpul

în închisoare numeri orice: paşii pe care îi faci, iar şi iar, dând ocol curţii mititele; ouăle fierte din cofrajul de carton pe care le primeşti prin gaura din uşă, în fiecare zi de marţi, menite să-ţi ajungă toată săptămâna; ţigările pe care le fumezi zilnic; buruienile care se încăpăţânează să crească lângă burlanul de fier din curte; sunetele scurte şi ascuţite scoase de buha care îşi face apariţia în miez de noapte.

Un deţinut numără orice. Cu excepţia timpului. Un deţinut descoperă timpul.

într-o zi călduroasă de septembrie, în vreme ce un cer ca de sticlă şlefuită, albastru şi strălucitor, contempla nepăsător ce se petrecea pe Pământ, patru poliţişti m-au luat de la judecătorie şi m-au dus la o închisoare de maximă siguranţă situată la o sută de kilometri de oraş.

M-au aruncat într-un labirint compus din nişte ziduri groase din piatră, de un galben-murdar, şi din gratii din fier maro-închis. La intrarea în închisoare mi-au fost luate ceasul, cărţile, ţigările, periuţa de dinţi – de fapt, tot ce aveam la mine, cu excepţia

hainelor de pe mine.

M-au băgat apoi într-o gheretă care aducea cu acelea înconjurate de perdele, în care de regulă oamenii se fotografiază prin malluri. Acolo m-am dezbrăcat. Miau inspectat toate hainele. Au strivit între unghii gulerul şi mânecile cămăşii, apoi tivurile pantalonilor – de parcă m-ar fi căutat de păduchi.

Mi-au trecut pantofii şi sacoul printr-un aparat cu raze X.

Apoi, aşa cum se întâmplă în toate filmele despre închisori, mi-am întins mâinile în faţă, ţinându-mi palmele îndreptate în sus. Mi-au dat o pătură, două cearşafuri albastre şi o pernă.

în tot acest timp am fost flancat de doi paznici. Apoi am început să înaintăm.

Am trecut de nişte gratii de fier, de alte gratii de fier şi de încă alte gratii de fier, de-a lungul unor coridoare lungi, am cotit la dreapta şi apoi am urcat nişte scări;
am trecut pe lângă alte gratii de fier şi ne-am oprit în faţa unei uşi de fier.

Pe aceasta stătea scris: „Infirmerie pentru femei”.

Să fi fost o simplă coincidenţă faptul că paznicii vârau un scriitor de sex masculin – cunoscut pentru obsesia lui de a alege ca subiect literar femeile – într-o infirmerie pentru femei? Sau închisoarea aceea îşi îngăduia un anumit simţ al umorului? Nu aveam de unde să ştiu.

Au deschis uşa şi m-au îmbrâncit înăuntru, închizându-mă acolo. Am auzit zăvorul din fier cum intră în lăcaşul lui cu un sunet adânc, evocând parcă ideea de soartă peceduită.

încăperea era de fapt un hol prelung. Acolo se aflau patru cadre de pat, goale, din fier. Saltelele pătate, douăsprezece la număr, fuseseră aruncate pe podea. în centru se zărea o masă albă din plastic, având în mijloc o pată de ulei groasă de un deget, de culoarea cerii de albine.

Era evident că locul acesta fusese întrebuinţat vreme îndelungată pe post de depozit.

Am cules de pe jos una dintre saltele şi am pus-o pe patul de lângă perete. Am întins unul dintre cearşafuri şi am aşezat pătura şi perna deasupra.

în spatele mesei albe am văzut două uşi de culoare maro-închis.

Acest maro-aproape-negru părea să fie o culoare oficială; totul, atât în arestul poliţiei, cât şi în închisoare, era vopsit în această nuanţă.

Am deschis una dintre uşi.

în spatele acesteia am simţit cum bezna – o beznă s-o tai cu cuţitul – începe să se agite, să bâzâie.

Am închis grăbit uşa.

Aceea era baia. Cineva lăsase în coşul de gunoi resturi de mâncare, iar încăperea se umpluse cu mii de musculiţe.

în spatele celeilalte uşi se afla toaleta.
Fereastra zăbrelită a infirmeriei dădea către o mică curte pietruită.

M-am întins pe pat.

Linişte. O linişte adâncă, întunecată. Nu se auzea nimic, nu se simţea nicio mişcare. Viaţa se oprise brusc. Nu se mai agita.

Era rece şi încremenită. Viaţa murise. Murise brusc. Eu trăiam, însă viaţa murise.

Mă obişnuisem să cred că eu voi muri, iar viaţa va merge înainte, însă acum viaţa murise, iar eu fusesem lăsat în urmă.

Trebuia să suflu puţin aer în plămânii acestei vieţi moarte. Aşa cum şi Dumnezeu a suflat cândva într-un bulgăr de humă pentru a crea omenirea, aşa şi eu trebuia să creez viaţă cu propria răsuflare.

Dar cum ar fi trebuit să fie răsuflarea care să dăruiască viaţă vieţii? Cum ar fi trebuit să procedez? Exista o singură cale prin care aş fi putut înfăptui un asemenea miracol. Să-mi imaginez.

Asemenea lui Dumnezeu care, uitându-se la bulgărul acela de humă, a imaginat complexitatea omenirii, şi eu ar fi trebuit să mă uit la această viaţă moartă, atât de asemănătoare unui bulgăr de humă, imaginându-mi o altă viaţă.

Urma să suflu.

Asemenea unui beduin aflat într-un deşert nesfârşit, dar care ştie unde poate găsi o oază cu apă din belşug, şi eu m-am îndreptat cu încredere către izvorul meu interior de imaginaţie, ştiind pe dinafară unde se află acesta.

Acolo am dat nas în nas cu un adevăr cumplit.

Apa secase, oaza dispăruse.

Nu eram în stare să-mi imaginez. Nu-mi puteam imagina nimic. Mintea mi se pietrificase. Nici măcar o imagine n-o mai străbătea. Imaginile magice ale tărâmului propriei imaginaţii se

lipiseră de pereţii minţii mele asemenea unor fresce decolorate. Şi refuzau să revină la viaţă.

în clipa aceea m-am simţit înspăimântat. Rămăsesem blocat în cadavrul unei vieţi moarte. Nu mă puteam mişca, nu mă puteam îndepărta de el. Nu aveam la
dispoziţie nici măcar răsuflarea aceea. Mă aflam în mijlocul neantului; cadavrul vieţii sugea tot aerul dimprejurul meu.

Asemenea lui Dante păşind în iad fără să-l aibă alături pe Virgiliu, alunecam din cercul „vieţii moarte" către un cerc inferior, în care pedeapsa urma să fie şi mai aspră.

în cercul acela, timpul, care odată cu moartea vieţii devenise mai greu şi mai lent, se târa către mine asemenea unei reptile gargantueşti.

Nu exista niciun ceas capabil să grăbească timpul, împărţindu-l în secunde, minute şi ore. Nu exista nicio mişcare, niciun gând, nicio imagine care să fragmenteze timpul.

Timpul se preschimbase într-o singură entitate: o reptilă gargantuescă.

Când nu mai poţi separa momentele, acestea se lipesc unele de altele şi se umflă.

Prin urmare, au început să se semeţească şi să se prăvălească peste mine asemenea unui munte translucid de aspic, sufocându-mi mintea, sufletul, trupul, umplându-mi gura şi nasul, înecându-mă.

Tempus absoluto. Timp absolut– cel despre care Newton spunea că se mişcă cu o viteză neîntreruptă îndărătul tuturor lucrurilor pe care

oamenii le pot percepe - sosise, plutind dinspre univers, întinzându-se peste mine în această infirmerie plină de praf, nelăsându-mi nicio portiță de scăpare.

Acum înțelegeam de ce oamenii au inventat ceasul – de ce pun ceasuri pe străzi, în pieţe, în vârful turnurilor.

Nu fac asta pentru a şti ce oră este – o fac pentru a-l putea diviza şi pentru a-l eluda.

în vreme ce această masă de timp care se prăvălise peste mine – în mijlocul acelui neant inert, fără chip, care îmi apăsa plămânii atât de tare încât simţeam că ar mai fi avut puţin şi ar fi explodat – mi-am dat seama, mai mult cu ajutorul intuiţiei decât cu cel al raţiunii, că trebuia să inventez un nou ceas.

îmi lua optsprezece paşi ca să străbat, în zigzag, infirmeria, de la un capăt la celălalt.
Dacă aş fi făcut acest drum agale, fiecare pas mi-ar fi luat o secundă; dacă aş fi făcut un drum dus-întors de zece ori, ar fi trecut 180 de secunde – trei minute, cu alte cuvinte.

Am găsit pe podea o pagină ruptă de ziar şi am ferfeniţit-o în zece bucăţi.

La fiecare 180 de paşi, puneam câte o bucăţică de ziar pe unul dintre colţurile mesei.

în momentul în care toate cele zece bucăţi se adunau pe colţul acela, ştiam că se scursese o jumătate de oră.

Tocmai inventasem ceasul cu ziar.

Mă aflam în locul acela după ce mai înainte fusesem ţinut

douăsprezece zile în arestul poliţiei, într-o celulă subterană neaerisită, lipsită de lumina soarelui. Mă simţeam obosit, epuizat, după ce bătusem la pas infirmeria, dintr-un capăt în celălalt. Doar că nu mă mai puteam opri. Pentru ca ceasul să funcţioneze, pentru ca timpul să fie fragmentat, trebuia să continui să mă plimb.

Eu eram arcul acelui ceas. Dacă m-aş fi oprit, şi ceasul s-ar fi oprit, iar timpul absolut ar fi reînceput să se surpe peste mine.

Aşa că am continuat să mă plimb, fără oprire.

Arcul ceasului îmi provoca dureri peste tot, însă nu m-am oprit.

Reuşisem să împart timpul în secunde şi minute, însă mi-aş fi dorit să ştiu şi ce oră din zi era.

într-o infirmerie abandonată, plină de praf, având o uşă de fier închisă cu zăvorul, eu mă luptam cu timpul. Aveam nevoie de orice armă care mi-ar fi putut sta la dispoziţie.

Când soarele se afla la zenit, lumina împărţea în două părţi egale curticica pietruită spre care dădea fereastra infirmeriei. O latură a curţii era scăldată în lumină, cealaltă rămânea umbrită.

Apoi lumina se împuţina treptat-treptat, începând să se caţăre pe zidul opus.
După estimările mele, ajungea în vârful zidului în jurul orei şase sau şase şi jumătate, după care dispărea de tot.

Luminii îi lua şase ore să străbată distanţa dintre vârful zidului şi mijlocul curţii.

Am împărţit, cu aproximaţie, în şase distanţa dintre mijlocul

curţii şi vârful zidului, în felul acesta reuşind să estimez în fiecare moment ce oră era.

Inventasem şi un ceas solar.

în toiul acelei vieţi moarte, în mijlocul acelui neant, astfel de lucruri constituiau nişte victorii măreţe.

Puteam opri timpul din înaintarea lui lentă, târşâită, din tendinţa lui de a mă zdrobi, făcându-mi plămânii să explodeze.

Vreme de trei zile – cu excepţia scurtelor perioade în care mă prăbuşeam în pat, terminat de oboseală, cufundându-mă amorţit în somn – m-am plimbat încontinuu.

M-am plimbat. Mi-am numărat paşii.

La sfârşitul celei de-a treia zile, trezindu-mă din amorţeală şi ridicându-mă din pat, am simţit cum în interiorul meu se iscă un miracol.

Imaginile începeau să revină. Şeherezada, cea care îmi spunea poveşti, îmi zâmbea, trecându-şi mâna prin valurile părului. Frescele se mişcau.

Oaza a început să se agite, revenind la viaţă.

Găsisem respiraţia divină pe care trebuise s-o suflu peste bulgărul de humă, pentru a dărui vieţii viaţa.

Redevenisem Stăpânul vieţii şi al timpului.

îi dădusem naştere lui Dumnezeu.

Peste încă cinci zile m-au luat din locul acela. Am ieşit pe uşă

zâmbitor. Zâmbeam asemenea lui Moise coborând de pe munte.

Acum trăiesc într-o celulă aflată printre mii de alte celule. Am şi un ceas a cărui
ramă din plastic îl face să semene cu o floare verde.

Nu mai simt acel tempo absoluto. Acesta s-a întors la locul
lui din univers. Nimeni nu-l vede.

Nu mai am nevoie să socotesc trecerea timpului.

în închisoare am descoperit ambele aspecte ale timpului – atât pe cel absolut, continuu, cât şi pe cel fragmentat.

Acum mi-am recăpătat imaginile şi am un ceas la dispoziţie.

Când se întâmplă să revin în închisoare din nesfârşitele mele călătorii în propria imaginaţie, număr ouăle, buruienile şi strigătele bufniţei.

în fiecare noapte, buha strigă de trei ori.

Călătorie în jurul propriei mele celule

Pe când aveam opt ani, părerile mele despre literatură erau precise şi de nezdruncinat, iar încrederea în mine era mult mai mare decât îmi este acum.

Hotărâsem că O. Henry era cel mai bun autor din lume:

în timpul Prohibiţiei, tipii care cumpărau unul dintre bastoanele la doi dolari bucata, ale lui Andy, şi aveau isteţimea să-i desfacă dopul din capăt rotindu-l de două ori spre dreapta şi apoi ducând bastonul ca gură,

ca răsplată pentru propria perspicacitate, puteau simţi cum pe gâtlejul lor se scurge o jumătate de pintă de whisky de contrabandă.

Dacă bărbatul care scrisese asta nu era cel mai bun autor din lume – atunci cine era?

Şi ce ziceţi de decizia celor trei vagabonzi, luată când lucrurile au început să se complice – nu-i aşa că este vorba despre ceva minunat?

Lucrurile ajunseseră într-un impas atât de delicat încât onestitatea devenise cea mai bună politică.

într-o zi, într-o ceainărie în aer liber, am împărtăşit părerea mea despre O. Henry logodnicei unchiului meu.

Pe chipul tinerei s-a conturat un zâmbet atât de blând încât – alături de marea umbrelă de soare aflată chiar lângă ea, de faţa de masă şi de aleea acoperită cu pietriş – mi-a rămas întipărit în memorie asemenea unei fotografii.
Chiar şi la vârsta aceea eram capabil să-mi dau seama că, dacă cineva îţi zâmbeşte cu atâta bunătate, cu siguranţă ceva nu este în regulă.

— Poate ai face bine să aştepţi până îi vei citi pe toţi clasicii, înainte de a lua o astfel de decizie finală, mi-a spus ea.

Doar că eu nu eram genul de băiat care şi-ar fi schimbat părerea din pricina unui zâmbet binevoitor.

Aşa că am rămas la părerea deja formată.

Pe când aveam zece ani, tata mi-a dat un exemplar din volumul Călătorie în jurul camerei mele de Xavier de Maistre.

— S-ar putea să-ţi placă, mi-a spus el.

Am adorat cartea aceea.

O. Henry şi-a cedat tronul acestui aristocrat poznaş pe care la un moment dat regele l-a încuiat într-o cameră din pricina faptului că se duelase. în carte, el îşi descrie viaţa şi gândurile care îi trec prin minte între cei patru pereţi ai respectivei încăperi.

A spune povestea vieţii petrecute într-o cameră – iată ceva interesant.

La scurtă vreme după aceea am descoperit că nu exista categoria „cel mai bun scriitor".

Când m-au arestat, aruncându-mă într-o celulă, nu am putut să nu mă gândesc la ideea de călătorie printr-o singură cameră.

Aşa că m-am hotărât să pornesc şi eu într-o călătorie.

Celula prin care călătoresc este puţin diferită de cea a lui Maistre.

Aceasta are două uşi din fier: una se deschide către coridor, cealaltă către curte. Cea care dă către coridor stă întotdeauna încuiată, însă la ora 8 dimineaţa uşa dinspre curte se deschide, închizându-se la loc în fiecare zi, la ora 6 seara.

în mijlocul uşii dinspre coridor se află un chepeng având ţâţânile de partea

cealaltă. Prin acest chepeng ni se strecoară mâncarea. Tot prin el ni se comunică tot felul de lucruri. Pentru a putea răspunde, trebuie să te apleci până la jumătatea uşii.

Celula măsoară şase paşi în lungime şi patru în lăţime.

Când intri dinspre curte, există şi o anticameră, având propria uşă din fier. Acolo se află toaleta şi duşul, precum şi o chiuvetă la care te poţi spăla pe mâini şi pe faţă. Uşa aceea nu are broască.

Pe peretele de lângă baie mai este o montată o chiuvetă din oţel. Pe ea stau farfuriile, paharele şi fierbătorul electric. Deasupra există şi un dulăpior, confecţionat tot din oţel. Acolo ţinem ceaiul, cafeaua, zahărul, sarea, uleiul de măsline şi biscuiţii pe care îi cumpărăm de la bufet.

Lipit de peretele opus chiuvetei de oţel se află un mic frigider, pe care stă aşezat un mic televizor.

O scară din piatră aflată lângă uşa dinspre coridor duce la mezanin, acesta găzduind trei paturi din fier fixate în podea cu piroane, precum şi trei dulapuri de oţel. Nu există şi alte piese de mobilier.

Spaţiul gol de sub scară reprezintă locul nostru de depozitare: acolo ţinem o găleată din plastic având înăuntru două sticle de detergent, un lighean, tot din plastic, în care ne spălăm rufele, suluri de hârtie igienică şi prosoape de hârtie, pachete cu şerveţele, o ladă cu apă minerală, ventilatorul pe care îl folosim vara, precum şi pachetele suplimentare de cafea şi ceai.

Mica noastră masă albă, din plastic, are dimensiunea de un metru pe un metru, iar scaunele din plastic stau în stânga uşii

dinspre curte.

Ne petrecem cea mai mare parte a timpului aşezaţi pe aceste scaune.

Fiecare dintre noi a cumpărat de la chioşcul închisorii câte o pernă subţire. Nu avem voie să o cumpărăm şi pe a doua, aşa că am legat cu bandă adezivă mai mulţi bureţi Scotch-Brite, i-am băgat în nişte pungi de gunoi, confecţionându-ne în felul acesta nişte perne în plus.

Mâncăm aşezaţi în jurul mesei din plastic.
Tot la această masă îmi scriu depoziţiile de apărare şi eseurile, folosind un pix cumpărat de la chioşc.

în vreme ce scriu, colegii mei de celulă stau lângă mine şi se uită la televizor.

Eu pot scrie oriunde – zgomotul şi agitaţia din jurul meu nu îmi distrag atenţia. Am constatat chiar că, odată ce mă aştern pe scris, nu mai observ ce se petrece în jurul meu. Mă retrag în singurătate, într-o încăpere invizibilă, tăind toate punţile care mă unesc cu restul lumii.

Uit de toate lucrurile care nu au legătură cu ceea ce scriu.

Uitarea este cea mai mare sursă de libertate la care poate avea acces o persoană, închisoarea, celula, pereţii, uşile, încuietorile, problemele şi oamenii – toate lucrurile şi toţi oamenii care îmi îngrădesc viaţa şi îmi spun „nu poţi trece mai departe” dispar fără urmă.

Scrisul implică un paradox magic – este ceva în care te poţi refugia, în care te poţi ascunde, dar prin care, în acelaşi timp, te

poţi deschide către lume, cu ajutorul propriilor cuvinte.

Te ajută nu numai să uiţi, ci şi să fii ţinut minte.

Asemenea tuturor scriitorilor, îmi doresc deopotrivă să uit şi să fiu ţinut minte.

Dorinţa de a uita este inocentă – toată lumea se lasă în voia ei şi o înţelege, e o dorinţă despre care îţi vine uşor să vorbeşti.

Dorinţa de a fi ţinut minte nu este însă tolerată cu tot atâta uşurinţă – este considerată a fi un semn de lăcomie şi de aroganţă, având darul de a-i supăra pe oameni. Aceştia văd în ea revendicarea unui drept divin, venită din partea unui muritor de rând.

Ceea ce şi este.

însă ce e rău în a dori să furi focul care aparţine zeilor? Nu este aventura umană şi o năzuinţă către zeificare?

Oare nu trăim devenind în chip continuu puţin mai zei şi, în acelaşi timp, cufundându-ne mai mult în banalităţile umane? Oare strălucirea creativă a
bătăliei pe care o purtăm împotriva morţii nu luminează lumea, în vreme ce noi înşine ne tăvălim în mocirla jalnicelor ambiţii ale unor fiinţe care par să fi uitat de moarte?

De ce am renunţa la zeificare?

Trebuie să mărturisesc că – atunci când un om este condamnat să fie lăsat pradă uitării într-un scaun din plastic aflat într-o celulă cu o uşă de fier încuiată pe dinafară – dorinţa de a nu fi uitat serveşte unei nevoi, profund umane, de răzbunare.

Când scriu, îmi spun: „Eu vă voi uita, însă voi mă veţi ţine minte”.

Ah, câtă aroganţă şi câtă înfumurare!

Totuşi mai bine asta decât genul acela de nesinceritate şi de falsă modestie prin care se cerşeşte de fapt mila celor din jur.

Aşa cum spunea eroul lui O. Henry, „lucrurile ajunseseră într-un impas atât de delicat încât onestitatea devenise cea mai bună politică”.

Masa din plastic şi scaunul sunt menite scrisului, iar plimbările prin curte, visării.

Asemenea tuturor oamenilor, şi eu am două feluri de visuri. Cele care se adeveresc şi cele care nu se adeveresc niciodată.

Cele care se adeveresc mă înspăimântă. Habar n-am de ce. Nu visez aproape niciodată despre lucruri care se pot petrece aievea. Doar că nu pot controla complet acest lucru şi uneori mă surprind hălăduind prin lumea visurilor care se pot adeveri. Printre aceste visuri se numără unul în care se face că mă aflu, senin şi vesel, într-o casă de ţară. O cameră de scris liniştită, o grădină frumoasă, un izvor.

De fapt, pentru cineva aflat în situaţia mea, niciun vis nu poate fi categorisit ca realizabil, însă nu mă pot abţine şi continui să cred că acestea ar fi nişte visuri realizabile.

Evadez din ele.
Mă tem că, dacă le voi visa în continuare, s-ar putea să nu se adevereasc niciodată.

Prefer să mă cufund în nişte visuri irealizabile. Acestea sunt cele în care pot modifica timpul şi spaţiul, în care mă pot afla în secolul, în epoca pe care mi-o doresc. O junglă magică, plină de plăceri şi de jocuri. în aceste visuri apuc viaţa în palme şi o frământ, dându-i în fiecare zi o nouă formă.

Uneori, între visurile realizabile şi cele irealizabile îmi atrage atenţia câte o voce, un chip, o propoziţie, iar eu imediat le iau şi le aşez într-un loc special pentru a le folosi, într-o bună zi, într-un roman.

în cele din urmă, acea propoziţie, acea voce, acea imagine capătă muşchi şi oase şi începe să respire; se preschimbă într-o scenă în care îşi fac apariţia oameni noi, glasuri noi; se umflă asemenea unei seminţe care se crapă şi germinează; mă văd cu oameni, îi ascult, le vorbesc.

Revin imediat în celulă şi notez toate acestea în caiet.

în astfel de momente simt o bucurie neţărmurită, îmi dau seama că un cotlon al propriei minţi, unul la care nu am acces, se pregăteşte să scrie un nou roman fără ca măcar să catadicsească să-mi dea de ştire.

Relaţia mea cu acel cotlon este, într-adevăr, destul de bizară. Ştiu că se află acolo, însă nu încerc să-l accesez sau să-i deschid uşile; nici măcar nu mă gândesc la locul acela. Tot ce fac este să aştept apariţia acelor scene, a acelor oameni pe care îi arunc acolo, pentru a se coace, doar ca să-şi facă din nou apariţia, ceva mai târziu, pentru a-mi spune, în cele mai neaşteptate momente, „continuă, reapucă-te imediat de scris”.

Plimbările mele prin curte sunt pline de meditaţii, de dezbateri

interioare, de visuri şi de scene aparţinând unui nou roman.

înaintea sosirii primăverii, păsările se înmulţesc, multe venind să se aşeze pe gratiile de deasupra curţii.

Acolo ciripesc vesele.

în perioada de împerechere, păsăroii le aduc femelelor flori luate de pe câmpiile din jurul închisorii – flori care arată asemenea unor dantele albe, având nişte
codiţe extrem de subţiri, precum şi mici margarete aproape înflorite.

Uneori se întâmplă ca păsările să scape în curte câte o astfel de floare. Noi le culegem şi le punem în câte o doză de suc pe care o umplem cu apă, după care punem vaza improvizată pe mijlocul mesei.

în dimineaţa următoare, gardienii vin şi ni le iau. Florile sunt interzise în închisoare.

Curtea are propriile ei anotimpuri, propriii sori, propriile ploi. Iarna, soarele abia dacă ajunge în partea de sus a zidurilor. Primăvara luminează doar un colţ. Vara, lumina se întinde până în mijlocul curţii. în niciun anotimp însă curtea nu este complet scăldată în soare. O latură a ei rămâne umbrită în permanenţă.

încă din copilărie m-am gândit la linia în dreptul căreia ploaia se opreşte, întrebându-mă unde se află aceasta.

în închisoare, chiar am văzut linia aceea.

întotdeauna ploua numai într-o jumătate de curte. Fie norul se termina deasupra mijlocului curţii noastre, fie zidurile opreau

vântul să ducă picăturile dincolo de o anumită linie.

Mă jucam cu ploaia din curte asemenea unui copil: făceam un pas şi simţeam cum sunt stropit; făceam un pas înapoi şi rămâneam uscat.

O jumătate de curte era udă, cealaltă, uscată – o linie bine demarcată separa cele două zone. Mie, unuia, acest lucru mi se părea a fi un miracol. Poate chiar era un miracol.

Spre deosebire de camera lui De Maistre, în celula mea nu se află nici tablouri, nici zorzoane, nici canapele, nici fotolii. Aici nu există prea multe piese de mobilier pe care să mă pot aşeza, lăsându-mi mintea să se cufunde în tot felul de visuri şi gânduri.

Există trei locuri în care m-aţi putea găsi. Fie mă aflu în curte, plimbându-mă, fie înăuntru, stând pe scaun. Fie mă aflu întins pe pat.

într-o seară am aţipit şi, când m-am trezit, am zărit luna strălucind chiar deasupra cuştii din oţel, lumina ei învăluind aproape tot cerul. Vederea acelei lumini argintii, având irizaţii întunecate de albastru, mi-a provocat un puseu de teamă. Era ceva înfiorător să vezi ceva atât de frumos într-o închisoare. Lumina şi frumuseţea lunii m-au speriat. Fără să mai stau pe gânduri, m-am dat jos din pat şi am coborât scările.

O parte din mine îşi dorea să rămână pe loc şi să privească luna, însă cealaltă parte, temându-se să-şi aducă aminte de viaţa din afara zidurilor închisorii şi de frumuseţea acesteia, a reprimat acea dorinţă. Aşa că am fugit de lumina lunii.

Din când în când, pe deasupra curţii trec avioane. Din locul în

care stau întins noaptea le pot urmări cum zboară către ţări libere. Atunci când le zăresc, îmi amintesc de mirosul inconfundabil din interiorul acestora, îmi amintesc propriile mele călătorii, îmi amintesc cum era să aterizezi în câte un oraş străin, după cum îmi amintesc de entuziasmul, de tremurul interior care mă cuprindea în clipele acelea.

Având darul de a combina la un loc atâtea feluri de nostalgii, avioanele mă şi înspăimântă. Nu vreau să le văd.

Trăiesc în aceeaşi închisoare în care se află şi fratele meu, Mehmet Altan, însă suntem ţinuţi în celule separate şi nu ni se permite să ne întâlnim. Când Mehmet a păşit prima oară în închisoare, un deţinut care a aflat de sosirea lui de la gardieni i-a strigat dintr-o curte alăturată:

— Mehmet Bey, aici va trebui să uiţi de lumea de afară, altfel vei avea parte de zile grele.

Iată un sfat bun.

Trebuie să uiţi că există viaţă şi în afara închisorii.

însă nu ai cum să-ţi înfrângi dorul. Poţi uita viaţa, însă pe cei dragi nu poţi să-i uiţi – şi fiecare lucru frumos pe care-l zăreşti îţi adânceşte dorul de ei.

Uneori, crizele acestea de dor devin atât de puternice, încât simţi cum ţi se fisurează plămânii, de parcă o creatură aflată în propriile viscere ar încerca să iasă afară. Te simţi de parcă ai fi pe punctul să mori. în astfel de momente, trebuie să te mişti dintr-un loc într-altul pentru a scăpa de creatura dinăuntru.

Dacă e ziuă, te duci în curte, acolo unde te plimbi şi te tot plimbi. Cu orele. Până când te calmezi.

Dar ce te faci noaptea? Nu ai unde să te duci, nu ai niciun loc de plimbare, nu ai pe unde să te mişti. Atunci trebuie să te aşezi pe un scaun. Uşile sunt încuiate. Acestea sunt cele mai grele ore ale călătoriei în jurul propriei mele celule.

Cumva, acest dor se împleteşte cu un straniu sentiment de vinovăţie. Te superi pe tine însuţi că „nu i-ai spus cu câtă pasiune o iubeşti". De fapt i-ai spus – însă în astfel de clipe ai senzaţia că n-ai făcut-o. Ai vrea să-i spui acest lucru chiar atunci – ceea ce nu este posibil. Acelea sunt momentele în care conştiinţa faptului că uşile sunt încuiate ţi se strecoară cu adevărat în minte.

îţi aminteşti chipul ei, îţi aminteşti glasul ei, îţi aminteşti atingerea ei, îţi aminteşti mirosul ei, îţi aminteşti râsul ei, îţi aminteşti lucrurile pe care le-aţi făcut împreună.

Este imposibil de descris dorul pe care îl simte cineva în închisoare. Este atât de adânc, atât de despuiat, atât de primar, încât niciun cuvânt nu ar putea fi la fel de despuiat şi de primar. Este o senzaţie imposibil de transpus în cuvinte. Nu poate fi exprimată decât prin nişte gemete şi mârâieli de câine împuşcat.

Pentru a înţelege acest sentiment, trebuie să fi auzit vaietele interioare ale deţinuţilor, iar pe acestea nu le poţi auzi niciodată.

Cei care gem pe dinăuntru nu pot nici măcar să-i comunice acest lucru persoanei de care le este dor; ei îşi ascund, stânjeniţi, sentimentele.

Există leac pentru orice. Mai puţin pentru dor.

în închisoare, lipsa resurselor dezvoltă creativitatea oamenilor. Câte un deţinut confecţionează perdele din pungi de gunoi, altul face cârlige pentru haine din linguriţe, gantere din peturi de cinci litri, fluiere din carton, perne din bureţi de vase, feţe de pernă din tricouri.

Pe peretele de lângă coridor se află un panou cu anunţuri. Acolo am prins cu piuneze poze cu arbori de mimosa şi kumquat. Panoul nostru este împodobit cu flori de lumină.

Ultima oprire a călătoriei mele sunt mimosele.
Mă uit îndelung la ele.

Mai întâi simt mirosul, apoi aud foşnetul crengilor, iar răcoarea vântului îmi atinge faţa.

Mă imaginez cocoţat într-un arbore de mimosa legănându-se uşor în bătaia brizei.

— Ai venit? mă întreabă o voce. Te-am aşteptat atât de multă vreme.

Iar eu mă uit la arborele de mimosa. Mă uit la el zile, săptămâni, luni întregi.

Visul

Ultimul lucru pe care îl văd înainte de a adormi (pe un pat de fier, sub o pătură furnizată de stat) sunt gratiile ferestrei şi cuşca de oţel aflată deasupra curţii.

Cu toate acestea, până acum, aceste imagini nu şi-au croit drum în visele mele. Am visat de câteva ori că ies din închisoare, însă

nu am visat niciodată ceva despre viaţa mea de aici şi despre experienţele trăite în celulă.

Nu pot bănui decât că lucrătorii responsabili cu visele mele nu sunt deocamdată interesaţi de viaţa mea de deţinut.

Odată, mi-am întrebat un prieten scriitor, care trăia de mulţi ani exilat în Suedia, în ce limbă visa. în primii cinci ani visase în turcă, mi-a răspuns el, însă după aceea toate visele lui au fost în suedeză.

Probabil că va trebui să mai treacă ceva vreme până când voi visa ceva despre închisoare.

Visul care mă face să mă gândesc la acest subiect aici, în puşcărie, nu are nimic de-a face cu aceasta. De fapt, este prea scurt ca să poată fi considerat un vis.

O femeie îmi străbate visul, o femeie pe care n-am mai văzut-o niciodată. Are o faţă comună, un corp obişnuit, poartă nişte haine care nu ies prin nimic în evidenţă. Apare preţ de o clipă, apoi dispare. Nu-i reţin chipul; tot ce reţin este faptul că nu iese prin nimic în evidenţă.

Lumina din vis abia dacă îi dezvăluie trăsăturile. Există însă o lumină mistică, una care poate fi observată pe încheietura femeii sub forma unei mici pete roşii. Singurul lucru strălucitor din vis este această pată roşie.

Am deschis ochii. în timp ce începeam să mă mişc, în minte îmi stăruia deja întrebarea „Ce naiba poate fi pata aceea roşie?”. O întrebare pe care trebuie să fi început să mi-o pun dinainte de a mă fi trezit.

M-am speriat.
Asemenea tuturor celorlalţi oameni, sunt obişnuit să am tot felul de vise.

în fiecare noapte, pietrarii anonimi, care îşi încep munca în străfundurile minţilor noastre de cum ne cufundăm în somn, îşi folosesc baroasele pentru a sfărâma marile blocuri de marmură care sunt gândurile şi sentimentele noastre desprinse din viaţă, acestea fiind tăiate de intelectul şi de raţiunea noastră.

Gânduri, dorinţe şi temeri – toate dezlănţuite, imposibil de plasat în vreun cadru raţional sau intelectual, distrugând orice fel de coerenţă logică – ne invadează sufletele cu greutatea spiritului lor de revoltă. Asemenea zeilor, ele creează o lume care sfidează toate regulile

Visele sunt un zeu sălăşluind în interiorul nostru. Sau un nebun.

Oare această insurecţie stârnită de iraţionalitate, specifică numai zeilor şi nebunilor, se îngrijeşte de nevoia fiinţei noastre de nebunie, de dorinţa acesteia de a se elibera, vremelnic, de raţiune? Sau ne văduveşte de raţiune, menţinându- ne în sfera nebuniei?

Nu ştiu, însă mă preocupă visele nebunilor.

Oare ce vede un nebun în visele lui?

în vreme ce oamenii sănătoşi la minte înnebunesc în visele lor, experimentând lucruri care scapă raţiunii, oare în timpul nopţii nebunii îşi revin la normal, mulţumită unor vise raţionale?

Răspunsurile la aceste întrebări îmi rămân necunoscute.

Oameni pe care nu-i vedem, pe care nu-i ştim şi pe care nu-i

recunoaştem trăiesc în podul caselor noastre, iar noaptea ne mută bunurile pe care le-am ordonat acolo în timpul zilei.

Aceşti oameni hălăduiesc pe acolo, iar noi nici măcar nu ştim cine este în realitate proprietarul acelui loc – noi sau ei?

Nu controlăm administrarea propriilor noastre locuinţe; visele constituie dovada acestui adevăr.

în fiecare noapte suntem preschimbaţi de ceea ce vedem şi în fiecare dimineaţă ne trezim fiind atât noi înşine, cât şi altcineva.

Această stranie diviziune a existenţei noastre – faptul că găzduim în interiorul nostru nişte zei şi nişte nebuni – este un lucru pe care, în pofida ciudăţeniei lui, nu îl mai considerăm ieşit din comun; ne-am obişnuit cu el, îl îmbrăţişăm ca pe ceva firesc.

Asemenea tuturor celorlalţi oameni, m-am obişnuit să am coşmaruri şi vise fericite, m-am obişnuit să zbor, să mă sperii şi să simt dorinţe.

însă o mică pată roşie... Lumina căzând numai pe pata aceea... Un asemenea detaliu mărunt să constituie miezul unui vis...

Nu am întâlnit niciodată o femeie care să aibă o mică pată roşie pe încheietura mâinii; nu există nicio amintire, emoţie sau gând care m-ar putea face să visez o femeie ce are o pată mică, roşie, pe încheietura mâinii.

Până în ziua aceea, niciun vis nu mi-a mai stârnit nişte gânduri într-atât de ciudate – chiar îngrijorătoare, aş putea spune.

Eram consternat să realizez că un locatar, sau poate un proprietar, trăind în străfundurile fiinţei mele, era capabil să

creeze un astfel de detaliu insignifiant.

Oare o persoană care poate imagina o astfel de pată, care are motive să şi-o imagineze, chiar trăieşte în interiorul meu, fără ca eu să ştiu acest lucru?

Oare ce fel de detalii îi acaparează interesul?

Oare ce s-a petrecut în interiorul meu în acest an şi jumătate, în care am trăit într- o cutie făcută din fier şi ciment?

Să fi fost această pată roşie metamorfoza unei impresii create de lumea exterioară asupra mea şi pe care nu am observat-o conştient niciodată? Sau să fi fost o imagine care s-a zămislit pe sine, independent de orice fel de percepţie exterioară?

Impresiile pe care lumea exterioară ţi le poate lăsa sunt limitate când trăieşti într- o celulă de închisoare. Sursa acestei pete roşii nu provine din exterior. Acest mic rubin provine din interiorul meu.
Cu toate acestea, pata trebuie să fi fost făcută dintr-un material de bază.

Dar din care material de bază?

Toată noaptea mi-am derulat în minte trecutul, ajungând până la cele mai mari adâncimi sondabile ale propriei memorii. Nu am găsit însă niciun semn, nicio urmă care să mă lămurească de unde şi-ar fi putut face apariţia acea pată roşie.

Nu dintr-un sentiment de dor, nu dintr-o dorinţă, nu dintr-o teamă, nu dintr-o amintire precisă... în mintea mea nu exista niciun drum care să ducă într-acolo.

Această mică pată m-a lăsat complet nedumerit.

Crearea unui detaliu atât de discret are nevoie de o imaginaţie mai complexă decât cea necesară plăsmuirii unui vis cu fantome, cu prăpăstii, de vise exaltate ori erotice – are nevoie de o imaginaţie mai cuprinzătoare şi mai inventivă.

Am simţit prezenţa unei creaturi pitite în străfundurile propriei mele fiinţe, a unei creaturi mai puternice decât m-aş fi aşteptat – şi m-am cutremurat.

Era ca şi cum ceva îmi făcea o demonstraţie de forţă folosindu-se de o mică pată.

Am rămas la umbra gratiilor de fier care dispăreau încet-încet şi m-am uitat la tavan până dimineaţa.

Pata roşie se afla acolo.

Flutura asemenea steagului unui invadator, asemenea unui stindard aparţinând fie unui zeu, fie unui nebun.

Criminal în serie

Frizeria închisorii se află lângă atelierul de croitorie.

în cele din urmă, mi-a venit şi mie rândul să mă duc la frizer şi, în vreme ce acesta îmi ajusta barba, în încăpere şi-a făcut apariţia croitorul, care i-a dat bărbierului o cămaşă care avusese un nasture lipsă.

A doua oară când am ajuns la frizer, croitorul se afla acolo, purtând o cămaşă albă.

Am ezitat să intru, rămânând în pragul uşii.

— Intră, mi-a spus croitorul. Stai jos.

— Dumneavoastră nu sunteţi croitorul?

— Când bărbierul lipseşte, îi ţin eu locul.

M-am aşezat pe scaun.

Croitorul a început să mă bărbierească.

Era un tip vorbăreţ.

— Am văzut de toate aici, mi-a spus el începând să-mi depene poveşti despre deţinuţii pe care îi cunoscuse.

Eu îl ascultam stând ca pe cărbuni aprinşi, temându-mă să nu-mi taie din greşeală o ureche sau să-mi vâre foarfecile în nas.

Bărbierise inclusiv un criminal în serie care fusese prins după ce făcuse patru victime.

— în zilele de vizită, stătea de obicei lângă mama lui, ţinându-şi genunchii apropiaţi, ca un copil cuminte.

— Aţi vorbit vreodată cu el?

— Normal!

— Şi l-aţi întrebat de ce i-a ucis pe oamenii aceia?

Bineînţeles că îl întrebase.

„Cum se face că i-aţi ucis pe oamenii aceia doar din plăcere?”, îl întrebase croitorul pe criminal.

— Şi el ce a răspuns?

Cu un zâmbet, croitorul mi-a repetat răspunsul criminalului.

Răspunsul dat de acest criminal manierat, care ucisese cu sângerece patru oameni – întrebarea fiind „Cum se face că i-aţi ucis pe oamenii aceia doar din plăcere?" – mi se pare mult mai memorabil decât scena în care un croitor bărbiereşte un scriitor.

Acesta a spus:

— Aşa a fost să fie, atunci.

Meryem

în celula noastră se află trei persoane: doi bărbaţi profund evlavioşi şi un necredincios.

Din cauza înghesuielii, suntem împreună în fiecare moment al zilei.

Provenim din familii complet diferite, avem educaţii complet diferite, aparţinem unor medii culturale complet diferite, am deprins obişnuinţe şi gusturi complet diferite – şi ne izbim unii de ceilalţi, ca într-un accident de cale ferată, într-o celulă lungă de patru metri.

Nu numai culturile şi credinţele ne deosebesc, ci şi vârsta.

De parcă ne-ar fi adunat la un loc un dramaturg, şi nu administraţia închisorii, de vreme ce identităţile noastre pot stârni suficiente conflicte şi tensiuni pentru a umple trama unei piese de teatru, până la deznodământul final.

Cel mai tânăr dintre noi are treizeci şi opt de ani.

S-a născut într-o familie extrem de evlavioasă. Pentru el, religia nu reprezintă numai o serie de convingeri, ci i-a fost, încă de la naştere, o parte indivizibilă, naturală, a propriului trup şi suflet. Nu am mai văzut nicio altă persoană care să- şi poarte credinţa cu o asemenea simplitate şi uşurinţă.

A studiat arta cinematografiei. Este la curent cu stilul de viaţă al necredincioşilor. Cu toate că toată existenţa lui s-a desfăşurat într-un mediu religios, ştie prea bine că pe acest pământ mişună şi oameni care nu-i împărtăşesc convingerile.

El vede în închisoare o ocazie de a se cultiva – şi foloseşte această ocazie cu prisosinţă. Citeşte Ibn al-'Arabi şi Al-Ghazali, dar şi Platon, Tolstoi şi Murakami.

Familia lui trăieşte departe de Istanbul; nimeni nu l-a vizitat în ultimul an.

Cu toate acestea, nu se plânge niciodată, din simplul motiv că „totul este lucrarea lui Dumnezeu şi este un păcat să te plângi de faptele Lui”. El nu comite acest păcat.
îşi duce fiecare povară pe care viaţa i-o pune în spinare cu aceeaşi tărie şi încredere.

Este convins că Dumnezeu va rezolva într-o bună zi toate problemele.

Mijlociul micii noastre familii are cincizeci şi trei de ani. De câteva ori a fost înlocuit, în celula noastră, cu altcineva.

Printr-o stranie coincidenţă, toţi aceşti deţinuţi aveau aceeaşi vârstă. Profesiunea, aspectul lor fizic şi locul naşterii difereau, dar, în ce priveşte religiozitatea, toţi erau o apă şi-un pământ. Până şi emoţiile şi dispoziţiile le erau identice. Erau ca o singură

persoană care putea lua chipuri diferite.

Uneori, în caleidoscopul propriei mele memorii, aceşti bărbaţi se multiplică, căpătând feţe diferite. Alteori se contopesc, devenind un singur om. Din punctul de vedere strict al religiozităţii, memoria mea nu poate distinge între ei.

Mintea mea, asemenea unui iluzionist, îmi arată mai întâi nişte cărţi de joc cu chipuri diferite, apoi exclamă „Religie!" – şi, dintr-odată, pe toate cărţile se zăreşte acelaşi chip.

Acest „chip unic" este cel al unui om provenind dintr-o familie nu prea religioasă, aparţinând păturii de mijloc.

Relaţia lui intensă cu religia a debutat în tinereţe. S-a îndrăgostit, pur şi simplu, de religie. în cazul lui nu este vorba doar de o credinţă, ci de o pasiune care îi ocupă tot sufletul, aproape nemailăsând loc pentru alt tip de emoţie sau de dorinţă.

Odată ieşit din adolescenţă, şi-a petrecut întreaga viaţă printre oameni la fel de evlavioşi ca el.

îi face o neţărmurită plăcere să vorbească despre religie – niciun alt subiect nu îl interesează la fel de mult.

îşi petrece cea mai mare parte a timpului citind cărţi de religie şi făcându-şi rugăciunile.

Eu am şaizeci şi opt de ani.
Nu cred în Dumnezeu, însă găsesc ideea de Dumnezeu deosebit de interesantă.

Locuim pe o planetă în care fiinţe vii pradă alte fiinţe vii. Oamenii ucid în mod obişnuit nu numai alte fiinţe, ci se ucid şi unii pe

alţii. Din munţi izbucnesc focuri, pământul se crapă şi înghite fiinţe vii, apele se revarsă, distrugând totul în calea lor, iar din cer se prăvălesc fulgere.

Faptul că oamenii pot crede că un loc într-atât de înspăimântător este creaţia unei forţe reprezentând „binele absolut” şi faptul că, în pofida violenţei care stă la baza existenţei lor, ei continuă să posede o imaginaţie atât de optimistă reprezintă pentru mine unul dintre cele mai stranii paradoxuri ale umanităţii.

Oamenii cred că toate aceste lucruri au fost create de o „forţă”. Cu toate astea, ei nu-i reproşează nimic acestei „forţe”. Dimpotrivă, o slăvesc cu recunoştinţă.

Religia, înţeleasă ca o consecinţă a capacităţii oamenilor de a vedea „bunătate” pe înspăimântătoarea noastră planetă, m-a interesat încă din tinereţe.

Dumnezeu este o superbă metaforă.

Asemenea multor altor scriitori, îmi face plăcere să reflectez pe marginea acestui subiect. Neajutorarea fiinţelor umane care se sufocă în propria lor violenţă, înfricoşate de propria lor răutate şi, pe cale de consecinţă, imaginându-şi un centru al bunătăţii, aflat undeva în afara lor, ca remediu pentru propriile suferinţe – acest efort zadarnic îmi pare a fi una dintre cele mai triste aventuri ale umanităţii.

Mai întâi, oamenii găsesc un Dumnezeu care le spune să fie buni, după care încep să se ucidă unii pe ceilalţi în numele lui. Treaba asta îmi dă fiori reci pe şira spinării. Mai mult decât atât, ei cred că acelaşi Dumnezeu deţine o adevărată instituţie de tortură, numită „iad”.

îmi imaginez că iadul ocupă mai mult loc decât raiul în sufletele credincioşilor.

în Divina comedie, descrierea pe care Dante o face Infernului este mai incitantă şi mai dramatică decât cea pe care o face Paradisului. Dante nu se poate abţine să nu se imagineze pe el însuşi torturându-i pe cei aruncaţi în iad. Iată temeiurile literare ale bănuielii mele că ceea ce aşteptăm noi de la Dumnezeu nu este într- atât să ne accepte în rai, ci să ne trimită duşmanii în iad.
Un Dumnezeu care a creat iadul şi pe Satana... în mod evident, omenirea este incapabilă să-şi imagineze o „bunătate pură şi absolută”!

în pofida tuturor acestor lucruri, căutarea evlavioasă a bunătăţii şi a moralităţii – căutarea de natură religioasă a unui lucru capabil să-i facă pe oameni să fie buni, morali şi rezistenţi în faţa răului – această căutare îmi trezeşte o şovăitoare simpatie.

Problema este că, de vreme ce aceşti oameni cred că nu pot găsi bunătatea şi moralitatea fără ajutorul lui Dumnezeu, ei nu vor ajunge niciodată să accepte faptul că necredincioşii pot fi şi ei nişte oameni buni şi morali. Pentru ei, un necredincios este din principiu amoral şi rău. îmi imaginez că aceşti oameni nu pot accepta faptul că o persoană poate fi intrinsec bună, nutrind convingerea că nu poate deveni astfel decât prin intervenţia unui ajutor venit din exterior.

Faptul că ne-am nimerit toţi trei în aceeaşi celulă a reprezentat pentru noi o experienţă destul de bulversantă.

Nu am mai trăit niciodată împreună cu nişte oameni capabili să se roage cu atâta ardoare; nici ei nu au petrecut vreodată atât de

multă vreme în compania unui necredincios.

întrucât religia găseşte rezolvarea tuturor problemelor în viaţa de apoi, a privi lucrurile din perspectiva credinţei invocă în mod inevitabil imaginea morţii.

Când colegii mei de celulă privesc lucrurile prin această prismă, ei întrezăresc viaţa de apoi, însă eu zăresc doar moarte.

Recitarea cu voce tare a unor versete din Coran, rugăciunile rostite în şoaptă, faptul că la anumite ore se închidea televizorul – toate acestea îmi dădeau senzaţia că cineva ar fi murit. în primele săptămâni am trăit cu senzaţia că voi vedea într-un colţ al celulei un cadavru acoperit cu un cearşaf alb.

Pe de altă parte, pe colegii mei îi neliniştea privirea mea – privirea unui profan.

Asemenea unor plante cu spini încolăcite în jurul unui grilaj, ne înţepam unii pe alţii.

Ne străduiam să ne facem loc fără să-i rănim pe ceilalţi. Deţinutul cel mijlociu, care fusese smuls pe nepusă masă din viaţa lui religioasă şi din sânul unei
comunităţi evlavioase numai ca să aibă de-a face cu un necredincios ca mine, nu putea înţelege cum o persoană mai poate să rămână laică după ce îi sunt descrise o serie de fapte certe referitoare la religie şi la existenţa lui Dumnezeu.

Spera să mă salveze, deturnându-mă de pe drumul meu către iad.

Noi doi am discutat pe îndelete despre religie.

Am dezbătut probleme străvechi: „De ce Dumnezeu, în

«bunătatea lui absolută», a creat Răul?” sau „Cine este responsabil pentru faptele unei persoane?”.

Deţinutul de vârstă mijlocie se of usca cu uşurinţă când venea vorba despre religie. Cu toate că eram conştient de asta, uneori nu mă puteam abţine să nu-l tachinez, asemenea unui adolescent.

în secunda următoare se supăra şi refuza să mai vorbească cu mine vreme de exact trei zile.

Asta pentru că Profetul Mahomed a spus: „Unui musulman nu-i este îngăduit să stea despărţit de fratele său musulman mai mult de trei zile...” El va face pace la sfârşitul celei de-a treia zile.

însă ceea ce-l deranja cu adevărat era comportamentul meu.

El îşi dorea să ducă o viaţă plină de evlavie, să urmărească la televizor dezbateri pe teme religioase.

Eu, pe de altă parte, descoperisem printre puţinele canale disponibile pe televizorul din celulă unul care se adresa orăşenilor din păturile sărace, în care nişte cântăreţe de care nu a auzit nimeni cântau şi dansau îmbrăcate destul de sumar. îmi făcea plăcere să urmăresc canalul acela.

El dezaproba atât faptul că mă uitam la canalul respectiv, cât şi faptul că mă ţineam de programul meu de exerciţii fizice.

— Eşti bătrân, mi-a spus el într-o zi. în curând vei muri. De ce îţi pierzi vremea cu astfel de lucruri?

— Crezi că ar trebui să încep să-mi spun

rugăciunile, pentru că voi muri în curând?

— Bineînţeles!

Am început să râd.

— Eu sunt discipolul lui Abu Talib, i-am spus.

Abu Talib a fost unchiul Profetului Mahomed. Nu a devenit niciodată musulman, însă i-a ajutat mult pe musulmani.

Primii musulmani îl simpatizau nespus şi se rugau ca şi el să accepte credinţa, ca să ajungă în rai.

Când Abu Talib s-a îmbolnăvit, căzând la pat, musulmanii l-au vizitat şi i-au spus:

— Vei muri în curând. Acceptă islamul şi vei fi mântuit în viaţa de apoi.

— Nu, a răspuns unchiul Profetului. Nu voi face nimic, pentru ca oamenii să nu spună după aceea că am devenit musulman pentru că mi-a fost frică de moarte.

Cel care îmi spusese această poveste fusese însuşi deţinutul de

vârstă mijlocie.

Când i-am spus „Eu sunt discipolul lui Abu Talib”, a început să

râdă.

— Tot vei muri, mi-a răspuns el. îţi iroseşti viaţa.

Apoi a început să-mi prezinte celebra teorie:

— Dacă îţi petreci ultimii ani ai vieţii în credinţă şi rugăciune, nu vei pierde nimic. însă dacă nu crezi, o să pierzi minunata viaţă de apoi. Crezi că merită?

Deţinutul de vârstă mijlocie a fost foarte surprins să afle că Pascal fusese primul care spusese acest lucru.

Aşa că s-a apucat de filosofie.

într-una dintre seri, cum stăteam noi iarăşi de vorbă despre religie, după ce l-am pomenit pe Spinoza, l-am întrebat:

— Oare Dumnezeu cunoaşte limite?

— Să mă ierte Dumnezeu, a răspuns el, bineînţeles că nu cunoaşte.

— Atunci înseamnă că Dumnezeu întruchipează tot ce se află pe Pământ.

— Desigur!

— Atunci, existenţa lui Dumnezeu nu se sfârşeşte acolo unde începe trupul meu. Pentru că El mă întruchipează şi pe mine. Pe mine, pe tine, pe noi toţi... cu toţii constituim o parte din Dumnezeu. Iar asta înseamnă că nu există nimic pe care să-l pot numi „eu". Pentru că, dacă eu aş exista separat, nu ar mai exista Dumnezeu, iar dacă Dumnezeu există, atunci nu există un „eu" separat.

A căzut pe gânduri. în astfel de situaţii bătea în retragere, temându-se să nu spună ceva greşit, comiţând în felul acesta un păcat.

— Astfel de întrebări trebuie puse teologilor, a conchis el.

După o vreme, ne-am obişnuit toţi trei unii cu ceilalţi.

Deţinutul de vârstă mijlocie nu se mai supăra atât de tare că mă uitam la femei atunci când deschideam televizorul.

Iar eu am ajuns să le accept interminabilele rugăciuni ca fiind parte din viaţa noastră de zi cu zi.

în zilele de vizită, eu şi deţinutul de vârstă mijlocie ne duceam împreună la vorbitor, acolo unde stăteam de vorbă cu membrii familiilor noastre, folosind telefonul pus la dispoziţie, în vreme ce aceştia stăteau în spatele unui geam gros, de sticlă.

De obicei, soţia, fiul şi fiica lui veneau să-l viziteze împreună.

Fiica lui avea nişte ochi atât de puri, de inocenţi, încât copiii mei îmi spuneau că seamănă cu Fecioara Maria, aşa că am poreclit-o „Meryem".

întotdeauna foloseam această poreclă când ne refeream la ea.

Tatăl ei a acceptat acest lucru.

După câte o vizită, îl întrebam:

— Ce mai face soţia ta şi ce mai face Meryem?

— Sunt bine.

într-o zi, soţia lui a venit singură.

După aceea ne-am întors amândoi în celulă.

Chipul lui era întunecat de durere, umerii i se prăbuşiseră, iar ochii îi erau plini de lacrimi.

— Au arestat-o pe Meryem, a spus el.

Am lăsat să-mi scape un geamăt, de parcă m-ar fi izbit cineva cu o bâtă în stomac. Am văzut cum faţa celui mai tânăr dintre noi devine livid din pricina tristeţii.

Să arestezi fiica de douăzeci de ani a unui deţinut... O agresivitate plină de cruzime care desfide orice formă de decenţă.

îmi dădeam seama cât de rănit îi era sufletul, cât de mult se măcina interior.

— îi vor da drumul lui Meryem cât de curând, l-am încurajat eu. Şi îţi promit că, atunci când o vor face, mă voi ruga alături de tine, înălţându-mi şi eu glasul către Dumnezeu.

Fiind un individ într-atât de evlavios, faptul că un necredincios îi promitea că se va ruga împreună cu el a avut darul să-l înveselească, chiar şi într-un moment atât de trist.

Mi-a zâmbit.

— Pe cuvânt?

— Pe cuvânt, i-am răspuns eu. îţi promit.

Au urmat pentru el patru luni extrem de dificile. Le-a îndurat

însă cu demnitate. După patru luni, Meryem a fost eliberată.

Habotnicul şi agnosticul... Am stat unul lângă altul şi ne-am făcut

rugăciunile împreună.

în celula noastră, i-am mulţumit lui Dumnezeu pentru eliberarea lui Meryem.

Romancierul care şi-a scris propriul destin

Stau pe o bancă înălţată la doi metri deasupra podelei, îmbrăcaţi în nişte robe negre cu gulere roşii.

Peste câteva ore îmi vor hotărî soarta.

Nu seamănă cu Parcele care taie firul vieţii. Cu cravatele lor uşor desfăcute şi cu feţele lor plictisite seamănă mai degrabă cu funcţionarii mărunţi din scrierile lui Gogol.

Şeful lor, care stă la mijloc, îşi întinde, ca pe o rufă udă, braţul drept peste scaunul judecătoresc. Pianotează şi-şi priveşte degetele executând această mişcare.

Are o faţă prelungă, îngustă şi nişte sprâncene pensate, incolore. îndărătul pleoapelor umflate, pe jumătate închise, abia dacă i se întrezăresc ochii – nu sunt decât ceva umed şi mort.

Are un tic distinctiv, care devine vizibil mai ales când ia cuvântul apărarea: un nod mic care îi rulează pe sub piele, dinspre bărbie către ochi.

Din când în când, se uită la propriul telefon mobil ca să-şi citească mesajele.

Când unul dintre acuzaţii aduşi împreună cu noi la proces spune că urmează să fie supus unei operaţii de bypass, preşedintele completului de judecată trage microfonul cu luminiţă roşie către sine şi spune pe o voce ca de robot:

— Cei de la spital ne-au comunicat că nu te împiedică nimic să rămâi în închisoare.

în vreme ce avocaţii noştri vorbesc despre cele mai importante lucruri, el apucă din nou microfonul şi spune, cu aceeaşi voce de robot:

— Aveţi la dispoziţie două minute – fiţi succinţi.

De parcă propoziţiile rostite de acuzaţi şi de avocaţii acestora l-ar izbi în frunte,
s-ar sparge şi ar cădea fărâmiţate pe scaunul judecătoresc.

îmi amintesc ce a spus Elias Canetti despre astfel de oameni: „Să fii în siguranţă, liniştit şi în perfectă stare, iar apoi să asculţi pledoaria unui om, hotărât să rămâi surd la plângerea lui... Poate fi ceva mai josnic de atât?”

în vreme ce acuzaţii şi avocaţii acestora vorbesc, judecătorul cel bondoc şi saşiu aflat în dreapta şefului se lasă pe spătarul scaunului şi se uită în tavan. îţi poţi da seama după trăsăturile lui pline de satisfacţie că visează cu ochii deschişi. Când n-o face, de

obicei îşi pune capul pe un braţ şi doarme.

Judecătorul din stânga îşi face de lucru la computerul din faţa lui, citind încontinuu câte ceva.

Către prânz, judecătorii ne anunţă că se vor retrage pentru deliberări – pentru „a lua o decizie", ţin ei să adauge.

Suntem înconjuraţi de jandarmi: un şir de soldaţi ne flanchează, iar altul ne păzeşte din spate. în spatele lor mai e un grup. Toţi poartă genunchiere şi costume de tipul RoboCop, dotate cu nişte veste asemănătoare unor armuri.

Suntem luaţi fiecare de câte un jandarm, care ne ţine de braţ; trecem printre două şiruri de jandarmi şi apoi coborâm nişte scări înguste.

Suntem depuşi într-o celulă de aşteptare pavată cu gresie şi având gratii în partea din faţă.

Suntem în total cinci bărbaţi.

Al şaselea acuzat, o femeie, este separată de noi şi dusă altundeva.

Curtea Supremă, în urma apelului făcut de fratele meu, a studiat dovezile aduse împotriva noastră şi a decretat că „nimeni nu poate fi arestat în baza unor astfel de dovezi". Aceasta i-a făcut pe ziariştii judecaţi împreună cu noi să fie optimişti şi plini de speranţă.

Eu nu sunt la fel de optimist ca ei.

Ne plimbăm nervoşi prin celula de aşteptare, de la un perete la celălalt. Umbrele noastre sar de la o bucată de gresie la alta,

încercând să ne prindă din urmă.
Simţim, cu deznădejde în suflet, că ne-am pierdut dreptul de a ne hotărî viitorul.

Minutele trec, când mai repede, când mai încet, în funcţie de ritmul conversaţiilor noastre. Atunci când încetinesc, devin ascuţite ca nişte lame; simţim cum în noi se cască tăieturi sângerânde, însă le ascundem de ochii celorlalţi.

Vulnerant omnes, ultima necat. „ Toate rănesc, ultima ucide. „ Iată un adevăr cunoscut încă de pe vremea Romei antice. Cu toate acestea, minutele care se scurg într-o celulă a judecătoriei, în vreme ce aşteptaţi să afli dacă sentinţa va fi sau nu închisoare pe viaţă, sunt mai dureroase decât toate celelalte surate ale lor.
în vreme ce minutele continuă să mă rănească, îmi dau seama, vag stânjenit, că pe sub pesimismul meu sobru se strecoară şerpuind minuscule speranţe şi visuri, scânteind asemenea prafului de diamant.

Peste vocea puternică ce declară „Sunt cu toţii nişte bandiţi, capabili de orice crimă” aud o şoaptă care spune „Nimeni nu poate fi într-atât de absurd”.

Nu-mi refuz şoapta aceea; mă enervez pe mine însumi, însă refuz să-mi retez firava legătură pe care o mai ţin cu speranţa.

Speranţa este atât de încântătoare, atât de caldă şi atât de atrăgătoare, încât nici măcar un om cu sufletul îngheţat nu ar putea-o abandona. Nu ajută însă nici să ai conştiinţa faptului că este vorba despre o slăbiciune inutilă.

Visurile palide, pâlpâitoare, hrănite de speranţă, se agită timide prin cotloanele întunecoase ale propriei mele minţi: părăsesc

închisoarea, trag adânc aer în piept, prima îmbrăţişare, cuvinte vesele, mirosul bucuriei şi un cer nesfârşit deasupra...

în vreme ce visez cu ochii deschişi la toate aceste lucruri, undeva, trei bărbaţi îmi hotărăsc soarta.

Poate că au luat deja decizia.

Deodată, straturile de magmă din adâncurile propriei memorii răbufnesc sub forma unui cutremur puternic, propoziţiile încep să iasă la suprafaţă asemenea unor flori de apă uitate, care în tot acest timp plutiseră pe suprafaţa unui râu subteran secret. îmi amintesc de un pasaj din romanul meu Ca o rană de sabie. Iată ce am scris despre un personaj care îşi aşteaptă verdictul într-o încăpere, după ce a fost arestat:

Distanţa dintre momentul în care destinul unei persoane se schimbă şi cel în care persoana respectivă conştientizează acest lucru îi părea a fi cel mai tragic şi mai înfricoşător aspect al vieţii. Viitorul a devenit limpede, însă persoana respectivă continuă să aştepte un alt viitor, cu alte aşteptări şi visuri, fără să-şi dea seama că viitorul a fost deja hotărât. Ignoranţa care caracterizase această aşteptare fusese oribilă, iar pentru el aceasta constituia cea mai mare slăbiciune a umanităţii.

Propoziţiile pe care mi le amintesc îmi provoacă fiori.

Cu mai mulţi ani în urmă am scris despre tulburarea prin care trec eu în momentul de faţă.

Trăiesc acum ceea ce am scris în romanul acela.

Sunt un romancier care îşi trăieşte propriul roman.

O propoziţie rezonează în mine, făcându-mă să simt un fior de groază, asemenea unui cor dintr-un ritual voodoo executat de nişte vrăjitori mascaţi: viaţa mea îmi imită romanul.

Cu ani în urmă, pe când hălăduiam prin acel teritoriu nemarcat, enigmatic şi înceţoşat, în care literatura intră în contact cu viaţa, mi-am întâlnit propriul destin, însă am fost incapabil să-l recunosc; am scris despre el crezând că-i aparţine altcuiva.

Destinul pe care l-am aşternut pe hârtie în romanele mele a devenit al meu. Acum mă aflu arestat asemenea personajului pe care l-am creat cu ani în urmă. Aştept decizia care îmi va pecedui destinul, aşa cum şi el a aşteptat-o pe a lui.
Nu ştiu ce îmi va rezerva soarta – care probabil a fost deja decisă –, aşa cum nici el nu ştia ce avea să-i rezerve a lui. Trec prin jalnica suferinţă a unei profunde neajutorări, exact aşa cum trecea şi el.
Asemenea unui oracol blestemat, în urmă cu mai mulţi ani mi-am întrezărit viitorul, fără să ştiu că era al meu.

Vrăjitoarele din Macbeth hălăduiesc prin interiorul meu.

Oare câte astfel de vrăjitoare, vestale şi oracole sălăşluiesc într-un scriitor?

Oare ce alte pasaje din scrierile mele se vor adeveri?

Cu ce alte propoziţii, pe care acum nu mi le mai amintesc, m-oi fi blestemat?

Simt cum sunt tras către adâncurile unui vârtej dezlănţuit, răvăşitor, în care romanele şi viaţa se întreţes, în care ceea ce este real şi ceea ce este scris comunică şi fac schimb de locuri, literatura purtând masca vieţii, iar viaţa, pe cea a literaturii.

Sunt în acelaşi timp oracolul, cobele şi victima.

Cu propoziţiile mele, îi ucid pe cei vii şi îi readuc la viaţă pe cei morţi.

Să fi dezlănţuit mânia zeilor pentru că, asemenea tuturor scriitorilor, deţin şi eu această putere? Acesta să fie motivul pentru care am fost blestemat? Acesta să fie motivul pentru care zeii m-au făcut să-mi pun pe hârtie propriul destin?

în interiorul acestui vârtej care mă învârte şi mă tot învârte, devin personajul creat de mine însumi.

Oare ce fel de destin alesesem eu pentru personajul acela? Oare de ce fel de sfârşit voi avea parte?

Deodată, aud zgomot de bocanci grei şi îi văd pe jandarmi cum se apropie în fugă. Se aliniază pe două rânduri.

— Veniţi, se aude o voce. Hotărârea a fost luată.

Hotărârea a fost luată.

Brusc, îmi aduc aminte.

Personajul meu a fost condamnat – acesta fusese destinul pe care i-l

alesesem.
Acum ştiu ce au hotărât în privinţa mea, fără să le fi auzit încă

sentinţa.

Şi eu voi fi condamnat, pentru că aşa am scris în roman. Destinul nu mă poate surprinde nepregătit, pentru că eu sunt cel care i-a determinat cursul.

Suntem escortaţi pe scări, la etaj. Intrăm în sala de judecată şi ne

aşezăm.

Judecătorii îşi fac apariţia şi îşi pun robele negre lăsate pe scaune.

Preşedintele completului, cel cu ochi morţi, apoşi, citeşte sentinţa:

— Condamnare pe viaţă, fără drept de cauţiune.
Ne vom petrece restul vieţii singuri, în câte o celulă lungă de patru metri şi lată de trei. Vom fi scoşi afară, ca să vedem lumina soarelui, numai câte o oră pe zi.

Nu vom fi niciodată graţiaţi şi vom muri în închisoare.

Aceasta este hotărârea.

Sunt condamnat exact aşa cum a fost condamnat şi personajul din

romanul meu.

Mi-am scris propriul viitor.

îmi întind mâinile ca să mi se pună cătuşele.
Nu voi mai vedea lumea niciodată; nu voi mai vedea niciodată un cer nemărginit de zidurile unei curţi.

Cobor în Hades.

Păşesc prin întuneric asemenea unui zeu care şi-a scris propriul

destin. Personajul meu şi cu mine dispărem în întuneric

împreună.

Calcule

Uşa de fier s-a închis în urma mea.

Am auzit, unul după altul, sunetele zăvoarelor, broaştelor şi ale ivărelor.

Colegii de celulă îmi mărturisesc că le pare rău pentru ceea ce se întâmplase. Văzuseră la ştiri că fusesem condamnat pe viaţă, fără drept de cauţiune.

Discutaserăm despre aceasta cu o seară în urmă, ajungând la concluzia că judecătorii pot fi suficient de nebuni încât să ignore decizia Curţii Supreme, dându-ne cea mai aspră sentinţă posibilă.

Doar că una este să stai la căpătâiul unui bolnav în fază terminală, ştiind că acesta urmează să moară, şi alta e să-l vezi murind. Până şi cele mai disperate perioade de aşteptare tăinuiesc câte un licăr de speranţă.

Moartea stinge acel licăr. Indiferent cât de mult te pregăteşti pentru ceea ce va urma, când ultima pâlpâire se stinge, te simţi zguduit până în străfunduri.

Acela este momentul în care îţi dai seama că nimeni nu poate fi vreodată complet pregătit să experimenteze deznădejdea absolută.

îţi aminteşti de cuvintele lui Saramago – „Nu există nicio consolare, tristul meu prieten, oamenii sunt nişte fiinţe de neconsolat” – şi cazi pe gânduri. El trebuie să se fi referit acolo la momentul în care moare şi ultima rază de speranţă.

Este adevărat că în asemenea momente nu există niciun fel de consolare.

Mă aşteptasem să fiu condamnat la închisoare pe viaţă, însă încă resimt năucitoarea lovitură a clipei în care speranţa dispare.

în astfel de momente, un om îşi întâlneşte adevăratul său chip, vede cine este el cu adevărat.

înţelege că are nevoie şi de altceva, nu numai de consolare. De altceva – însă de ce anume?
Colegii mei de celulă s-au vârât în pat. Luminile au fost stinse.

Am rămas aşezat pe scaun, în întuneric.

Lumina venind dinspre coridor se strecura prin mica vizetă pătrată tăiată în uşa de fier, cădea lângă picioarele mele şi forma o pată galbenă. Reflectorul orbitor de afară, care mătură zidurile curţii, aruncă o lumină fantomatică în interiorul celulei – o lumină care nu dezvăluie nimic, transformând însă totul într-un noian de umbre transparente.

Mi-am aprins o ţigară. Am început să privesc această lugubră strălucire strecurându-se în interiorul celulei întunecate.

îmi dădeam seama că viaţa mea era pe cale să se scufunde asemenea unei corăbii vechi într-o furtună dezlănţuită – scânduri rupte, balamale ce scârţâie, vele rupte de pe catargul desprins, toate cădeau, făcute bucăţi, în valuri, pentru a-şi găsi sălaşul de veci în adâncul mării.

Mi-am privit, în întuneric, viaţa. Jarul roşu al ţigării mele pâlpâia asemenea unui far.

M-am gândit:

— Ce o să mă fac? Ce ar trebui să fac?

Aş fi putut blestema furtuna, supărându-mă pe cei care au creat-o. Aş fi putut să mă simt deprimat pentru că m-am nimerit drept în mijlocul furtunii. Mi-aş fi putut deplânge soarta.

Nimic din toate acestea însă nu ar fi domolit furtuna.

De fapt, nici măcar nu ar fi trebuit să mă gândesc la furtună.

Asemenea lui Odiseu confruntându-se cu mânia lui Poseidon, a trebuit să-mi folosesc toate forţele pentru a supravieţui, iar pentru aceasta a trebuit să mă concentrez nu pe furtună, ci pe ceea ce-mi stătea în puteri. în celula aceasta întunecoasă a trebuit să-mi scriu propria Odisee.

Pentru a te salva de pericolul valurilor monstruoase, de al sirenelor şi al ciclopilor antropofagi, trebuie să rezişti şi să te lupţi.
Era furtuna, şi eram şi eu.

Urma să ne luptăm.

în chip ciudat, anvergura furtunii îmi sporea dorinţa de a o înfrânge. Loviturile care zădărniceau orice speranţă îmi ascuţeau

instinctul de a mă lega şi mai strâns de acea speranţă.

Corabia mea putea să crape, să se rupă şi să se scufunde, însă eu m-aş fi luptat până la sfârşit.

Aveam să mă pregătesc pentru tot ce putea fi mai rău, însă nu m-aş fi oprit să sper în tot ce putea fi mai bun. Nu aveam de gând să mă las pradă oboselii şi depresiei. Nu aveam să uit că visul meu de a fi din nou împreună cu Penelopa s- ar fi putut transpune, într-o bună zi, în realitate.

Mi-am aprins încă o ţigară. Strălucirea aceea lugubră şi-a făcut din nou apariţia.

Trebuie să mărturisesc faptul că până şi într-o celulă întunecoasă ideea de a mă lupta m-a făcut să mă simt cuprins de o asemenea exuberanţă încât am ajuns să rostesc cuvintele „Până la capăt” cu cel mai mare entuziasm.

Lupta îmi plăcea mai mult decât consolarea.

Cu toate că fusesem condamnat să mor într-o celulă de închisoare, încă nu eram mort. Ultimul licăr de speranţă încă pâlpâia.

Hotărârea de a mă lupta a făcut ca acest licăr să pară şi mai viu.

Plăcerea de a lupta îmi curgea prin vene.

în armată, porecla stră-străbunicului meu fusese „Hasan Paşa

Nebunul”.

Legenda spune că şi-o meritase cu prisosinţă: s-a instruit ca artilerist în Germania, a luptat în Războaiele Balcanice, la

Gallipoli şi-a asumat rolul de comandant în linia întâi al artileriei şi a luptat în Războiul de Independenţă al Turciei pe toată durata acestuia. Război de la un capăt la celălalt. Şi-a petrecut zece ani din viaţă luptând bătălie după bătălie.

Stră-străbunicul meu a fost condamnat la moarte pentru că îi ajutase pe rebeli să dezerteze din Anatolia în timpul Războiului de Independenţă. A scăpat de
ştreang în ultima clipă.

Tatăl meu a fost judecat de sute de ori pentru scrierile lui; a zăcut cu anii prin închisori.

Fratele meu este condamnat la închisoare pe viaţă.

însă în Odiseea mea personală există încă o trăsătură distinctivă, care subliniază această moştenire aventuroasă, dându-i o tragică tuşă ironică. Iar aceasta se datorează faptului că setea mea de luptă intră în conflict cu aplecarea mea spre confort; îmi îngădui micile plăceri ale vieţii, sunt conştient că nu trăim decât o dată şi nu privesc cu ochi buni eroismul şi vitejia.

De fapt, consider că, pentru un scriitor, vitejia este un lucru condamnabil.

Un scriitor ar trebui să fie admirat şi lăudat numai pentru ceea ce scrie. El ar trebui să se înfăţişeze în faţa cititorilor înarmat numai cu operele sale. Nu ar trebui niciodată să-şi distreze cititorii sau să şi-i înşele punând în scenă demonstraţii de vitejie.

La sfârşitul piesei de teatru Vrăjitoarele din Salem, de Arthur Miller, pe care am văzut-o la o vârstă foarte fragedă, eroul este nevoit să semneze un document pentru a-şi salva viaţa, iniţial refuzând să facă acest lucru. Mai târziu, el îşi spune: „Dacă nu

semnez, vor crede despre mine că sunt o persoană curajoasă; iar eu îi voi fi înşelat pe cei din jur”.

Există momente în care cei din jur cred despre mine că aş fi o persoană curajoasă, iar când se întâmplă acest lucru, mă simt stânjenit. „I-am înşelat”, gândesc eu.

Nu sunt un om curajos.

Sunt un om căruia îi place să fie curajos. în acelaşi timp, dispreţuiesc vitejia.
Sunt întruparea unei contradicţii.

în plus, o problemă care adâncește şi mai mult această contradicţie m-a pus pe gânduri încă din tinereţe: ce anume are mai multă importanţă – scrisul sau scriitorul?

Ce i se potrivește mai mult unui scriitor – protejarea propriului renume sau renunţarea la acesta în numele scrisului?

Ar trebui el să-şi protejeze onoarea luptându-se, rezistând, zbătându-se, în toată această perioadă limitându-şi timpul dedicat scrisului?

Sau ar trebui să renunțe la propriul renume şi la şansa de a-i ajuta pe oamenii care ar putea avea nevoie de pana lui, pentru a-şi dedica întreaga viaţă scrisului?

în acest duel, eu am ales să-mi protejez renumele şi, drept rezultat, trăiesc un ciudat sentiment de ruşine.

„Ar fi trebuit să fiu suficient de curajos pentru a alege scrisul în dauna scriitorului, însă nu am avut acest curaj”, îmi spun.

Apoi mă zbat în continuare:

„Ai ales scriitorul”, îmi spun. „Dacă ai fi fost un scriitor bun, ai fi

ales scrisul.” Apoi, încercând să mă protejez, adaug:
„Dar trebuie să-mi placă şi scriitorul. Dacă nu m-aş plăcea pe mine însumi, cum aş putea regăsi încrederea necesară pentru a mă aşterne pe scris?”

Apoi, desigur, mai există şi femeia pe care o iubesc. Nu ar trebui s-o fac de ruşine.

îmi vine în minte o poveste celebră – una pe care am auzit-o de nenumărate ori în copilărie şi despre care am scris de mai multe ori:

Paetus, un consul roman, s-a răzvrătit împotriva împăratului, însă a fost prins şi condamnat la moarte.

Cum în Roma Antică „oamenii de rând” nu aveau voie să se atingă de membrii aristocraţiei, când aceştia din urmă erau condamnaţi la moarte, erau lăsaţi singuri într-o încăpere, punându-li-se la dispoziţie un cuţit.

Paetus a intrat în acea încăpere.

în faţa uşii, mama, tatăl, fraţii şi surorile, precum şi soţia lui – cu toţii aşteptau să audă cum trupul lui Paetus se prăbuşeşte pe podea.
Nu se auzea însă decât cum Paetus păşeşte prin încăpere, neputându-se hotărî să- şi curme zilele.

La un moment dat, soţia lui nu a mai putut suporta această tergiversare, aşa că a deschis uşa şi a înşfăcat cuţitul,

implântându-şi-l în stomac. Apoi l-a scos, întinzându-i-l soţului ei:

— Non dolet, Paete.

„Vezi, Paetus? Nu doare."

Prin urmare, cum ar fi trebuit să procedez? S-o fac de ruşine pe femeia pe care o iubesc, doar pentru ca eu să pot continua să scriu în condiţii de confort? Ar fi trebuit să întorc spatele oamenilor care aveau nevoie de mine?

Nu există răspunsuri simple la astfel de întrebări.

Pe de o parte, te bucuri că te poţi lupta şi năzuieşti să devii propriul tău erou. Ai fost crescut în admiraţia sufletelor cutezătoare şi te îngrozeşte ideea că i-ai putea face de ruşine pe oamenii care te iubesc. Nu suporţi ideea că te-ai putea comporta asemenea lui Paetus. Cu toate acestea, crezi şi că vitejia reprezintă o tentaţie nepotrivită pentru un scriitor şi găseşti că este ceva ruşinos să protejezi scriitorul în dauna scrisului. Rănile pe care le cauzează acest conflict nu se vor vindeca niciodată.

Există, prin urmare, o singură cale prin care vitejia poate fi scuzată: să te lupţi în mijlocul furtunii şi, în acelaşi timp, să continui să scrii.

Să smulgi pagini – aşa, întinate de ruşinea curajului, cum sunt – din mâinile timpului care se scurge în această celulă...

Strălucirea roşie a ţigării pâlpâie.

Noaptea pot auzi sirenele maşinilor de poliţie care aduc noi deţinuţi la închisoare.

Mă aflu în mijlocul unei furtuni.

Mă voi lupta. Voi fi viteaz şi mă voi dispreţui din pricina aceasta. Mă voi lăsa rănit de conflictele mele interioare.
îmi voi aşterne pe hârtie propria Odisee, o voi scrie cu preţul vieţii în această celulă înghesuită.

Asemenea lui Odiseu, voi da dovadă de eroism şi de laşitate, de onestitate şi de şiretenie, voi cunoaşte înfrângerea şi izbânda. Aventura mea se va încheia numai odată cu moartea.

O voi avea pe Penelopa viselor mele.

Voi scrie pentru a putea fi capabil să trăiesc, să rezist, să mă lupt, să mă plac pe mine însumi şi să-mi iert propriile defecte.

Lumina reflectorului mătură curtea. O strălucire fantomatică se oglindeşte pe zidurile acesteia, strecurându-se în celulă.

O corabie zace în mijlocul celulei; scârţâie din toate încheieturile. Pe punte se află un Odiseu muncit de conflicte interioare.

Ce scenă minunată pentru un scriitor.

întind o mână – albă, în lumina aceea fantomatică – şi apuc stiloul.

Pot scrie şi în condiţii de semiobscuritate.

Iau în palmă corabia care pârâie în mijlocul furtunii şi încep să

scriu:

Uşa de fier s-a închis în urma mea...

îngrijorarea judecătorului

Mi se întâmplă lucruri destul de bizare.

Un complet de judecată m-a condamnat la închisoare pe viaţă pentru vina de a fi un „pucist religios”, folosind doar trei articole de presă scrise de mine şi o apariţie televizată drept aşa-numite probe.

Zece zile mai târziu, acelaşi complet de judecată mi-a deschis un nou proces, de data aceasta acuzându-mă că aş fi un „terorist marxist”, la baza acestei învinovăţiri stând acelaşi articol care dovedise, chipurile, că aş fi fost un pucist religios.

Acelaşi complet de judecată, acelaşi articol – două acuzaţii diametral opuse.

în timpul celui de-al doilea proces (în care fusesem acuzat că aş fi fost un „terorist marxist”), preşedintele completului de judecată a întrerupt încontinuu apărarea avocaţilor mei, îndemnându-i „să fie succinţi”.

La sfârşit, judecătorii au spus că vor începe să delibereze, după care au oprit microfoanele.

Cei trei au discutat între ei vreme de două-trei minute.

înainte să termine, microfoanele au fost cumva repornite, iar ultima propoziţie rostită de preşedintele completului s-a făcut auzită în sala de judecată:

— Fir-ar să fie, pierdem cursa de ora cinci!

Era îngrijorat că aveau să piardă autobuzul de serviciu, care

pleca la ora cinci. Apoi mi-a citit verdictul:

— Şase ani de închisoare.

într-un interval de cinci minute, eu fusesem condamnat la şase ani de închisoare, iar judecătorii pierduseră autobuzul de serviciu.
Amândoi am fost nemulţumiţi de ceea ce se întâmplase, însă am impresia că judecătorul a fost mai nemulţumit decât mine.

Spiriduşii pădurii

Vreme de mai multe luni nu am citit nicio carte – nici măcar n-am atins vreuna.

îmi era interzis să primesc cărţi „de afară". închisoarea dispunea de o bibliotecă, însă, din nu se ştie ce motiv, aceasta era închisă.

Am crescut într-o casă plină de cărţi. Mi-am petrecut copilăria printre ele. Cărţile erau spiritele pădurii dintr-un codru a cărui esenţă îmi scăpa, una care mie unuia mi se părea a fi destul de complexă şi de plictisitoare. îmi plăceau şarmul luminos al zânelor, aerul lor de mister, zâmbetele lor îmbietoare – mai mult decât pădurea însăşi.

Prima dată când am dispărut aveam cinci ani. După ce m-au căutat cu orele, părinţii m-au găsit într-o librărie recent deschisă în vecinătatea casei noastre. Stăteam aşezat pe podea, între două rafturi, având în faţa mea un vraf de cărţi.

Runele mititele de pe hârtie prindeau viaţă şi sclipeau de cum îmi aruncam ochii pe ele; se metamorfozau, trecând de la o formă la alta, devenind oraşe necunoscute, străzi înguste, stânci abrupte, deserturi şi palate. Te stropeau cu picături de apă magică – în felul acesta preschimbându-te tu însuţi. Deveneai Peter Pan, deveneai Le Chevalier de Pardaillan, deveneai Arsène Lupin, deveneai Sherlock Holmes, deveneai Ivanhoe, deveneai Lancelot.

Mi-am petrecut anii copilăriei jucându-mă cu spiriduşii pădurii. M-am obişnuit să îi am întotdeauna în jurul meu când dormitau între pagini, pregătiţi să se trezească şi să înceapă să danseze de cum aş fi deschis cartea. Adoram să-i urmăresc chiar şi când erau cufundaţi în somn.

în închisoare, unul dintre cele mai dificile lucruri a fost acela de a trăi într-un spaţiu lipsit de cărţi.

în cele din urmă, ne-au dat o listă cu cărţile disponibile la bibliotecă. Aceasta semăna cu un depozit de fiare vechi, având presărate pe ici, pe colo, câteva nestemate. Existau o mulţime de cărţi inutile, însă existau şi cărţi despre care n- ai fi zis niciodată că le-ai fi putut găsi într-o închisoare.
Acolo toate lucrurile se fac în baza câte unei cereri, aşa că am scris imediat una, enumerând cărţile pe care mi le doream.

Nu am primit niciun răspuns vreme îndelungată.

Apoi, într-o dimineaţă, chiar în perioada în care mă pregăteam să-mi pierd orice speranţă, trapa din mijlocul uşii s-a deschis şi o carte a fost vârâtă în celulă.

Am cules-o de pe podea cu entuziasmul unui marinar care strigă „Pământ!” după o lungă şi deznădăjduită călătorie pe mare.

Tocmai mă realăturasem spiriduşilor pădurii, cei care în trecut îmi aduseseră atâta bucurie, o încredere neţărmurită şi o stare de excitare care îmi provoca fiori prin tot corpul.

Era ca şi cum viaţa mea ar fi luat-o brusc pe un alt făgaş; o falie din adâncuri tocmai deplasase un întreg continent.

Nu mai sufeream de deznădejde, nu mai eram singur, nu mai eram

pierdut.

Ţineam o carte în mâini.

îmi dăduseră Cazacii lui Tolstoi.

Tolstoi, acel ambivalent Zeus al literaturii, păşise în celula noastră. în cel mai neaşteptat loc cu putinţă, pusesem mâna pe cartea unui geniu, unul capabil să facă portretul unui sergent de infanterie aşa cum îl face şi pe cel al unei prinţese; unul care, în cuvintele Virginiei Woolf, „dezvăluie cele mai tăinuite secrete ale naturii umane" şi care „este capabil să citească minţile unor oameni diferiţi cu aceeaşi precizie cu care noi le numărăm nasturii hainelor".

Am fost deosebit de bucuros că primul oaspete sosit în celula mea era Tolstoi, pentru că acest om, pe care Woolf îl dădea de exemplu tuturor scriitorilor, fusese ghidul care mă ajutase să descifrez nu numai secretele oamenilor, ci şi pe ale literaturii înseşi. De când am citit prima oară ceva scris de Tolstoi, am măsurat adâncimea tuturor afirmaţiilor referitoare la literatură şi la scriitori comparând-o cu imaginea lui. Multe fraze şi multe afirmaţii şi-au pierdut lustrul odată aşezate la umbra acestui

autor.
Umbra lui Tolstoi a fost la fel de măreaţă ca lumina lui – o umbră aruncată peste perioade istorice ulterioare propriei lui epoci.

Tolstoi era capabil să prindă şi să ţină viaţa în propria palmă cu uşurinţa cu care un băieţel prinde o buburuză. Maiestuoasa lui umbră se întinde peste toată literatura secolului XX.

Toţii marii scriitori ai secolului al XIX-lea i-au intimidat pe cei din secolul următor, însă Tolstoi a fost, cred eu, cel care i-a intimidat cel mai mult.

Asemenea unor călători care caută un traseu alternativ ca să ocolească nişte munţi despre care cred că sunt prea abrupţi, scriitorii din secolul XX au căutat să calce pe diverse alte poteci pentru a nu putea fi comparaţi cu Tolstoi. Foarte puţini scriitori îndrăznesc să-şi ţină viaţa în palme pentru a-i da o altă formă.

în vreme ce literatura secolului al XIX-lea ne-a descris cu o cutremurătoare adâncime emoţiile pe care le trăiesc oamenii, relevând cel mai bine tăinuite secrete ale naturii umane, literatura secolului următor s-a îndreptat către idei.

S-a îndreptat către idei, pentru că a scrie despre idei este întotdeauna mai simplu decât a descrie emoţii şi a citi minţile oamenilor.

Ideile dintr-un roman comportă mari pericole, deoarece ideile reprezintă, în roman, autorul. Cu cât sunt aşezate pe hârtie mai multe idei, cu atât mai limitat devine spaţiul lăsat personajelor. Acestea nu se mai pot dezvolta şi, mai important decât aceasta,

nu mai pot căpăta profunzime.

Când te uiţi la marii clasici ai secolului al XIX-lea, observi că personajele au întâietate faţă de autori. Le Père Goriot îl eclipsează pe Balzac, Anna Karenina îl eclipsează pe Tolstoi, Madame Bovary îl eclipsează pe Flaubert, fraţii Karamazov îl eclipsează pe Dostoïevski. în secolul următor, totul se răstoarnă, scriitorii având întâietate faţă de personaje.

Dacă studiezi romanul Omul fără însuşiri, al lui Robert Musil – unul dintre cei mai mari scriitori din istoria literaturii şi un autor care dădea o asemenea importanţă ideilor încât la un moment dat intenţionase să scrie o autobiografie de idei –, vei observa faptul că Musil are întâietate faţă de Ulrich. Cartea nu este a lui Ulrich, este a lui Musil.

Aidoma, Céline are întâietate faţă de Bardamu, iar Joyce faţă de Bloom.
Diferenţa majoră dintre romanele scrise în aceste două secole rezidă, din punctul meu de vedere, în importanţa dată ideilor şi prezenţei scriitorului în roman.

Mie îmi place să citesc romane în care au întâietate emoţiile personajelor, precum şi relaţiile dintre acestea.

în romane, prefer complexitatea emoţiilor, în detrimentul clarităţii ideilor; mult- iubiţii mei spiriduşi ai pădurii se animă când este vorba despre emoţii şi pălesc când textul este dominat de idei.

Cred că nu ideile ar trebui să zămislească un roman, ci că romanul ar trebui să zămislească ideile.

Desigur, literatura nu este o reţetă compusă din formule bătute în cuie, iar cei care afirmă contrariul lucrurilor pe care le spun eu aici, făcând-o cu mult mai multă autoritate decât mine, preferă probabil să aleagă, din curcubeul literaturii, o altă culoare.

La urma urmelor, cu toţii scriem ceea ce putem şi abia după aceea avansăm noţiuni privitoare la motivele pentru care romanele trebuie scrise aşa cum le scriem noi.

Tolstoi a scris despre emoţiile oamenilor pentru că era capabil să le citească minţile şi să descrie felul în care aceştia se simţeau.

A reuşit să facă acest lucru cu ajutorul unei intuiţii de-a dreptul miraculoase.

Nu ştiu dacă există un alt cuvânt, în afară de „intuiţie", capabil să explice cum se face că acest bărbat, care nu ştia nimic despre sexualitatea feminină, a fost în stare să scrie Anna Karenina.

Tolstoi credea că femeilor nu le place să facă dragoste. Doris Lessing era de părere că această serioasă amăgire îşi găseşte explicaţia în maniera în care Tolstoi făcea dragoste cu propria lui soţie: atacând-o asemenea unui urs în călduri. Iar când ea îl refuza, el îşi imagina că femeilor, în totalitatea lor, nu le place să facă sex.

Cu toate acestea, ursul-în-călduri-Tolstoi a creat unele dintre cele mai memorabile personaje feminine din istoria literaturii. Mă îndoiesc că există un exemplu care să dovedească mai bine faptul că, în literatură, geniul este mai degrabă rezultatul intuiţiei – mai puţin al ideilor şi al cunoştinţelor.

Ştiu că literatura occidentală contemporană subestimează valoarea intuiţiei, ajungând până acolo încât să o considere „kitsch”. însă, când îi iau în considerare pe Balzac, pe Tolstoi şi pe Dostoievski, nu mă pot abţine să nu mă gândesc că, dacă toţi aceştia şi-ar fi scris romanele utilizându-şi numai propriile idei, nu şi propria intuiţie, nimeni nu i-ar mai fi pomenit în ziua de astăzi.

Ducându-mi argumentele la extrem – şi profitând de infinita libertate a unui om aflat într-o celulă de închisoare, care nu are în preajmă pe nimeni cu care să poată dezbate şi discuta –, voi îndrăzni să afirm următorul lucru:

Un romancier este ajutat nu numai de propria intuiţie, ci şi de un anumit grad de ignoranţă, când aceasta oferă o anume profunzime romanului său.

Este perfect posibil ca eu să afirm acest lucru în încercarea de a face în aşa fel încât să mi se tolereze propria ignoranţă; cu toate acestea, nu am renunţat să cred în însemnătatea ignoranţei în literatură.

Un romancier îşi ţine cunoştinţele de care are cu adevărat nevoie undeva în străfundurile propriei minţi, într-o debara secretă aflată la mică distanţă de locul în care rezidă propria lui intuiţie – o debara atât de bine ascunsă încât nici măcar romancierul însuşi nu ştie ce s-a adunat, cu vremea, acolo.

Pentru a accesa, în timpul scrisului, această intuiţie ascunsă, romancierul îşi despică propria minte, aşa cum ar crăpa coaja tare a vreunui fruct exotic, lovind- o cu o sabie grea, pentru a ajunge la nectarul aflat înăuntru. El trebuie să-şi dezmembreze

propria fiinţă pentru a ajunge în străfunduri şi pentru a obţine nişte cunoştinţe secrete capabile să-l uimească până şi pe el însuşi.

Odată ce îşi aplică această lovitură – şi cu cât sabia aceea se încinge mai mult prin contactul cu ideile şi informaţiile acumulate la suprafaţă – cu atât mai dificil va deveni accesul la acel nectar.

Cunoştinţele de suprafaţă nu îi sunt de mare folos unui romancier. El are nevoie de adevărurile care s-au cernut prin viaţă, ajungând până la ultimul strat. Cunoştinţele care îl uimesc până şi pe el sunt cele cu care romancierul îşi scrie opera. Flaubert spunea „Madame Bovary, c'est moi" dintr-un anumit motiv. El a descoperit emoţiile Emmei Bovary nu la suprafaţă, ci în acea debara aflată în străfundurile propriei lui minţi. în locul în care cunoştinţele s-au adunat fără ca el să fi ştiut acest lucru.

Există ceva animalic în scrierea unui roman, ceva ce se bazează numai pe instinct şi pe intuiţie. Acesta este exact motivul pentru care acel „urs ignorant şi aţâţat sexual" a fost în stare să scrie Anna Karenina; el ar fi putut atinge o asemenea desăvârşire numai cu ajutorul unei bestialităţi primordiale.

Prima carte pe care am reuşit să pun mâna, după mai multe luni în care fusesem văduvit de plăcerea lecturii, m-a înnebunit pur şi simplu. Am strâns-o la piept şi am început să bat la pas curtea, simţind cum ideile îmi năvălesc în minte, ciocnindu-se unele de altele.

Savuram bucuria de a avea o carte.

Abia după ce m-am mai domolit puţin am revenit în celulă, m-am aşezat pe unul dintre scaunele din plastic şi am început să citesc.

Tânărul Olenin, cel plictisit de superficialitatea Moscovei şi care nutreşte o mare admiraţie pentru naturaleţea vieţii cazacilor; preafrumoasa Marianka, întinsă pe patul ei, privind cu indiferenţă cum trece viaţa; egoistul unchi Eroşka; ţăranii care se mândresc cu faptul că fură; tătarii şi cazacii care se ucid între ei doar ca să se distreze; carafele pline cu vin băut alături de o ceaşcă cu miere, grădinile separate cu garduri din lemn, mirosurile ierburilor şi ale florilor, caii ce nechează, cântul cocoşilor, poveştile de dragoste, bătăliile, zgomotul detunăturilor de puşcă...

Adevărul fie spus, aceasta este una dintre cele mai slabe cărţi ale lui Tolstoi. Tânărul Tolstoi era atât de nerăbdător să le descrie cititorilor săi cultura şi natura diferite pe care le cunoscuse, încât a compus acest roman adunând cunoştinţele aflate la suprafaţă, iar în această carte însăilată scriitorul îşi eclipsează protagonistul.

în felul acesta, cartea nu este a lui Olenin, ci a lui Tolstoi.

Romanul este victima unui exces de cunoaştere.

Asemenea lui Puşkin, cel din Fata căpitanului, Tolstoi a picat în

capcana
faptelor, împingând trama şi personajele undeva în fundal, pentru a se putea referi cu precădere la cele văzute cu propriii ochi.

Nu intuiţiile, ci ideile şi cunoştinţele tânărului Tolstoi au fost cele care au dat formă acestui roman.

Am observat toate aceste hibe, însă, sincer să fiu, nu mi-a păsat nici cât negru sub unghie.

M-am predat cu arme şi bagaje ademenitorului mister al spiriduşilor pădurii care m-au purtat de-a lungul râurilor şi prin grădini de ţară, pe câmpuri de luptă, făcându-mă să asist la inocente poveşti de dragoste şi la câteva descrieri pline de viaţă presărate, pe ici, pe colo, prin textul care la vremea lui prevestea strălucitul viitor al lui Tolstoi.

Mă aflam din nou în compania cărţilor şi a spiriduşilor mei.

Pădurea devenise din nou o oază de bucurie.

Ştirea

în închisoare, îţi faci griji pentru cei dragi. Oare cum o mai duc ei afară? Sunt bine? Cum stau cu sănătatea? Oare au suficienţi bani? Tot felul de astfel de întrebări îţi trec prin minte.

Veştile de afară ajung la tine numai după ce au trecut printr-o serie de transformări şi după ce au călătorit prin nişte canale extrem de înguste, asemenea picăturilor care se scurg prin pâlniile de sticlă ale unui laborator de chimie.

Vizitatorii îţi ascund lucrurile care, în opinia lor, te-ar putea întrista. Tragi concluzii ascultându-le glasurile, observându-le privirile, propoziţiile neterminate şi jumătăţile de adevăr pe care le rostesc involuntar.

într-o zi am citit un ferpar publicat în ziar.

Murise unchiul meu prin alianţă. Imediat, am simţit un fior rece pe

şira spinării.

îl cunoşteam pe unchiul acela din copilărie. Locuind în aceeaşi clădire, fuseserăm vecini vreme de treizeci şi cinci de ani, el fiind medicul la care mă duceam cu întâietate când aveam probleme de sănătate. Acum, el nu se mai află printre noi.

Pentru că s-au gândit că vestea aceasta m-ar putea întrista, cei dragi mie mi-au tăinuit-o.

Nici eu nu le-am spus că am aflat de moartea lui, gândindu-mă că se vor întrista, crezând că vestea m-a amărât.

în firavele canale de comunicaţie pe care le păstrez cu lumea de afară, unchiul meu prin alianţă este încă viu.

Şi va trăi până voi ieşi eu din închisoare.

O să-mi iau rămas-bun de la el când voi fi eliberat.

Până atunci, îl ţinem în viaţă prin tăcerea noastră comună.

Cătuşe

Cu fiecare mişcare a mâinilor tale, cătuşele se strâng şi mai tare. Aşa funcţionează mecanismul lor. Chiar dacă jandarmul nu ţi le strânge exagerat în momentul în care ţi le pune, după o vreme, inelele de fier încep să-ţi intre în carne, lăsându-ţi nişte urme roşii, dureroase.

Când te deplasezi încătuşat, îţi dai seama că pentru a merge nu ai nevoie numai de picioare – ai nevoie şi de mâini. Este greu să-ţi

menţii echilibrul fără să ţi le mişti. Când mergi, nu ai cum să ţi le ţii nemişcate. Ceea ce nu face altceva decât să strângă şi mai mult cătuşele.

într-o dimineaţă, am fost dus la spital pentru a mi se face o radiografie, iar jandarmul a avut grijă să-mi pună cătuşele. împreună cu mine mai erau alţi trei deţinuţi.

Ne-au băgat pe toţi în vehiculul de tranzit al închisorii. Pentru că, având mâinile încătuşate, am întâmpinat dificultăţi să ne urcăm în autobuz, jandarmii ne-au apucat de coate şi ne-au împins.

Autobuzul era prevăzut cu mai multe celule din fier. Acestea măsurau pe toate laturile câte un metru şi jumătate. în fiecare celulă se aflau câte două şiruri de scaune, de asemenea din fier: trei în faţă şi trei în spate. Scaunele nu se mişcau, fiind fixate în podea.

Unica ferestruică se afla în tavanul celulei, fiind lată de o palmă şi confecţionată dintr-o sticlă groasă, protejată cu gratii. Nu puteai vedea nimic în afară.

Ne-au făcut să ne aşezăm pe aceste scaune din fier, unul lângă altul, frecându-ne umerii.

Apoi au închis uşa de fier şi au zăvorât-o.

în caz că s-ar fi întâmplat vreun accident, nu ne-ar fi putut salva

nimeni, în urmă cu câţiva ani, unul dintre aceste autobuze s-a

rostogolit şi a luat foc, deţinuţii încătuşaţi aflaţi înăuntru murind

arşi de vii.

Poate tocmai fiindcă auziserăm de acest accident, în clipa în care uşa a fost încuiată pe dinafară am trăit cu toţii senzaţia că am fost zăvorâţi într-un sicriu din fier.

Autobuzul s-a pus în mişcare. Drumul era plin de hârtoape. La fiecare denivelare, cătuşele se strângeau şi mai tare. Umerii noştri se izbeau încontinuu.

Toţi cei trei bărbaţi care veneau cu mine la spital erau foşti judecători care urmau să fie consultaţi de un psihiatru. Aveau în jur de patruzeci-patruzeci şi cinci de ani.

Am început să vorbim.

Proveneau din diferite oraşe şi fuseseră arestaţi sub acuzaţia că participaseră la puciul militar.

Unul dintre ei a spus:

— Nu există nimic în dosarul meu, nicio dovadă. Judecătorul care m-a arestat era un coleg apropiat. Obişnuiam să lucrăm împreună. După ce a ordonat arestarea mea, m-a îmbrăţişat, suspinând: „Dacă nu te-aş fi arestat eu pe tine, m- ar fi arestat ei pe mine", mi-a spus el.

Cei trei nu-şi puteau imagina ce anume abătuse asupra lor un asemenea dezastru. De-a lungul carierelor lor, ei înşişi arestaseră sute de persoane, poate chiar mii. Nu se gândiseră niciodată că într-o zi i-ar fi putut paşte o soartă similară.

Judecătorul care stătea în faţa mea s-a întors în scaun:

— Nu ştiam că aşa e la închisoare.

S-a oprit preţ de o clipă, apoi a adăugat:

— De fapt, nu m-am gândit niciodată la ce fel de loc este o închisoare.

Cel aflat lângă mine a intervenit cu o naivitate aproape copilărească:

— Dacă aş fi ştiut cum e la închisoare, nu aş fi arestat atât de mulţi oameni.

Cei trei vorbeau cu o neaşteptată candoare. Fuseseră loviţi de un dezastru despre care credeau că nu s-ar fi putut abate decât asupra capetelor altora, în niciun caz asupra lor, aşa că fuseseră complet nepregătiţi şi devastaţi în clipa în care li se întâmplase nenorocirea.

Am observat că oamenii care au beneficiat cândva de putere şi de impunitate sunt mult mai puţin rezistenţi în faţa vicisitudinilor vieţii. Acum, că fuseseră daţi jos din vârful piramidei puterii, de unde mai înainte decideau destinele oamenilor, sufereau mai mult decât ceilalţi deţinuţi, căderea lor fiind mai dureroasă. Duritatea impactului cu solul le sfărâmase pur şi simplu sufletele.

Mi-au spus că majoritatea deţinuţilor care sunt duşi la cabinetele

psihiatrilor sunt foşti procurori şi judecători.

Unul dintre ei îşi sprijinea capul de uşa din fier. Mai avea puţin şi ar fi izbucnit în lacrimi:

— Nu mai pot suporta locul ăsta. Mi-e dor de familie.

Durerea lui era atât de copleşitoare, încât îi secătuise toată energia. Nu mai avea putere nici măcar să se ascundă. Sau poate că nici măcar nu voia să-şi ascundă durerea. De fapt, nu voia decât să discute despre ea – nimic altceva nu mai conta pentru el. De parcă tot ce rămăsese din el era durerea pe care era nevoit s-o îndure. Asemenea unei persoane care îşi scutură cu furie mâna de care s-a prins ceva, aşa îşi scutura şi el fiinţa pentru a se elibera de durerea care i se agăţase de conştiinţă.

Mă temeam că va începe să plângă în hohote.

Chiar atunci autobuzul s-a oprit. Ajunseserăm la spital.

Jandarmii au deschis uşa celulei.

Am coborât din autobuz, păşind cu grijă, ca să nu ne pierdem

echilibrul.
Cătuşele începuseră deja să ne intre în carne.

Unul dintre jandarmi m-a luat de braţ.

Judecătorii au fost duşi să-i vadă un psihiatru. Jandarmul meu m-a escortat până în faţa cabinetului de radiologie. Am aşteptat cu toţii pe hol să ne vină rândul.
Un angajat al spitalului a trecut pe lângă mine şi mi-a urat, aproape fără să-şi mişte buzele:

— însănătoşire grabnică, Ahmet Bey.

Un glas prietenos. Am schiţat doar un zâmbet, pentru ca ceilalţi să nu observe.

Când mi-a venit rândul, am intrat în cabinetul de radiologie. Jandarmul m-a prins de încheieturi pentru a-mi scoate cătuşele. Apoi am auzit o voce:

— Nu e nevoie să-i scoateţi cătuşele.

M-am întors şi am văzut o femeie mărunţică, nefardată, purtând batic şi nişte haine lălâi. Ea era tehnicianul cabinetului de radiologie.

Ştia că nenorocitele acelea de cătuşe îmi provocau durere şi îmi îngreunau mişcările. Cu toate acestea, cu un glas glacial, l-a oprit pe jandarm să mi le scoată.

Pe faţa ei nu se putea citi nici supărare, nici iritare, nici ostilitate. Dar nici compasiune, gentileţe sau milă.

Chipul ei era imperturbabil, la fel de gol ca o ramă care încă nu şi-a găsit tabloul potrivit.

Avea ochi, sprâncene, gură, nas şi bărbie – însă acestea nu compuneau nicio expresie.

Nu mai văzusem niciodată un chip atât de inexpresiv. îi lipsea orice urmă de emoţie.

Aveam de a face cu răul în stare pură, nici hrănit, nici derivat,

nici combinat cu vreo emoţie. Un rău de dragul răului – şi nu-ţi puteai da seama dacă femeia aceea se bucura sau nu de propria atitudine.

îşi dorea ca bătrânul cu barbă albă care stătea în faţa ei să sufere şi mai mult, îşi dorea ca încheieturile să-i fie şi mai rănite de perechea de cătuşe.
Credinţa tinerei femei era puternică. îşi exprima evlavia prin comportament şi prin ţinută. Probabil că nu sărea peste nicio rugăciune şi că se prosterna de cinci ori pe zi. Probabil că îl implora pe Dumnezeu „să ne ducă pe calea cea dreaptă" de fiecare dată când se ruga.

Cartea Sfântă a credinţei ei spune: „amr bil ma'rouf wa nahi anil-munkar".

Dumnezeu le-a poruncit supuşilor lui „să facă ceea ce este drept şi să împiedice ceea ce este rău". Coranul subliniază faptul că oamenii au fost creaţi ca să facă binele. Profetul Mahomed ne învaţă că raiul aparţine celor milostivi.

Această tânără ştia toate aceste lucruri. Cu siguranţă îşi dorea să ajungă în rai, însă acţiunile ei aveau la origine răutatea, nu mila. De ce? Oare credea că ceea ce făcea nu era rău?

Totuşi nu era cu putinţă să creadă aşa ceva.

Această angajată a spitalului ar fi descris o asemenea atitudine ca „răutăcioasă şi lipsită de inimă" dacă o necredincioasă s-ar fi purtat cu un imam de vârsta mea aşa cum mă tratase ea pe mine.

Şi atunci, de ce această tânără dăduse dovadă de atâta răutate, în răspărul poruncilor, atât de limpezi, ale propriei ei credinţe?

Cu siguranţă ea nu vedea în mine o fiinţă umană; dintr-un motiv necunoscut mie, mă plasase undeva dincolo de cercul ei în care se confruntau binele şi răul.

Concepte precum păcat şi valoare, bunătate, răutate şi moralitate nu mi se aplicau şi mie. Nu simţea defel nevoia să mă trateze cu amabilitate şi consideraţie.

Pentru ea, eu nu eram nimic – o nonexistenţă ce orbita undeva, departe de religie şi de etică.

Era ca şi cum în mintea acelei tinere religia, etica, inteligenţa şi emoţia fuseseră strâns înfăşurate într-o perdea, în afara căreia se afla un vid nesfârşit destinat oamenilor încătuşaţi asemenea mie.

Iar acel vid era ocupat de răutate.
Nu aveam nicio îndoială că, atunci când se afla în afara spitalului închisorii, această femeie se purta asemenea unei persoane evlavioase, morale şi pline de compasiune. Aceste valori nu dispăruseră, însă spaţiul pe care îl ocupau fusese drastic redus.

Având cătuşe la mâini, m-am aşezat în faţa aparatului cu raze X. Cu o voce lipsită de expresie, mi-a explicat cum ar trebui să stau.

în vreme ce manevra aparatul, eu mă gândeam la ea.

Asemenea oricărui alt om, sunt obişnuit cu răutatea. Am aflat însă că uneori acesteia i se poate adăuga şi un strop de supărare, de agerime a minţii sau chiar de bunătate – ori uneori de răzbunare sau de frustrare – pentru a culege roadele unei anumite situaţii. O răutate atât de lipsită de asemenea atribute, stând singură în vidul înconjurător, mi s-a părut un fel de travesti lipsit de orice strop de umanitate.

Mi-a făcut radiografia, apoi şi-a notat datele mele în caiet, arborând aceeaşi mină complet inexpresivă.

împreună cu jandarmul, am părăsit spitalul şi am urcat în autobuz.

Apoi au venit şi judecătorii.

Am fost din nou vârâţi în sicriul acela din fier, jandarmii zăvorând încă o dată uşa.

„Terapia" judecătorilor durase mai puţin decât mă aşteptasem.

— Ce s-a întâmplat? i-am întrebat.

Nici psihiatrul care îi consultase nu permisese să le fie scoase

cătuşele. Atitudinea lui m-a nedumerit mai mult decât cea a

tinerei tehnician radiolog.

— Oare toate consultaţiile din spitalul închisorii se desfăşoară cu cătuşele puse? Să fie aceasta o regulă? m-am întrebat cu voce tare.

— Nici vorbă, au răspuns judecătorii. Depinde de doctor. Unii pun să ţi le scoată, iar alţii, asemenea psihiatrului de astăzi, te lasă cu ele la mâini.
Evlavie lipsită de milă, medicină care înrăutăţeşte starea pacientului: tratamentul pe care l-am primit noi nu se prea potriveşte nici cu standardele religiei, nici cu cele ale medicinei.

Trebuie să existe o explicaţie pentru asemănările dintre comportamentul tinerei de la cabinetul de radiologie şi cel al psihiatrului. Oare faptul că lucrează într-un spital penitenciar îi

face atât de insensibili, determinându-i să dea dovadă de atâta lipsă de bunăvoinţă?

Doar că bărbatul care îmi urase să mă însănătoşesc şi medicul care îi consultase data trecută pe judecători, punând să le fie scoase cătuşele – şi ei lucrau în acelaşi spital penitenciar.

Nu toată lumea se comportase la fel – prin urmare, efectele acestui tip de mediu spitalicesc sunt, de la caz la caz, diferite.

Mi-am amintit de descoperirea simplă a lui Viktor Frankl, cel care a avut atât de mult de suferit ca deţinut la Auschwitz şi care mai târziu avea să devină fondatorul logoterapiei, o metodă terapeutică din psihiatrie. După ce a observat diferitele reacţii ale deţinuţilor şi ale gardienilor din lagăr, el a ajuns la concluzia că „unii oameni erau nobili, în vreme ce alţii erau ignobili. Pot exista persoane ignobile printre deţinuţi, după cum pot exista persoane nobile printre gardieni”.

Medicul care şi-a dedicat întreaga viaţă găsirii unui remediu pentru tulburările sufletului omenesc a emis această judecată după ce el însuşi fusese supus unor cruzimi înfiorătoare – o judecată care, când am citit prima dată cartea, m-a luat prin surprindere.

Oare atitudinile pe care le-am întâlnit noi în spitalul penitenciar ar putea avea o explicaţie într-atât de simplă?

Cu siguranţă că există un sâmbure de adevăr în cuvintele acestui om de ştiinţă ale cărui cunoştinţe şi experienţă privitoare la suferinţă le depăşesc de departe pe ale mele.

Se pare că, atunci când i se oferă climatul potrivit, lipsa de

nobleţe este capabilă să se dezvolte şi să înflorească, indiferent de felul în care este costumată. Astfel de oameni îşi lasă lipsa de nobleţe să iasă la suprafaţă de cum găsesc ocazia s-o facă, de cum capătă puterea de a face rău altora.
Desigur, acest tip de lipsă de nobleţe nu este pedepsit, ci răsplătit. Nimeni nu s-ar putea supăra că medicii aceia ne-au tratat aşa cum ne-au tratat; poate că ei ar putea primi chiar şi câte o bătaie încurajatoare pe umăr.

în momentul în care autobuzul a tresăltat, nimerind într-un hârtop în vreme ce lua o curbă, m-am izbit cu spatele de spătarul scaunului metalic, iar impactul m- a făcut să-mi ridic mâinile, sperând că voi găsi ceva de care să mă apuc. Aceasta a făcut cătuşele să mi se strângă şi mai tare în jurul încheieturilor.

Dintr-odată, mi-am dat seama că tot ceea ce simţisem fusese greşit. Ar fi trebuit să fiu supărat, furios sau chiar întristat. în loc de asta, dădusem uitării toate aceste sentimente şi, asemenea unui botanist care descoperă o nouă specie de plantă, fusesem preocupat să îi caracterizez pe cei al căror comportament se afla în răspărul propriei lor credinţe şi etici profesionale.

Nu pot bănui decât că acesta a fost mecanismul meu de apărare. Nu am simţit vreun ataşament emoţional faţă de micile dovezi de răutate şi faţă de micile umilinţe de care avusesem parte. în loc de asta, clasificasem fiecare astfel de atitudine şi încercasem să înţeleg motivele care se aflau îndărătul lor, pentru a le putea depozita în sertarele propriei mele memorii şi pentru ca într-o bună zi să le pot scoate din nou la lumină, cu scopul de a scrie despre ele.

Această metodă îşi slujise cu succes scopul.

Cu toate că nu fusesem pe deplin conştient că făcusem această alegere, reuşisem să înalţ un zid invizibil pentru a mă proteja împotriva tuturor lucrurilor care se întâmplaseră.

Când eşti tratat de parcă ai fi un nimic, poţi să contracarezi acest lucru imaginându-ţi că respectivul tratament ar fi un subiect de studiu.

Autobuzul s-a oprit, iar noi am ieşit.

La intrarea în închisoare ne-au fost scoase cătuşele.

încheieturile mele căpătaseră nişte vânătăi circulare.

Plecasem la spital ca să mă fac mai bine, numai ca să mă întorc de acolo înspăimântat de răutatea omenească.
Nu m-am mai dus niciodată la spital.

Pasărea

Fiecare celulă a închisorii dispune în partea din faţă de câte o curte pietruită, având şase paşi în lungime şi patru în lăţime. în mijloc există şi un canal din fier, destinat evacuării apelor pluviale.

Zidurile înalte ale curţii sunt mărginite de o reţea de sârmă ghimpată. O cuşcă de oţel o acoperă în partea de sus.

Voi folosi titlul unui roman scris în închisoare de tatăl meu – O bucăţică de cer – pentru a descrie ceea ce poţi vedea dacă te uiţi în sus, însă chiar şi această „bucăţică" este divizată de micile pătrate ale cuştii de oţel.

Când soseşte primăvara, păsările călătoare pătrund printre gratii şi îşi fac cuib în reţeaua de sârmă ghimpată.

Deţinuţii care se plimbă în curţile învecinate nu se pot vedea, însă îşi pot vorbi dacă strigă. Ne recunoaştem după timbrul vocii.

Uneori Selman, tânărul meu coleg de celulă, stă de vorbă cu vecinii noştri, pe care nu-i cunoaştem.

Subiectul discuţiilor nu are importanţă.

Ceea ce are importanţă este conştiinţa faptului că dincolo de pereţii celulei mai există oameni cărora le poţi semnala propria ta existenţă.

Pentru noi, lumea se reduce la curţile învecinate până la care pot ajunge glasurile noastre. A striga este o cale de comunicare cu lumea.

într-o dimineaţă de primăvară, Selman stătea de vorbă cu vocea venind din curtea următoare.

— Aici păsările încă nu au început să migreze, a spus Selman.

— Eu mă îngrijesc de un papagal, i-a răspuns vocea. S-a născut în închisoare, apoi mama lui a murit, iar eu l-am crescut.

— Nu ţi-am văzut niciodată papagalul zburând, a spus Selman. Bănuiesc că nu m-am aflat niciodată în curte la ora potrivită.

— Papagalul meu nu zboară, i-a răspuns vocea din curtea învecinată.

Apoi, cu compasiunea unui tată mâhnit din pricina unui copil,

vocea aceea a adăugat:

— Se teme de cer.

Paradoxul scriitorului

„Un obiect în mişcare nu se află nici acolo unde se află, nici acolo unde nu se află”, concluzionează Zenon în celebrul lui paradox. încă din tinereţe am crezut că acest paradox se potriveşte mai bine literaturii – sau chiar scriitorilor – decât fizicii.

Scriu aceste rânduri într-o celulă de închisoare.

Introduceţi propoziţia „Scriu aceste rânduri într-o celulă de închisoare” în orice naraţiune şi îi veţi adăuga tensiune şi vitalitate, o voce înfricoşătoare care se iveşte dintr-o lume întunecată şi misterioasă, semeţirea unei victime şi o prost mascată invocare a milei semenilor.

O propoziţie periculoasă, care poate fi folosită pentru manipularea sentimentelor oamenilor – scriitorii neînfrânându-se întotdeauna să utilizeze astfel de propoziţii şi, când este vorba despre atingerea corzilor sensibile ale unei alte persoane, făcând-o într-o manieră care le serveşte propriilor interese. însăşi înţelegerea faptului că aceasta este intenţia scriitorilor respectivi poate fi suficientă pentru ca un cititor să trăiască un sentiment de compasiune pentru scriitorul respectiv ori pentru propoziţia respectivă.

Staţi aşa. înainte de a începe să bateţi pentru mine toba milei, ascultaţi ce am să vă spun.

Da, sunt ţinut într-o închisoare de maximă siguranţă situată în mijlocul unei pustietăţi.

Da, mă aflu într-o celulă a cărei uşă este deschisă şi închisă în acompaniamentul unui zdrăngănit metalic.

Da, mâncarea îmi este oferită printr-o trapă tăiată în mijlocul acelei uşi.

Da, până şi partea de sus a micii curţi pavate cu piatră, cea prin care mă plimb de la un zid la altul, este acoperită cu o cuşcă de oţel.

Da, nu mi se permite să văd pe nimeni, cu excepţia avocaţilor şi a copiilor mei.

Da, mi se interzice să trimit fie şi o scrisoare de două rânduri celor dragi.

Da, ori de câte ori sunt nevoit să mă duc la spital, jandarmii extrag dintr-o grămadă o pereche de cătuşe, punându-mi-le în jurul încheieturilor.

Da, ori de câte ori sunt scos din celulă, ordine precum „Ridică-ţi mâinile! Scoate-ţi pantofii!” mă izbesc în faţă, asemenea unor scatoalce.

Toate acestea sunt adevărate, însă nu ilustrează întregul adevăr.

în dimineţile noastre de vară, când primele raze ale soarelui se strecoară printre gratiile de la fereastră, străpungându-mi perna asemenea unor suliţe strălucitoare, aud cântecul jucăuş al păsărilor migratoare care şi-au făcut cuib sub jgheaburile curţii, precum şi ciudatele trosnete pe care le produc deţinuţii care se plimbă prin celelalte curţi atunci când calcă pe sticle de apă goale.

Atunci mă trezesc cu sentimentul că încă locuiesc în pavilionul acela cu grădină în care mi-am petrecut copilăria sau, din cine ştie ce motiv (iar în cazul acesta chiar nu cunosc motivul), pe una dintre acele străzi vesele din Franţa, pe care le- am văzut cândva în filmul Irma la Douce.

Când mă trezesc, iar ploaia de toamnă izbeşte gratiile de fier, aducând cu sine furia vânturilor de miazănoapte, îmi încep ziua pe malul Dunării, într-un hotel ce are la intrare nişte torţe aprinse care ard întreaga noapte. Iarna, când mă trezesc şi ascult şoaptele zăpezii ce troieneşte gratiile de la fereastră, îmi încep ziua în daceaua aceea rusească, cu fereastră în partea din faţă, în care se refugiază la un moment dat doctorul Jivago.

Nu m-am trezit niciodată în închisoare – nici măcar o dată.

în timpul nopţii, aventurile mele sunt şi mai intense. Hălăduiesc prin insulele Thailandei, prin hotelurile londoneze, pe străzile din Amsterdam, prin labirinturile secrete ale Parisului, prin restaurantele cu vedere la mare ale Istanbulului, prin părculeţele pitite printre bulevardele newyorkeze, prin fiordurile Norvegiei, prin orăşelele din Alaska, cu drumurile lor năpădite de troiene.

Aţi putea da peste mine pe râurile Amazoniei, pe ţărmurile Mexicului, în
savanele Africii. Toată ziua mi-o petrec stând de vorbă cu oameni pe care nu-i vede şi nu-i aude nimeni, oameni care nu există şi care nu vor exista decât în ziua în care îi voi pomeni eu întâia oară. îi ascult în vreme ce discută între ei. Le trăiesc poveştile de dragoste, aventurile, speranţele, grijile şi bucuriile. Uneori, când mă plimb prin curticică, chicotesc amuzat ascultându-le conversaţiile atât de distractive. Cum nu vreau să le aştern

poveştile pe hârtie în vreme ce mă aflu în închisoare, îmi întipăresc toate aceste amănunte în circumvoluţiunile propriului creier cu ajutorul întunecatei cerneli a memoriei.

Sunt conştient de faptul că, atâta vreme cât aceşti oameni vor exista numai în capul meu, voi fi un schizofrenic. Dar mai ştiu şi că sunt scriitor abia când astfel de oameni imaginari îşi găsesc locul în propoziţiile şi în paginile cărţilor mele. îmi face plăcere să pendulez între condiţia de schizofrenic şi cea de autor. Cu ajutorul acestor oameni care sălăşluiesc numai în mintea mea, mă ridic spre cer asemenea unui fuior de fum, părăsind zidurile închisorii. Există oameni care au puterea să mă închidă, însă nimeni nu are puterea de a mă ţine în închisoare.

Sunt un scriitor.

Nu mă aflu nici acolo unde mă aflu, nici acolo unde nu mă aflu.

Indiferent unde m-aţi închide, eu voi călători prin lume cu ajutorul aripilor minţii mele infinite.

în plus, de-a lungul şi de-a latul lumii, am prieteni care mă ajută să călătoresc – iar pe cei mai mulţi dintre aceştia nu i-am întâlnit niciodată.

Fiecare pereche de ochi care citeşte ce am scris, fiecare voce care îmi rosteşte numele, mă ţine de mână asemenea unui norişor, purtându-mă peste câmpiile, izvoarele, pădurile şi străzile lor. Mă găzduiesc tăcuţi în locuinţele lor, în holurile şi în odăile lor.

Aflându-mă într-o celulă de închisoare, călătoresc prin toată lumea.

Aşa cum probabil aţi ghicit deja, mă caracterizează o aroganţă

demiurgică – una care nu este prea des observată, care însă este specifică scriitorilor şi care a fost pasată de la o generaţie la alta, vreme de mii de ani. Mă caracterizează o încredere de sine care creşte asemenea unei perle între valvele tari ale literaturii. Mă bucur de o anumită imunitate; sunt protejat de armura de oţel a propriilor mele cărţi.

Scriu aceste rânduri într-o celulă de închisoare.

Doar că nu mă aflu în închisoare.

Sunt un scriitor.

Nu mă aflu nici acolo unde mă aflu, nici acolo unde nu mă aflu.

Mă puteţi întemniţa, însă nu mă puteţi ţine în închisoare.

Pentru că, asemenea tuturor scriitorilor, deţin puteri magice. Pot trece cu uşurinţă prin pereţi.